

3 9015 00393 344 0
University of Michigan - BUHR

www.libtool.com.cn

Hench Germanic Collection

Edgers H.

Öfversättande Grammatik om-
fattande Sanskrit, Grekiska,
Latin och Gotiska.

University of Michigan

www.libtool.com.cn

BEQUEATHED BY
George Allison Hench
PROFESSOR OF
Germanic Languages and Literatures
IN THE
University of Michigan,
1896-1899.

E2.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

Jämförande Grammatik,
omfattande
Sanskrit, Grekiska, Latin och Gotiska.

AF

HJALM EDGREN,

Professor i germaniska språk och sanskrit
vid Göteborgs Högskola.

I.

Ljådlära och Nominal stambildningslära.

GÖTEBORG.

WETTERBERG & KNUDSEN FÖRÄGÅR

www.libtool.com.cn

GÖTEBORG.
GÖTEBORGS HANDELSIDNINGS AKTIEBOLAGS TRYCKERI
1893.

FÖRORD.

Vid mina föreläsningar öfver indoeuropeisk grammatik vid Göteborgs Högskola har behofvet af en kort lärobok i detta ämne, lämpad för sådana studerande vid våra högskolor, som i sin filosofie kandidat-examen vilja innesluta ämnet 'sanskrit och jämförande indoeuropeisk språkforskning', gjort sig känt. Att åtminstone tillnärmelsevis afhjälpa detta behof — så mycket mera aktuellt, som nybörjaren ej utan stor svårighet kan gripa sig an med Brugmanns digra Grundriss — är föreliggande arbetes främsta afsikt. Jag hoppas emellertid det skall kunna tjäna äfven språkmän i allmänhet, hvilka ej haft tillfälle syssla med indoeuropeisk grammatik och likväl önska en öfversiktlig framställning af dess metoder och resultat.

Till Brugmanns stora arbete ('Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen'), hvilket svårligen kan undvaras af någon som vill tränga djupare in uti den indoeuropeiska språkforskningen, ville denna korta lärobok vara en blygsam inledning. Den skiljer sig emellertid från detsamma dels däruti, att den, såsom beräknad för nybörjaren, förutsätter blott hvad som för denne bör vara känt, och dels genom hela stoffets anordning och uppställning. Särskildt må i senare hänseendet här påpekas, att ljudförhållanden systematiska indelning uti 'normalförhållande', 'aptering' och 'analogibildning', vansklig så till vida som gränsen mellan dessa kategorier ofta är oviss eller flytande, gjorts för att åtminstone framhålla önskvärdheten att i hvarje fall vetenskapligt klassificera. Jag är ej omedveten om, att vissa förhållanden, som här kallas 'normala' till sitt ursprung kunna

vara apterings- eller analogibildningar (liksom ju äfven dessa båda kunna i viss mån kallas psykiskt befryndade); men genom att innefatta under 'normalförhållande' hvad som i allmänhet, utan mera tillfälligt störande orsak, blifvit regel har väl denna betänklighet väsentligen förminskats. — Påpekas bör äfven, att jag funnit skäl låta alla specialregler föregås af allmänt orienterande förklaringar, i hvilka de i hvarje särskildt ämne rådande principerna framhållas, och hvilka därför böra af lärjungen särskildt bevaras i minnet. Genom detta förfarande har ock mycket i detaljreglerna, som redan fått sin förklaring i hufvudsak, kunnat återgifvas i fint tryck.

Utom till Brugmanns verk, står jag äfven — för att ej nämna specialgrammatikor och afhandlingar — i förbindelse till Henrys 'Précis de grammaire comparée du grec et du latin', Kings and Cooksons 'Introduction to the Comparative Grammar of Greek and Latin' och Noreens 'Utkast till föreläsningar i urgermansk judlära'. Ur alla dessa arbeten, men särskildt ur Brugmanns, har jag fritt hämtat exempel. Hänvisningar till speciella arbeten och afhandlingar hafva i allmänhet utelämnats, då Brugmanns, ofvan särskildt anbefallda, arbete rikeligen innehåller sådana.

Genom gröfre och finare stilar har jag sökt skilja hvad som bör medtagas i ett mera öfversiktligt första genomgående af läroboken, och hvad som kan lämnas till en andra kurs.

Licentiaten E. Lindberg vid Göteborgs Högskola har vänligen bistått mig vid korrekturläsningen af detta häfte, hvarför egnas honom förbindlig tack. Med erkänsla bör äfven omnämnas den beredvillighet, hvarmed Göteborgs Handelstidnings tryckeri tillgodosett arbetets rätt kinkiga typografiska kraf.

Göteborg i Juni 1893.

Hjalmar Edgren.

INNEHÅLL.

	sid.
Förord	III—IV
Inledning (1—11):	
A. Jämförande språkforskning	1—2
B. Jämförande indoeur. grammatik, dess omfång	2—6
C. Jämförande indoeur. grammatik, dess historik	6—11
I. Ljudlära (13—91):	
I. Språkljud	13—25
A. Språkljudens bildande och indelning i allmänhet	15—19
B. Det indoeur. urspråkets ljud	19—22
C. Datterspråkens ljud	22—25
II. Betoning	26—30
A. Betoning i allmänhet	26—27
B. Urspråkets och datterspråkens betoning ...	27—30
Det indoeur. urspråket 27. Sanskrit 28. Grekiskan 28. Latinet 29. Gotiskan 30.	
III. Språkjämförelsens principer	31—34
Ljudlagar 31. Varsamhet vid jämförelser 32. Analogibildningar 33.	
IV. Urspråkliga ljudlagar	35—39
A. Urspråkliga vokallagar	35—38
B. Urspråkliga konsonantlagar	38—39
V. Urspråkljuden i datterspråken	40—93
A. Enkla vokaler	41—51
Allmän öfversikt	41—44

	sid.
Detaljregler och exempel	44—51
Ieur. <i>a</i> 44; <i>ä</i> 45; <i>e</i> 46; <i>ē</i> 46; <i>i</i> , <i>ī</i> 47; <i>o</i> 48; <i>ō</i> 49; <i>u</i> 49.	
B. Diftonger	51—54
Allmän öfversikt	51
Detaljregler och exempel	52—54
Ieur. <i>ai</i> 52; <i>au</i> 52; <i>ei</i> 52; <i>eu</i> 53; <i>oi</i> 53; <i>ou</i> 54.	
C. Funktionsvokaler	54—58
Allmän öfversikt	54—56
Detaljregler och exempel	56—58
Ieur. <i>r</i> , <i>l</i> 56; <i>rr</i> , <i>ll</i> 56; <i>n</i> , <i>ŋ</i> , <i>ñ</i> 57; <i>nm</i> , <i>nn</i> 57; långa <i>r</i> , <i>l</i> <i>n</i> etc. 57.	
D. Halfvokaler och motsvarande spi- ranter	58—62
Allmän öfversikt	58—59
Detaljregler och exempel	59—62
Ieur. <i>j</i> , <i>y</i> 59; <i>ɥ</i> , <i>v</i> 61.	
D(2). Liquidæ	62—64
Allmän öfversikt	62—63
Detaljregler och exempel	63—64
Ieur. <i>r</i> , <i>l</i> 63.	
E. Sibilanter	64—68
Allmän öfversikt	64—65
Detaljregler och exempel	65—68
Ieur. <i>s</i> 65; <i>z</i> 67.	
F. Nasaler	68—71
Allmän öfversikt	68—69
Detaljregler och exempel	69—71
Ieur. <i>n</i> , <i>m</i> ; (<i>n</i> , <i>ɲ</i> , <i>ñ</i>) 69.	
G. Explosivor	71—93
Allmän öfversikt	71—78
Detaljregler och exempel	78—93
Ieur. <i>g</i> , <i>g</i> 78; <i>ġ</i> 80; <i>d</i> 81; <i>b</i> 82; <i>k</i> , <i>q</i> 82; <i>ḳ</i> 84; <i>t</i> 85; <i>p</i> 86; <i>gh</i> , <i>gh</i> 87; <i>gh</i> 88; <i>dh</i> 89; <i>bh</i> 90; <i>qh</i> , <i>kh</i> , <i>ḳh</i> , <i>th</i> , <i>ph</i> 90.	

II. Formlära (93—123):

I. Ordbildningens allmänna princip	95—98
Sammansättning 95; Rötter 95; Stam- och böjningssuffix 97; Analogibildning 97; Afvikande åsikter 98.	
II. Nominalstammar	99—123
A. Rot- eller enstaviga stammar	99—100
B. Afledningsstammar	100—120
Allmän öfversikt	100—102
Stamsuffix 100; Suffixaflyd 100; Substantiv och adjektiv 101; Genus 101; Suffixens inverkan på stambetydelsen 102.	
• Detaljregler och exempel	102—120
I. Vokalsuffix	102—114
Suffix på -o 102 [-o 103; - <i>jo</i> (- <i>ijo</i>) 103; - <i>yo</i> (- <i>uyo</i>) 104; - <i>ro</i> (- <i>ryo</i>) 104; - <i>lo</i> (- <i>llo</i>) 104; - <i>no</i> 105; - <i>mo</i> (- <i>ymo</i>) 105; - <i>to</i> 105; - <i>bho</i> 106; - <i>tyo</i> (- <i>tyo</i>) 106; - <i>tro</i> , - <i>tlo</i> 106; - <i>tno</i> (- <i>tyno</i>) 106; - <i>sbo</i> 106; - <i>(t)cro</i> , - <i>(t)oro</i> 106; - <i>eno</i> 107; - <i>ono</i> 107; - <i>mno</i> (- <i>myo</i>), - <i>mono</i> 107; - <i>ino</i> , - <i>ino</i> 107; - <i>tyo</i> 108; - <i>myto</i> 108; - <i>isto</i> 108; - <i>ijo</i> , - <i>ayo</i> , - <i>ago</i>] 108; — Suffix på -i 108 [- <i>i</i> 109; - <i>ri</i> (- <i>ryi</i>), - <i>li</i> (- <i>lyi</i>) 109; - <i>ni</i> 109; - <i>mi</i> 109; - <i>ti</i> 109; - <i>eni</i> , - <i>oni</i> 109; - <i>tü-ti</i> , - <i>tu-ti</i>] 109; — Suffix på -u 110 [- <i>u</i> 110; - <i>ju</i> 110; - <i>ru</i> (- <i>ryu</i>), - <i>lu</i> (- <i>lyu</i>) 110; - <i>nu</i> (- <i>nyu</i>) 110; - <i>tu</i> 110;] — Suffix på -ä 111; — Suffix på -i 112.	
II. Konsonantsuffix	114—120
Suffix på -r 114 [- <i>r</i> 114; - <i>cr</i> , - <i>ter</i> 114;] — Ieur. suffix på -n 115 [- <i>en</i> 115; - <i>jen</i> (- <i>jon</i>) 116; - <i>yen</i> , - <i>yon</i> 116; - <i>men</i> , - <i>mon</i> 116;] — Suffix på -s 117 [- <i>es</i> 117; - <i>jes</i> , - <i>ios</i> etc. 118; - <i>yes</i> (- <i>yos</i>) 118;] — Suffix på -t 119 [- <i>t</i> 119; - <i>tüt</i> , - <i>tüt</i> 119; - <i>nt</i> (- <i>nyt</i>) 119; - <i>yent</i> (- <i>nynt</i>) 120; — Suffix på -d 120.	
C. Reduplikationsstammar	120
D. Sammansättningsstammar	120—123
[Form 120; Betoning 121; Sammans. stammars betydelse 122].	

www.libtool.com.cn

INLEDNING.

A. Jämförande språkforskning.

1. **Den jämförande språkforskningen** har till omedelbar uppgift att genom en strängt vetenskaplig jämförelse mellan befreundade tungomåls skilda språkföreteelser reda dessas inbördes förhållanden och så vidt möjligt spåra deras orsaksenliga utveckling ur *en* källa, det gemensamma urspråket. Sitt stöd lånar härvid den jämförande språkforskningen dels från de jämförda tungomålens *språkliga minnesmärken*, som innehålla — om än ofta i otillräcklig mängd — det för jämförelsen nödiga materialet, dels från *fonetiken*, som redogör för språkljudens fysiologiska och akustiska villkor, samt dels från *språkfilosofien*, hvilken söker språklifvets psykologiska och etnologiska betingelser.

[2.] **Den historiska språkforskningen**, som har till speciell uppgift att spåra och förklara enskilda språks evolution genom olika tidsåskeden, står som en själfständig vetenskap bredvid den jämförande, om än båda i flera punkter samverka och beröra hvarandra, och den jämförande äfven måste i viss mån vara historisk. Båda bidraga för öfrigt till lösningen af språkfilosofiens stora uppgifter: redandet af det mänskliga språkets lifsbetingelser i allmänhet, af tankens evolution med och genom språket, samt af detsamma's uppkomst. Därjämte bidraga de äfven, hvar i sin mån, till lösningen af många etniska och historiska problem.

3. **Den jämförande grammatiken**, som framställer språkforskningens slutsatser med hänsyn till det inbördes förhållandet mellan vissa befreundade tungomåls ljud, former och uttryckssätt, sönderfaller i trenne afdelningar:

1. *Ljudläran* (l. *fonologien*), som behandlar de jämförda språkens ljudförhållanden;

III. *Formläran* 1. *morfologien*, som behandlar de jämförda sprakens formbildningar: stambildning och böjning; och

III. *Ordfojningsläran* 1. *syntaxen*, som behandlar de jämförda sprakens satsfojningsförhållanden.

Ann. Till den jämförande grammatiken kan ock räknas *betydelseläran* 1. *semasiologien*: men denna har knappast ännu upptagits till vetenskaplig behandling.

B. Jämförande indoeuropeisk grammatik, dess omfång.

4. **Indoeuropeiska språk.** Jordens skilda tungomå grupperas med mer eller mindre tillförlitlighet i vissa mer ändels mycket stora språkfamiljer så olika till både material och byggnad, att de med vår närvarande kunskap måste anses vara sins emellan alldeles obesläktade. Bländessa språkfamiljer benämnes en, som omfattar några af Asiens och flertalet af Europas språk, den *indoeuropeiska*¹

5. Den indoeuropeiska språkfamiljen förutsätter et gemensamt *urspråk*. Om det indoeuropeiska urspråket känna vi intet mera, än vi på hypotesens väg kunna därå återställa. Det sönderföll för flera årtusenden sedan — vi veta ej med visshet när, hvar, hur, eller i hvad ordning — uti flere dotterdialekter, hvilka äfven i sin tuslocknat utan att kvarlämna direkta spar af sig själfva. Men dessa dotterdialekter ha äfven de som *sekundäre urspråk* gifvit upphof som ock ej alltid omedelbart) å flera yugre i skrift bevarade eller ännu lefvande språk familjer eller språkgrupper af skilda manarter, hvilka ni tillsammans utgöra den stora indoeuropeiska språkfamiljen

¹ *Morfologi* användes stundem i äldre skrifter, eller mera begränsad mening än ofvan.

² Tyska filologer förordraga benämningen den *germaniska*, andra den *celtiska*, som ock kompareras förordrade, men som mera egentligt användes om indoeuropeiskans asiatiska gren.

[6.] Dessa den indoeuropeiska familjens språkgrupper äro, i all korthet beskrifna, följande:

I. Den indiska, omfattande: — a. *Sanskrit*, det öfre Indiens en gång af de bildade talade (nu dess lärda) språk, med en litteratur, hvars äldsta minnesmärken, de tidigaste Vedahymnerna, nå upp till femton å tjugu århundraden f. Kr.; — b. *Präkritdialekterna*, af hvilka den förnämsta är *pāli*, buddhismens heliga språk; — c. *Indiens nyare dialekter* (hindi, hindustani, bengali m. fl.).

II. Den persiska eller iranska, med litterära minnesmärken från omkring ett årtusende före vår tidräkning, samt omfattande: — a. *Avesta* (mindre egentligt 'Zend'), den heliga Avesta-skriftens språk; — b. *Gammalpersiska*, de achæmenidiska kilinskrifternas språk; — c. *Nypersiska* och andra nyare dialekter.

Den indiska och den persiska gruppen, hvilka i språkligt såväl som geografiskt hänseende ligga hvarandra nära och otvifvelaktigt länge sammanhängt efter deras utgrening ur den gemensamma stammen, kallas vanligen med ett gemensamt namn den *ariska* eller den *asiatiska* gruppen.

III. Den armeniska, med minnesmärken från vår tidräknings femte århundrade, samt omfattande de armeniska dialekterna.

IV. Den grekiska, med en litteratur, hvars äldsta minnesmärken (delar af Homeros) antagligen nå upp emot det tionde århundradet f. Kr., samt omfattande: — a. *De joniska dialekterna* (gammal- och nyjoniskan samt attiskan); — b. *De utomjoniska dialekterna* (doriskan, æoliskan m. fl.); — c. *Medeltids- och nygrekiskan*.

V. Den albanesiska (stammande från illyriskan), med en helt ung litteratur från det sjuttonde århundradet e. Kr.

VI. Den italiska, omfattande: — a. *Latinet* med litterära minnesmärken från fjärde århundradet f. Kr.; — b. *De umbrisk-samnitiska dialekterna* (förnämligast umbriskan och oskiskan) med inskrifter från de sista århundradena f. Kr.

VII. Den keltiska med minnesmärken från nionde århundradet e. Kr.

VIII. Den germanska, omfattande: — a. *Gotiskan*, känd hufvudsakligen genom Wulfilas bibelöfversättning från midten af fjärde århundradet e. Kr.; — b. *Gammalnordiskan*

med ~~v~~ dess ~~senare~~ **dialekter**; — c. *Västgermanska dialekterna* (hög- och lågtyskan, angelsaxiskan etc.) i deras olika skeden.

Gotiskan och gammalnordiskan räknas ofta såsom utgörande en *ostgermansk* gren gent emot den *västgermanska*, men deras speciella samhörighet är ej till fullo ådagalagd.

IX. Den **baltisk-slaviska**, med litterära minnesmärken från nionde århundradet e. Kr.

7. **Frågan om urspråkets förgrening.** — Rörande den historiska gången af urspråkets förgrening och spridning känna vi intet med visshet. Man har väl antagit och sökt bevisa, att det folk, som en gång talat det samma bott i det inre af Asien i närheten af Hindu-Kuh och därifrån genom flera utvandringar, hvilkas ordning man sökt på olika vis bestämma, spridt sig öfver Europa samt Persien och Indien. Men detta antagande, som ännu fasthålles af flera forskare, bekämpas likväl af kanske än flera, som förlägga det indoeuropeiska urhemmet till Europa snarare än Asien¹, samt antaga att urspråket sönderfallit i skilda munarter snarare genom gradvis utbredning och därmed följande omgestaltning, än till följande af bestämda folkvandringar². Dessutom hafva äfven röster höjt sig för den åsikt, att de folk, som talat eller tala de indoeuropeiska språken, ej få anses som en homogen, utan som en blandad ras, hvars ena del fått sig sitt indoeuropeiska tungomål påtvingadt af den andra; och att följaktligen de studerade språkföreteelserna ej samtliga låta sig redas och förklaras, utan att hänsyn tages till obesläktade språks inflytelser³.

8. **Språkmaterialets ofullständighet.** — Det i skrift bevarade språkmaterialet, om ock inom det indoeuropeiska området vida rikare, än inom något annat språk-

¹ Jfr isht *Schrader*: Sprachvergleichung und Urgeschichte; samt *Penka*: Die Herkunft der Arier.

² Jfr *Johannes Schmidt*: Die Verwandtschaftsverhältnisse der indogermanischen Sprachen.

³ Jfr *Penka*: Die Herkunft der Arier.

område, är dock äfven där mycket ofullständigt. Ej blott att alla direkta spår af både det primära och de sekundära urspråken ha utplånats, utan äfven de kvarlevande språkgruppernas litterära minnesmärken, hvilka ensamt gifva oss nyckeln till deras historia, äro af så olika ålder, att de äldsta (sanskritspråkets) nå bortåt fyratio århundraden tillbaks i tiden, men de yngsta (albanesiskans) blott tre, medan de öfriga, med århundradens tidsskilnad sins emellan, i ålder ligga mellan dessa båda. Därtill kommer dels, att vi rörande de i skrift bevarade äldre språkens uttal ega så ofullständiga uppgifter, att vi blott hypotetiskt kunna återställa det; och dels att de munarter eller folkdialekter, hvilka för det mesta likt en bred ström framflutit vid litteraturspråkens sida och tillfört dem näring, utom i några få viktiga undantagsfall äro nästan eller alldeles okända.

9. **Begränsning af område.** — En fullständig jämförande grammatik öfver de indoeuropeiska språken skulle rätteligen uttömmande behandla deras inbördes förhållanden under hela deras kända utveckling. Ett så vidlyftigt verk har emellertid aldrig blifvit utarbetadt. Genom ett hittills antaget bruk omfattar de indoeuropeiska språkens grammatik vanligen, om ock med någon latitud, dessa språks äldsta tillräckligt dokumenterade skeden; och dess mål är snarare att på jämförelsens väg spåra de sålunda betraktade äldre språkens utveckling ur ett gemensamt urspråk, än att följa deras senare lif, en uppgift som lämnats åt specielt historiska grammatikor. Den söker med andra ord att reda och förklara de jämförda språkens historiska utgångsstadium och att sålunda lägga den breda grundvalen för ett fortsatt arbete. Det finnes emellertid intet skäl, hvarför denna begränsning skulle förblifva permanent, hvarför, med ett ord, ej hela det indoeuropeiska språkfältets olika uppmätningar skulle, så att säga, fogas ihop till en sammanhängande karta.

C. Jämförande indoeuropeisk grammatik, dess historia.

10. **Franz Bopp.** — Det var den store språkforskaren Franz Bopp, hvilken för föga mer än ett halft århundrade sedan genom sitt epokgörande verk »Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Litauischen, Altslawischen, Gotischen und Deutschen» (första uppl. 1833—52) lade en varaktig grund för den vetenskap, som fått namn af Jämförande Språkforskning, och särskildt för den Jämförande Indoeuropeiska Grammatiken ¹.

[11.] Förtjänsten af Bopps epokgörande arbete är tvåfaldig. Först och främst ådagalade han däri en gång för alla med systematisk utförlighet de jämförda språkens samhörighet på grund af gemensamma språkformer och gemensamt språkmateriel. För det andra uppställde han för språkformernas gradvisa utveckling ur enkla rötter medels sammansättning (agglutination), i synnerhet af verbalmed pronominalrötter, vissa teorier, hvilka, om än senare i detalj modifierade, dock i sina hufvuddrag nästan enhälligt blifvit af språkvetenskapens auktoriteter antagna såsom för densamma grundläggande.

Ur språkforskningens nuvarande synpunkt var emellertid Bopps metod så till vida otillräcklig, som han vid ordens och formernas jämförelse leddes mera af sitt skarpa språksinnes omedelbara ingifvelser, än af omsorgsfullt utredda fonetiska eller andra principer. Han var visserligen ej främmande för tanken, att alla språkförvandlingar betingas af rationella orsaker. Tvärtom antydde han ofta tillvaron af dylika orsaker. Men han sökte ej på fysiologisk eller annan grund i detalj utreda desamma, hvarför

¹ Redan 1816 hade Bopp i sitt arbete »Über die Sanskritsprache, bevisat sanskritspråkets och de klassiska språkens samhörighet (för öfrigt därförinnan påpekad äfven af andra).

äfven ~~vallmänna~~ uttryck, såsom »förstärkning», »försvagning», »fonetiskt förfall», »oregelbundna undantag» m. fl. finga gälla såsom tillfyllestgörande förklaringar. Det kunde ej gerna vara annorlunda. Bopps stora mål var att bevisa de indiska, persiska och europeiska hufvudspråkens frändskap och att uppdaga de ledande dragen af deras byggnad. Och när han i och med detta ändamåls fullbordande lagt grundvalarne till en ny vetenskap, lämnade han åt framtiden att vidare utbilda densamma och fullkomna dess detaljer.

12. Den vetenskapliga fonologiens upprinnelse. —

Den indoeuropeiska språkvetenskapens utveckling befordrades därefter i väsentligaste mån af försöken att för släktformernas likheter och olikheter finna bestämda ljudregler. Uppslaget därtill hade, redan innan Bopps arbete såg dagen, gifvits af dansken *Rask*, då han i sina arbeten (»Veiledning till det Islandske eller gamle Nordiske Sprog», 1811, och andra) bebådade senare upptäckter rörande ljudskridning och afljud; men framför allt af den ryktbare germanske språkforskaren **Jacob Grimm**, då han i sitt stora verk »Deutsche Grammatik» (1819—1831), hvarmed han blef den historiska grammatikens grundläggare, utförligt behandlade de germanska dialekternas inbördes förhållanden, äfvensom deras förhållande till de klassiska språken, och därvid till full visshet ådagalade den under Grimms namn bekanta ljudskridningslagen (§ 173), samt på utförligare vis behandlade de germanska språkens af- och omljudsförhållanden.

Det var senare förnämligast Pott, som genom sitt vidlyftiga arbete »Etymologische Forschungen auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen etc.» (1833—36; 1859—76) vidare befordrade utvecklingen af en vetenskaplig indoeuropeisk ljudlära. Benfey, Kuhn, Curtius och andra bidro äfven kraftigt därtill.

Man sökte väl knappast ännu grundligt utreda de

uppställda ljudreglernas inre anatomisk-fysiologiska eller psykologiska betingelser; men nödvändigheten af att underställa alla språkliga jämförelser de funna reglernas pröfning blef dock mer och mer erkänd; och ett för framtiden fruktbärande hjälpmedel till en mera vetenskaplig behandling af ljudförhållandena gafs äfven språkforskningen med Brückes »Grundzüge der Physiologie und Systematik der Sprachlaute» (1856).

13. **August Schleicher.** — Den indoeuropeiska språkforskningens hufvudsakliga rön sedan utgifvandet af Bopps stora verk sammanfattades med själfständig behandling af August Schleicher i hans »Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen» (1861; 4:de uppl. 1870).

[14.] Då Bopps jämförande grammatik hufvudsakligen undersökt det för de indoeuropeiska språken gemensamma, behandlade Schleichers kompendium mera lagarna för de enskilda språken såsom grenar af en gemensam stam, hvarvid han likväl på det hela antog Bopps uppfattning af de indoeuropeiska språkens byggnad, om han äfven i vissa mindre betydande fall afvek från sin föregångare.

Hans arbetes mest kännetecknande drag, såsom jämfördt med Bopps, äro för öfrigt följande tvenne. Då Bopp åt de jämförda språkens inbördes ljudförhållanden ägnat blott ett kort kapitel, ägnade däremot Schleicher åt detta viktiga ämne ungefär hälften af sitt arbete (mer än 300 sid., 4:de uppl.). Med hänsyn vidare till det förhållande, att de indoeuropeiska språkens stambildnings- och böjnings-system ha sin rot i urspråket, där båda i sin helhet fullt utbildats, innan detsamma upplöstes i skilda dialekter, sökte Schleicher hypotetiskt uppställa de i hans grammatik behandlade släktordens och släktformernas urtyper. Ehuru hans sålunda framkonstruerade indoeuropeiska urformer numera måste anses förfelade, blef likväl det uppslag

han gifvit i hög grad fruktbärande för hela den senare utvecklingen af den indoeuropeiska språkforskningen.

15. Fonologiens vidare utbildning. — Arbetet har emellertid rasht fortgått i alla riktningar. Bland mera följdrika framsteg, som därvid gjorts, förtjäna i synnerhet trenne — alla befordrade af den Schleicherska urformsmetoden — att här omnämnas:

a. Verner uppvisade 1877 (Kuhns Zeitschr. XXIII) tonviktens öfverensstämmande läge i det indoeuropeiska urspråket och urgermanskan, samt förklarade i sammanhang därmed fullt rationellt vissa som godtyckliga undantag behandlade afvikelser från Grimms ljudskridningslag (jfr § 173. 2). Denna lysande upptäckt befordrade ett djupare och i hög grad fruktbärande studium af akcentens betydelse i ljudläran, samt skärpte krafvet på en vetenskapligt rationel förklaring af hvarje språkföreteelse, äfven af dem, som vanligen kallas »undantag».

b. Verners upptäckt följdes i spåren af en annan föga mindre betydande. Flera språkforskare (ibland dem E. Tegnér i Lund) kommo ungefär samtidigt till den likväl först af Collitz (Bezenb. Beitr. II. 305, III. 177 ff.) uttalade och till sina följder framställda åsikten, att palatalernas förekomst framför *a*-vokalen i sanskrit förklaras däraf, att denna vokal där representerar ej blott ett äldre *a*, utan äfven, och i allmänhet just där gutturalens palatalisering försiggått, ett äldre *e* (jfr §§ 183. b, 196. b). Därmed var både palatalfrågan löst, och tillika ett ojäfvigt stöd gifvet åt den i utveckling varande teorien om *a*-, *e*- och *u*-vokalernas ursprunglighet, hvilken teori befordrats af Ascoli, Schmidt, Saussure, Brugmann, Osthoff och andra.

c. Kort förut hade Brugmann formulerat sin teori om stafvelsebildande konsonanter, l. »funktionsvokaler» (§ 123), hvilken kraftigt befordrat den ännu oafslutade utredningen af tonviktens och vokalseriernas inbördes förhållanden, d. v. s. af »afjudslagen» (§ 45 etc.), hvilken

småningom kullkastat den äldre från sanskrit-grammatici och Bopp ärfda »vokalstegrings»-teorien.

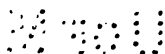
d. Dessa och andra upptäckter hafva sporrrat till en allt mera genomträngande undersökning af språkljudens fysiologiska bildning och betoningens natur, äfvensom till ljudförändringarnas inre orsaker, hvilka, delvis ännu dolda, likväl i väsentlig mån äro att söka dels i betoningens inflytande (förnämligast på vokalernas färg eller bestånd), dels i närgränsande ljuds inflytande på hvarandra, och dels slutligen i en dessa orsaker korsande benägenhet att likbilda i sinnet associerade ord och former.

16. **Ljudlagars allmängiltighet.** — Med studiet af språkets ljudlagar uppstod äfven frågan om dessa lagars allmängiltighet. Redan 1876 framställde en Schleichers lärjunge, Leskien, den åsikt, att språkets ljudlagar äro i och för sig lika undantagslösa som naturlagarna; och hans mening, som fick stöd i ofvan beskrifna fonologiska upptäckter, hyllades snart af många yngre språkforskare. Rätteligen kan emellertid ljudlagars allmängiltighet endast fattas sålunda, att inom begränsade områden och tids-skeden alla ljud under lika fonetiska förutsättningar efter hand falla under likartad behandling, såvida ej dessa förutsättningar verkan upphäfves af andra angifbara orsaker, framför allt af analogibildningens makt.

Förklaringen till ljudlagarnas olika natur inom skilda geografiska områden och olika tidsskeden har en och annan forskare nog med skäl, om ock ännu utan afgjord framgång, velat söka i djupare liggande etniska och klimatiska inflytelser¹.

17. **Karl Brugmann.** — Den jämförande indoeuropeiska grammatikens nuvarande utveckling har ånyo blifvit behandlad i Karl Brugmanns just afslutade arbete »Grund

¹ Jfr isht Scherer: *Zur Geschichte der deutschen Sprache*; Passy: *Étude sur les changements phonétiques et leurs caractères généraux* Gabelenz: *Die Sprachwissenschaft*.

riss der ~~vergleichenden~~ Grammatik der indogermanischen Sprachen».

Detta omfattande verk af närmare 2,000 sidor samlar åter, med själfständig uppställning och ofta själfständig tolkning, till ett ordnad helt språkforskningens i många skilda publikationer kringströdda resultat rörande de indoeuropeiska släktspråkens inbördes fonologiska och morfologiska förhållanden (de syntaktiska äro under särskild behandling af Delbrück). Det skiljer sig, till följe af språkforskningens snabba utveckling, än mera från Schleichers arbete, än detta skilde sig från Bopps; och, om än alltid uppfördt på den grund Bopp lade, framstår dock Brugmanns system såsom i många både väsentliga och mindre viktiga delar skiljande sig från Bopps.

I öfrigt bör här tilläggas, att liksom olika meningar äro rådande angående vissa af Brugmann antagna teorier, så måste ock en eller annan af dessa modifieras enligt resultaten af de forskningar, hvilka pågått sedan hans arbete började utgifvas (1886).

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

I.
LJUDLÄRA.

www.libtool.com.cn

I.

SPRÅKLJUD.

A. Språkljudens bildande och indelning
i allmänhet.

18. **Språkljud** i allmän mening äro de af örat som ljud förnimbara luftdallringar, hvilka orsakas däraf, att den från lungorna genom luftstrupen samt mun- eller näshålan (eller bådadera) framsända luftströmmen mer eller mindre kraftigt häjdas, vare sig af de i struphufvudet anbragta röstbanden eller af munorganen (eller af båda-dera), och hvilka genom sitt på flerfaldiga vis skiftande ljudintryck tjäna såsom tecken för människotanken.

[19.] Närmare beskrifvet, tillgår språkljudens bildning på följande vis:

Från lungorna framsändes genom luftstrupen en luftström af olika styrka. När denna framtränger mellan tvenne i struphufvudets inre hvarandra vågrätt mötande elastiska senband, de s. k. röst- eller stämbanden, hvilka vid vanlig andning ligga slappt åtskilda, men nu spänts och när mats hvarandra, sättes den antingen genom deras starkare spänning och däraf vid genomträngandet följande rytmiska vibrationer i en liknande dallring, hvilken i och för sig örat uppfattar som klangljud; eller får den genom deras slappare spänning en ojämn (icke-periodisk) svängrörelse, hvilken i och för sig örat förnimmer som hväsljud eller liknande.

Den i förra fallet bildade klangströmmen, hvars ton för öfrigt kan vara stark eller svag enligt röstbandssvängningarnas vidd, eller djup eller hög enligt deras snabbhet, fortsätter emellertid sitt lopp genom mun- eller näshålan, eller båda samtidigt; och den får därvid, till följe af munhållans genom de rörliga munorganen (underkäken, tungan, läpparna, gomseglet) på mångahanda vis förändrade form och däraf uppkomna bitoner och tonlösa gnid- eller stötljud, den mer eller mindre orena tonfärg, som kännetecknar olika vokaler och tonande konsonanter (hvilka senare, hvad

munorganen angår, bildas öfverhufvud som de motsvarande tonlösa). — Den åter i senare fallet framträngande klanglösa luftströmmen fortsätter antingen nästan ohämmad sitt lopp genom munhålan (*h*-ljuden), eller — långt vanligare -- häjdas den mer eller mindre fullständigt af munorganen, och får då vid sin gnidning i olika pass, eller sin lössläppning efter fullständig afstängning, den ljudkaraktär, som kännetecknar olika tonlösa konsonanter.

Röstapparaten liknar således ett instrument med tvenne bälgar (lungorna), en tungpipa med rörliga tungor (röstbanden) och ett föränderligt resonansrum eller »ansattsrör» (mun- och näshålan).

20. Språkljudens fysiologiska indelning. — Till följe af röstorganens rörlighet och elasticitet kunna språkljuden varieras i oändlighet. I själfva verket äro ock de språkljud som förekomma så talrika, att någon fullständig uppdelning af desamma hör till det praktiskt omöjliga. Ej blott att de vanligen uppställda ljudtyperna kunna hos olika folk, af olika klasser och personer, eller vid olika tillfällen af användning, få en för örat mer eller mindre förnimbar skiftning af mångfaldigt slag, utan de genomlöpa äfven oftast, när de i tal förbindas med hvarandra, vissa öfvergångsstadier, där deras typiska natur ej längre bibehålles oförändrad.

För praktiska ändamål blir det därför nödvändigt att uppdelas språkljuden i vissa stora med afseende på deras bildning bestämda klasser, och inom dessa åter uti vissa af det vanliga örat lätt skiljbara särlyd. Äfven en sådan indelning blir naturligen olika för olika språk, då det ena tungomålet eger ljud, som det andra saknar. Följande allmänna indelning gäller emellertid för de i denna lärobok behandlade språken.

[21.] **Med hänsyn till röstbandens inverkan** uppdelas språkljuden i *tonande* (sonanta) och *tonlösa* (surda). De tonande ljuden, som uppstå genom röstbandens periodiska dallring och däraf orsakad ton, utgöras af alla vokaler utan undantag, samt af alla i förbindelse med ton, om än så lindrig, uttalade konsonanter. De tonlösa ljuden,

hvilka förutsätta, att röstbanden ej sättas i periodisk svängning, utgöras af alla öfriga konsonanter.

Anm. 1. Örat afgör genom öfning någorlunda lätt, om en konsonant är tonande eller tonlös. Åtskilliga med samma tecken angifna och föröfrigt hvarandra liknande konsonantljud kunna under olika förhållanden vara tonande eller tonlösa. Sålunda äro *g, d, b* såsom an- och midljud tonande i nordtyskan (liksom i vårdad tyska i allmänhet), där de uttalas med en lindrig intonation, men tonlösa i sydtyskan, där denna intonation saknas; *s* är i franskan tonande i *rose*, där dess hväsning tillika åtföljes af ton, men tonlöst i *son*, där endast hväsning förnimmes; *m, n, l, r* kunna blifva tonande eller tonlösa, allt efter som de förbindas med andra tonande eller tonlösa ljud: o. s. v.

Anm. 2. Det är redan påpekadt (§ 19), att tonljudens tonhöjd bestämmes af röstbandsdållringarnas relativa snabbhet.

[22.] **Med hänsyn till munorganens inverkan** indelas språkljuden uti olika klasser, dels (a) enligt munhållans relativa öppenhet eller förträngning genom munorganen; och dels (b) enligt förträngningens relativa bakre eller främre läge. Sålunda:

a. Med hänsyn till munhållans relativa öppenhet eller förträngning genom munorganen blifva språkljuden antingen:

öppna (vokaler och *h*), när ljudströmmen får ett fritt, om ock mestadels af tungan och läpparna modifieradt, lopp genom munkanalen (undantagsvis, såsom för de franska nasaltvokaler, genom både mun- och näskanalen); — eller

halföppna (frikativor l. gnidljud: ss. *s, f* etc.), när ljudströmmen genom munhållans förträngning af tungan eller läpparna framgår med en hörbar gnidning mot förträngningens (»passets») väggar; — eller

slutna (klusiler), när ljudströmmen, helt afspärrad genom tungan eller läpparna, antingen åter framläppes genom dessas plötsliga öppnande (explosivor l. stötljud: ss. *k, t, p* etc.), eller ock medels gomsegets nedfällande

får sitt utlopp genom nashålan (explosivornas motsvarande nasaler: *n, m* etc.).

Anm. Nasalerna äro naturligen slutna endast med hänsyn till munhålan, då de få fritt utlopp genom näsan. Indelningen är här gjord af praktiska skäl.

b. Med hänsyn till förträngningens (eller afspärrningens) relativa läge kunna ljuden indelas uti:

gutturaler (bakre gomljud: ss. *k, g* etc.), hvilka uppstå genom tungryggens höjning mot eller till bakre gommen;

palataler (midgomljud: ss. sanskrit *c, j* = engelskt *ch, j*), hvilka uppstå genom mellersta tungryggens höjning mot eller till mellangommen;

lingualer (främre gomljud: ss. sanskrit *t, d*, liknande engelskt *t, d*), hvilka uppstå genom tungspetsens höjning mot eller till främre gommen;

dentaler (tandljud: ss. *s, t, d* etc.), hvilka uppstå genom tungspetsens höjning mot eller till öfre tandradens insida eller dess omedelbara närhet;

labialer (läppljud: ss. *p, f* etc.), hvilka uppstå antingen genom läpparnas relativa eller fulla sammanslutning (»bilabialer»: *f, b*, stundom *v*); eller genom underläppens och öfre tandradens nära anslutning (»labiodentaler»: vanliga *f, v*).

Ofvanstående benämningar antagas här blott af hänsyn till det i indoeuropeiska språkverk härskande bruket. Andra förekomma väl, ss.: 'postpalataler' = *gutturaler*; 'präpalataler' = *palataler*; 'cerebraler' l. 'kaku-minaler' = *lingualer* m fl., men äro ej så vanliga.

Indelningen är väl bäst lämpad för konsonanterna; men kan äfven användas för vokaler (se § 25).

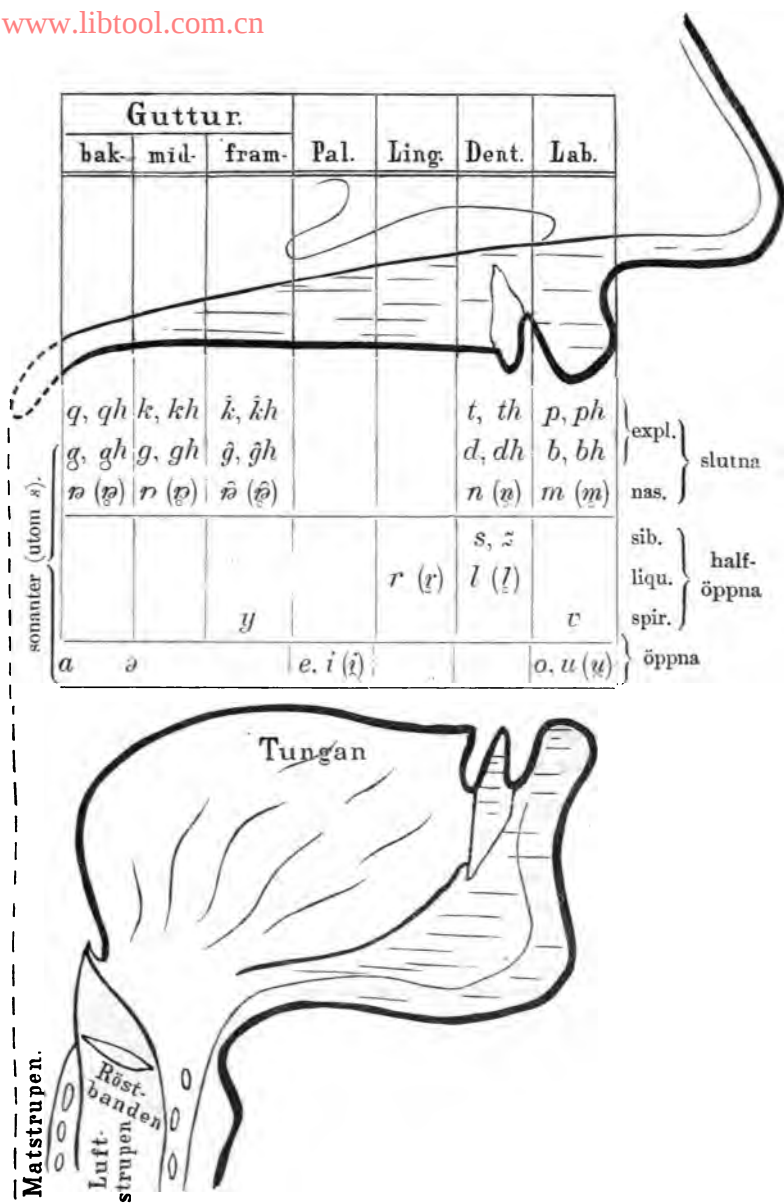
23. **Vokaler och konsonanter.** — Den vanliga indelningen i vokaler och konsonanter afser att skilja ljuden med hänseende ej till deras fysiologiska bildning, utan till deras funktion, i det vokaler (själf-ljuden) utgöra stafvelsens kärnpunkt, till hvilken konsonanterna (medljuden), som ej kunna bilda stafvelse, sluta sig. Denna indelning har ock sitt praktiska värde, blott man vid densamma iakttagar, att vissa konsonanter

understundom få vokalistisk funktion (näml. *r*, *l* och nasalerna, då vanligen i språkbruk tecknade *r*, *l*, *ŋ* etc.), samt att, omvänt, understundom vissa vokaler få semi-konsonantisk funktion (näml. *i*, *u*, då vanligen i språkverk tecknade *j*, *u*).

24. **Diftonger.** — En diftong utgöres af två olika vokalljud uttalade med samma luftstötning sålunda, att den ena bibehåller sitt fulla ljud och betoning, medan den andra blir för dunklad ('halfvokal'). Som diftongers svagare element fungera vanligen *i* eller *u* (ehuru väl äfven andra vokaler kunna förekomma: jfr spansk. *línea*, fransk. *noir*, *lui*). De kunna föregå eller följa sitt fullare vokalistöd (*ia* l. *ai* etc.). Då emellertid den fonetiska redogörelsen förenklas därigenom att *i*, *u* före vokal alltid behandlas i och för sig (ss. *j*, *u*), kommer i det följande att med **diftong** menas blott sådana förbindelser som *ai*, *au* etc., ej följda af vokal.

B. Det indoeuropeiska urspråkets ljud.

25. **Det indoeuropeiska urspråket** anses hafva egt följande 46 enkla typiska språkljud, hvilka här blifvit uppställda (naturligtvis med endast antydningssvis approximativ åskådlighet) enligt deras fysiologiska indelning, sådan denna angifvits i § 22: d. v. s., sålunda, att å ena sidan de ljudserier, hvilka bero på munhålans relativa öppenhet eller förträngning, ordnats hvar för sig, och att å den andra de, hvilka bero på förträngningens läge, likaledes ordnats hvar för sig.

Det vill säga:

a. **Öppna** l. vokaler, alla, utom *ə*, långa eller korta:
a, e, i, o, u, ə (af hvilka *i, u* kunde få konsonantisk funktion = *ɨ, ʉ*).

Utta: *a*, *e*, *i* *o*, *u*, som i svenskan; — *ə*, ett fördunklat ljud, ungefär likt *e* i 'hoppet'; — *i*, *u* som *i*, *u* uti 'piano', 'beduin' (med stark ton på följande vokal).

Diftonger. De enkla vokalerna bilda, genom sammansättning enl. § 24, diftongerna *äi, ei, öi; äu, eu, ou.*

b. **Halföppna** l. frikativor: 1) spiranter: *y, v*; 2) liquidæ: *r, l* (hvilka äfven kunde få vokalik funktion = *ʀ, ʁ*, korta l. långa)¹; 3) sibilanter: *s, z*.

Uttal: y, som sv. j; v, r, l, s, som i svenskan (r, l ungef. som -cr, -el i 'tapper', 'sabel'); z, som eng. z (tonande s).

c. Slutna l. explosivor och motsvarande nasaler:

1) gutturaler: (bakre l. velarer) ŋ ; g , gh ; q , qh ;
(midgutt.) n ; g , gh ; k , kh ; (främre)² $\hat{n}$; $\hat{g}$, $\hat{gh}$; $\hat{k}$, $\hat{kh}$;

2) dentaler: n ; d , dh ; t , th ;

3) labialer: *m; b, bh; p, ph.*

Nasalerna kunde äfven få vokalik funktion = $\hat{n}$, $\hat{p}$, $\hat{t}$,
 n , m (alla korta l. långa).

Uttal: *g, q*, väl liknande *g, k* i sv. 'god, ko', tungroten dock närmare gomseglat, och explosivan afficerad af en labial biton (= *gʷ, qʷ*); — *ĝ, ħ*, väl liknande *g, k* i 'kirgis' (tungan hän mot palatalställningen); *g, k, d, t, b, p*, som i svenskan; aspiratorna (*gh, qh* etc.), som enkla explosivor följda af *h*; nasalerna, med tungan i motsvarande explosivas ställning (i vokalisk funktion sammalunda, men med vokalisk klang: jfr sv. *katten* ungefär = *kattn*).

Ann. Nasalvokalernas förekomst är ej allmänt erkänd. Man sätter då i deras ställe $\varnothing$ + resp. nasal. Gränsen mellan t. ex. *y* och *ən* är väl ej alltid lätt att uppdraga; men kan emellertid bero på olika expirationstryck i närgränsande stafvelse (sålunda är väl eng. *fatten*, *father*

¹ Somliga antaga två slags *l*-ljud; ett som i skr. gifvit *l*, och ett som där gifvit *r* (156).

² Äfven kallade palataler (Brugm.), men oegentligt, så till vida som samma namn bibehålles för *c*, *j* etc. i skr.

vanl. = *fattn*, *fathr*, men sv. *faten*, *fader* vanl. = *fatn*, *fadər*, eng. *sabre* = *sabr*, men fr. *sabre* = *sabrə* o. s. v.); och med antagande af dynamisk betoning för urspråket (§ 33) möter så till vida ingen svårighet att äfven för detsamma antaga vokaliska nasaler, såväl som liquidæ.

[26.] **Tonlösa** äro öfversta radens explosivor (*q*, *qh*, *k*, *kh*, *ḱ*, *ḱh*, *t*, *th*, *p*, *ph*) samt *s*; **tonande** de öfriga ljuden.

C. Dotterspråkens ljud.

27. **Ljutförlust.** I de här behandlade dotterspråken försvunno flera af urspråkets ljud mer eller mindre allmänt som sådana¹, i det de öfvergingo till närbesläktade, antingen redan från urspråket ärfda, eller eljes i dotterspråken nybildade, ljud.

Sålunda försvunno *ə* och *nasal-vokalerna* allmänt; *ɣ*, *ʃ* och *aspiratorerna* allmänt utom i sanskrit; åtskilliga andra ljud mindre allmänt (ss. *ě*, *ǫ*, *z* i sanskrit); hvarjemte *bakre* och *främre gutturalerna* modifierades till sin ursprungliga karaktär; de förra allmänt genom att förlora sitt velara uttal och endast mindre allmänt genom att förlora äfven sitt labiala biljud (delvis bibehållet blott i latin och gotiska).

28. **Nya ljud.** — De i dotterspråken genom ljudförändringar uppkomna nya ljud, som ej förekommo i urspråket, äro (nya diftonger ej inberäknade):

a. I **sanskrit**: spiranterna *h*, *ḥ*; sibilanterna *ç*, *ṣ*; nasalen *ṇ* l. *m* (»anusvara»); palatalerna *ñ*; *j*, *jh*; *c*, *ch*; lingualerna *ṇ*; *ḍ*, *ḍh*; *t*, *ṭh*.

Uttal: *h*, *ḥ*, som resp. tonande och tonlöst *h*-ljud; — *ç*, *ṣ*, som resp. palatalt och lingualt *sch* ljud; — *ṇ* (*m*), som en halföppen nasal, rättande sig efter det följande halföppna ljudet; — *j*, *c*, *ñ*, som resp. *j*, *ch*, *n* i eng. 'just', 'church', 'inch'; — lingualerna, liknande våra dentaler efter *r* (d. v. s. med tungspetsen mot främre gomhvalfvet).

¹ Så vida nämligen vi kunna dömma af den oss öfverlämnade beteckningen, som emellertid i vissa fall möjligen angifver ljud, hvilka anses förlorade.

b. I **grekiskan**: spiritus asper ‘; vokalen *υ* (i sitt senare uttal); frikativorna *χ*, *θ*, *φ*.

Uttal: ‘, som *h*; — *υ*, i urgrek. som ieur. *u*, men senare (5:te årh. f. Kr.?) uti jon-att, som sv. *y*; — *χ*, *θ*, *φ*, i urgrek. väl som tonlösa aspirater, men senare som spiranter (tyskt gutt. *ch*, engelskt *th*, *f*).

c. I **latin**: *h*; *f*.

d. I **gotiskan**: *h* (germ. *χ*); frikativorna *ǵ* (tecknad *g*), *đ* (tecknad *d*), *þ*, *ƿ* (tecknad *b*), *f*.

Uttal: *h*, som sv. *h*; *ǵ*, som *g* i tysk. *sagen*, när det uttalas som tonande *ch*; *đ*, *þ*, som eng. tonande och tonlöst *th* (i resp. *the*, *this*); *ƿ*, *f*, som bilab. *v* och *f*.

Anm. Dessutom märkes följande skrifsätt: *ai* för *ë*; *au* för *ö*; *ei* för *i*. För att skilja dessa *ai*, *au* från diftongerna *ai*, *au*, tecknas de vanligen *ai*, *au*.

[29.] Här nedan uppställas tabellariskt (enligt samma princip som i § 25) både urspråkets och dotterspråkens ljud. De indoeuropeiska ljud, som enligt ofvanstående § 27 i dotterspråken allmänt förvandlats till andra närbesläktade ljud, utmärkas därvid med en stjärna (hvilken, hvad de slutna bak- och framgutturalerna beträffar, sättes blott en gång för hela serien, om ock de förra i viss mån kunna sägas hafva bibehållit sig i latin och gotiska); och de ljud åter, som enligt ofvanstående § 28 i dotterspråken hafva nybildats af indoeuropeiska ljud, vare sig att dessa för öfrigt själfva fortlevat eller ej, utmärkas därigenom att ett streck satts under desamma.

www.libtool.com.cn

Guttur.			Pal.	Ling.	Dent.	Lab.	
*bak.	mid.	*fram.					
<i>q, qh</i>	<i>k, kh</i>	<i>k̄, k̄h</i>	<i>c, ch</i>	<i>t, th</i>	<i>t, th</i>	<i>p, ph</i>	} expl. } slutna
<i>g, gh</i>	<i>g, gh</i>	<i>ġ, ġh</i>	<i>j, ĵh</i>	<i>d, dh</i>	<i>d, dh</i>	<i>b, bh</i>	
<i>ʁ (ʁ)</i>	<i>ʁ(*ʁ)</i>	<i>ṛ (ṛ)</i>	<i>ñ</i>	<i>n</i>	<i>n (n)</i>	<i>m (*m)</i>	} nas. }
			<i>ç</i>	<i>s</i>	<i>s, z</i>		
				<i>r (r)</i>	<i>l (l)</i>		} sib. } half- liqu. öppna
	<i>ʒ, ʒ</i>		<i>y</i>		<i>ʃ, ʃ</i>	<i>f, ʃ, v</i>	
<i>a</i>	<i>*ə</i>		<i>e, i (i)</i>			<i>o, u (u), u</i>	} öppna

Matstruppen.

Röst-
banden
Luft-
struppen

Tungan

Eller i detalj för de särskilda språken:

Sanskrit: vok.: ā, ā, e, ī, ō, ū; (āi, au); halföppna: y, r, r (ṛ), l (ḷ); ṣ, ṣ, s; slutna: gutt. ṇ; g, gh, k, kh; pal.: ñ; j, jh, c, ch; ling.: n; ḍ, ḍh, ṭ, ṭh; dent. n; d, dh, t, th; lab. m; b, bh, p, ph; samt h, ḥ och ṇ, de två sista, såsom af växlande färg, utelämnade ur ofvanstående tabell.

Grekiskan: vok.: ā, e, η, ī, o, ω, ū; [dift. ai, ei (ei för e), ηi, oi, ωi; au, eu, ηu (ou för u), ωu, υi]; halföppna: (äldre j, f = v); γ, θ, φ; ρ, λ; σ, z (i ζ = dz); slutna: gutt. ρ (teckn. γ); γ, x; dent. ν; δ, τ; lab. μ; β, π; samt spir. asper och lenis (',').

ζ, ξ, ψ blott tecken för dz, ks, ps.

Latin: vok.: ā, ē, ī, ō, ū, y; (ae, au, oe, ui; äldre ock ai, oi, ou); halföppna: j, v; f; r, l; s; slutna: gutt. n (teckn. n); g, k (vanl. tecknad c, q); dent. n; d, t; lab. m; b, p; samt h.

x, z blott tecken för ks, sd.

Gotiska: vok. ā, ē (ē teckn. ai), ī (i teckn. ei), ō (ö teckn. au), ū; (ai, au, iu); halföppna: j, w; r, l; s, z; ʒ (teckn. g), ð (teckn. d), þ; f, ʰ (teckn. b); slutna: gutt. n (teckn. g); g, k; dent. n; d, t; lab. b, p; m; samt h.

q tecken för kw; h af oviss karaktär (= eng. wh?).

II.

BETONING (Akcent).

A. Om Betoning i allmänhet.

30. **Olika slags betoning.** Med tonvikt eller akcent förstår man framhäfvandet medels rösten af någon viss del af ett ord (*ordbetoning*), eller af en sats (*satsbetoning*). Tonvikten är till sin natur af tvenne skilda slag, nämligen:

a. **dynamisk** (l. kraftbetoning), då framhäfvandet betingas af den mellan röstbanden framträngande luftströmmens förhöjda styrka med thy åtföljande ökad tonstyrka (ej tonhöjd); eller

b. **melodisk** (stämbetoning), då framhäfvandet betingas af röstbandens olika stämning (spänning: jfr § 19) och däraf följande olika tonhöjd.

Kraft- och stämbetoningen äro vanligen förenade. Intet indoeuropeiskt språk använder uteslutande den ena eller andra, om ock endera är förhärskande, och akcenten benämnes i enlighet därmed.

Anm. Kraftbetoningen kan för öfrigt vara **jämn** (»eingipfelig»), då den sker med fortlöpande expirationstryck; eller **bruten** (»zweigipfelig»), då den får två ansatser (som t. ex. 'så', uttryckande förundran = *sā-ā*). Stämbetoningen åter kan vara **stigande**, eller **fallande**, eller bådadera.

[31.] Hvarje två- eller flerstavigt ord (och hvarje sats-takt) i de indoeuropeiska språken eger i vanliga fall i och för sig någon på så vis framför hvarje annan betonad stafvelse, medan öfriga stafvelsens relativa framhäfvande kan vara mycket olika. För praktiska ändamål skiljer

man emellertid i allmänhet blott mellan tre betoningsgrader: den *högsta*, den *mellersta* och den *lägsta*; och man använder gerna för dessa tre grader olika namn, allt efter som tonen är dynamisk eller melodisk. Sålunda:

dynamisk ton:	melodisk ton:
1. <i>hufvudton</i> ;	1. <i>högt</i> on;
2. <i>biton</i> ;	2. <i>midt</i> on;
3. <i>tonlöshet</i> .	3. <i>låg</i> ton.

32. **Tonviktens betydelse för ljudläran.** Tonvikten är för ljudläran (helst för läran om vissa vokalers inbördes förhållanden i besläktade ord) af största vikt, emedan olika betoning, om äfven på ännu ej tillräckligt utredt vis, vid ordens bildning och böjning föranledt olika ljudresultat. Full betoning har sålunda i allmänhet bättre skyddat en stafvelses ursprungliga fullhet än biton eller midton, och biton bättre än midton, medan tonlöshet och lågtton gärna förorsakat »försvagning» eller vokalförlust (jfr § 45—6). Troligt synes äfven vara, att kraftbetoningen företrädesvis afficerat vokalernas kvantitet, men stämtonen deras kvalitet.

B. Urspråket och dotterspråkens betoning.

33. **Det indoeuropeiska urspråket** synes i sitt äldre skede hafva haft en hufvudsakligen *dynamisk* betoning, hvilken under språkets senare period blifvit *melodisk*.

[34.] *Till sitt läge* inom ordet var betoningen (hufvud- eller högtönen) hufvudsakligen *organisk*, ej stereotyp, som hos dotterspråken, sanskrit undantaget. Det vill säga, den var ej, som i grekiskan (med vissa viktiga undantag), latinet och gotiskan, alldeles oberoende af bildningen eller böjningen, bunden vid någon viss, för alla ord öfverhufvud enligt samma princip bestämd, stafvelse. Dess läge var tvärtom så beroende af ordbildningens och böjningens natur, att betoningen enligt vissa, för ordbildningen blott

delvis för böjningen mera fullständigt utredda, principer väl ännu någorlunda regelbundet växlade mellan rot, stambildnings- och böjningsändelser, eller prefix (närmare här om i morfologien).

35. **Sanskrit** bevarade i hufvudsak urspråkets betoning i dess senare skede. Det vill säga, det egde *melodisk* betoning, hvars läge i väsentlig mån var *organisk* i ofvan antydda mening, om det ock i åtskilliga fall bestämts af senare analogibildningar.

36. **Grekiskan** ärfde likaledes moderspråkets *stämton*; men läget rubbades i väsentlig mån genom en i grekiskan öfverhandtagande benägenhet att begränsa det samma till någon af ordets *sista tre stafvelser*, en benägenhet, hvilken vi finna i historisk tid vara språkets lag.

Trestafvelselagen fordrar för alla de grekiska dialekterna, att betoningen ej i något fall får flyttas längre tillbaka än till tredje stafvelsen från slutet, hvarvid jämväl är att iakttaga, att lång slutstafvelsevokal (såvida den ej uppkommit genom metathesis quantitatis) eller diftong (-αι, -οι, dock blott i optativer) äro att räkna såsom bildande två stafvelser. Alla dialekterna öfverensstämma äfven däruti, att de i personliga verbformer med högst få undantag flytta akcenten så långt tillbaka, som trestafvelselagen tillåter. Men för öfrigt skilja de sig mycket med hänsyn till betoningens läge.

[37.] För jonisk-attiskan gällde följande bestämmelser:

a. *Urspråkets betoningsläge bibehölls* vanligen i tvåstafviga ord med kort ultima, samt vid böjningen af enstafviga stammar, äfvensom (delvis) af *ῥ*-stammar i singularis. — Ex. (sanskrit-ord här valda att visa urspråkets betoning):

wskr.libtool.com.cn

Skr.	Gr.
<i>dāca</i>	δέκα: 'tio'
<i>saptā</i>	επτά: 'sju'
<i>ahām</i>	ἐγώ: 'jag'
<i>nābhas</i> 'mist'	νέφος: 'sky'
<i>ajās</i> 'drifvare'	ἄγος: 'ledare'
<i>pādam</i>	πόδα } 'fot'
<i>padās</i>	ποδός } (ack., gen., lok.)
<i>patsū</i>	ποσί }
<i>pitā</i>	πατήρ } 'fader'
<i>pitāram</i>	πατέρα } (nom., ack.)

b. *Betoningen flyttades* i öfriga fall för det mesta (liksom i verbet) så långt tillbaka, som trestafvelselagen tillät: — Ex.

Skr.	Gr.
<i>mātū</i>	μήτηρ: 'moder'
<i>paraçús</i>	πέλεκυς: 'yxa'
<i>bhāramānas</i>	φερόμενος: 'bärande'
<i>varūtram</i> 'kappa' ...	ἐλυτρον: 'betäckning'
<i>svādīyān</i>	ῥδιών: 'sötare'

Anm. Understundom låg redan urbetoningen där den af trestafvelselagen fordrades: — skr. *úttaras*: gr. ὕστερος 'senare'.

[38.] Från dessa hufvudregler finnas ej få afvikelser. Sålunda:

a. Äfven andra ord än de i 37 a. nämnda hafva stundom bibehållit urspråkets akcent: — Ex. skr. *rudhirás*: gr. ἐρυθρός 'röd'; skr. *iṣirás*: gr. ἰσρός 'kraftig'.

b. Penultima betonas efter lång stafvelse och i perfektparticip på -μενος: — Ex. ἀγκύλος 'krokig', λελυμένος 'hafvande löst'.

c. Cirkumflex (en förening af akut och grav ~) faller regelbundet på lång vokal eller diftong i penultima före kortultima, och ofta på långultima: δῶρον 'gåfva'; σῶμα 'kropp'; μοῖρα 'öde'; ὅστον 'ben'; καλῶς 'skönt'.

d. Andra mera sporadiska afvikelser bero på mindre utredda förhållanden: skr. *ápa*: gr. ἀπό: 'bort'; *ájras*: gr. ἀγρός: 'fält'.

39. **Latinet.** Det italiska urspråket utbytte troligen sin ärfda betoning mot en *dynamisk*, som lades på ordens *första stafvelse*: *fórtūna, *péperci *cónficere.

Senare, fast ännu före latinets litteraturperiod, ersattes denna betoning af en ny likaledes dynamisk betoning på *endera af de två näst sista* stafvelserna, nämligen på penultima, om lång, eljes på antepenultima: *fortūna*, *pepércī*, *conficere*.

40. **Gotiskan** erhöill likaledes en stereotyp, från urspråket afvikande, betoning. Urgermanskan förändrade väl stämtonen till *kraftton*, men bevarade länge urspråkets *organiska* betoningsläge. Senare flyttades läget till *första stafvelsen* utom i sammansatta verb, där det föll på själfva verbets första stafvelse, en betoning, hvilken gotiskan synes hafva bibehållit. — Ex.: skr. *pitā*: urgerm. **faðēr*, got. *fādar*; skr. *sādāyāmi*: urgerm. **sattjō*, got. *sātja* 'jag sätter'; — got. *fra-liusa* 'frånlöser'.

III.

SPRÅKJÄMFÖRELSENS PRINCIPER.

41. **Ljudlagar.** — Ehuru jämförelsen af ord i skilda språk nödvändigtvis först utgår från den yttre öfverensstämmelse i form och mening, hvilken språksinnet omedelbart uppfattar såsom äfven betecknande frändskap, är likväl denna öfverensstämmelse i och för sig intet tillräckligt kriterium för en vetenskaplig ordjämförelse. Språksinnet, som ju för öfrigt kan vara mer eller mindre skärpt, råkar ej sällan i fara att sammanställa hvad som ej hör tillhopa och att skilja hvad som hör tillsammans. Många ord med slående form- och meningslikhet ega nämligen, enligt alla hittills uppdagade ljud- och analogilagar, ingen bevislig frändskap, medan å andra sidan befryndade ord i skilda språk kunna vara till sin form så olika, att de ega ytterst få, eller alls intet, ljud gemensamt.

Nu kan visserligen språkinstinkten ibland, helst i förra fallet, gifva ett riktigt utslag, där vetenskapen, som småningom måste bygga på pröfvade underlag, förhåller sig negativ; men det är först när den förra stöder sig på vetenskapens grundsatser, som den i mån af desammas fasthet kan vinna trygghet i sina spekulationer. Vetenskapen måste å sin sida förneka, åtminstone såsom varande bevisadt, det enhetliga ursprunget af sådana ord, hvilkas ljud ej till fullo motsvara uppdagade ljudlagars eller andra principers fordringar, hur förvillande lika än dessa ord för öfrigt må vara med hänsyn till både form och mening; medan den å andra sidan ej tvekar att såsom befryndade sammanställa ord, hvilkas ljud motsvara

dessa fördringar, hur olika än dessa ord till utseendet må vara, förutsatt endast att ett naturligt sammanhang mellan deras betydelser kan påvisas. Sålunda måste den vetenskapliga språketymologen förneka såsom bevisad samhörigheten af former så lika som skr. *path*-: eng. *path* 'stig', skr. *hrt*: eng. *heart* 'hjärta', gr. *θεός*: lat. *deus* 'gud' m. fl.; medan han däremot ej kan tveka att, såsom till ursprung samhöriga, likställa så olika former som t. ex. skr. *dāça*: got. *taihun* 'tio', skr. *ācvaḥ*: gr. *ἵππος* 'häst', lat. *līs*: tysk. *streit*, hvilka till alla delar täcka hvarandra; eller gr. *ῥίμ* 'kastar': lat. *sero* 'sår', skr. *(sa)hāsra*: gr. *χίλιοι* 'tusen', fransk. *larme*, sv. *tår*, hvilkas hufvudsakliga element äro identiska. Detta hindrar emellertid ej, att vissa ord, som ej kunna fonetiskt sammanställas, likväl kunna tänkas vara befryndade så till vida, som de härledts från skilda former af samma rot (jfr § 50).

42. **Varsamhet vid jämförelser.** — Vid uppställandet af rådande ljudförhållanden är det af vikt, att sins emellan jämförda ord äro af analog bildning, eller åtminstone att de jämförda ljuden enligt allmän analogi behandlas på lika vis. Sålunda är man fullkomligen berättigad att jämföra rotvokalen *a* i skr. *bhārāmi* 'jag bär' med *ε* i gr. *φέρω* 'jag bär' — båda primära presensbildningar —, men ej med *ο* i *φορέω* 'jag bär', som är en kausativ presensbildning. Däremot kan man väl jämföra rotkonsonanterna i *bhārāmi* och *φορέω*, då de i båda behandlas analogt. Likaledes kan man sammanställa både rotvokal och rotkonsonanter i genitivformerna skr. *padās*, lat. *pedis* 'fots', eller i de med olika suffix bildade orden skr. *kal-yas* 'frisk', gr. *καλός* 'skön', enär roten i hvardera bildningen behandlas på analogt vis.

I själfva verket är det ofta svårt att i alla de jämförda språken (eller deras dialekter) finna fullkomligt parallela bildningar; och släktformer af olika bildning, såväl som obesläktade former med lika funktion, kunna

då i stället användas vid jämförelser, såvida de speciellt jämförda ljuden eller språkelementen bestämmas af analoga principer.

Vidare bör jämförelsen mellan komparabla former vara grundad på behörig språkanalys, och den gjorda slutledningens allmängiltighet pröfvas af andra jämförelser. Sålunda äro t. ex. skr. *s-ánti*, gr. ἑ-ᾱντι (Hom.) och lat. *s-unt* ('äro') visserligen paralleformer så till vida, att de alla äro 3 pl. pres. ind. af samma rot. Men ἑ-ᾱντι står enligt vanliga grekiska ljudlagar för ἑσ-αντι (som alltså bör läggas till grund för jämförelsen); och *sunt* är en analogibildning efter verb med 3 pl. på *-unt* (*s-ent*, den regelrätta formen, funnen i umbriskan). Likaledes kunna väl ackus.-formerna skr. *pādam* och gr. πόδα med rätt jämföras; men det vore förhastadt att därför uppställa regeln gr. *o* = skr. *ā*, enär andra jämförelser visa att gr. *o* vanligen svarar mot skr. *a*. Återstår då att förklara det ej så sällan återkommande förhållandet gr. *o* = skr. *ā* — ett förhållande om hvars rätta natur man ännu tvistar (jfr § 81. 1).

43. **Analogibildningar.** — Afvikelser från allmänna ljudlagar låta sig ofta på tillfredsställande vis förklara såsom tillkomna genom en dessa lagar korsande benägenhet att likbilda vissa i sinnet på ett eller annat vis associerade språkformer, så som t. ex. gr. ἐσμὲν (som borde varit εἰμὲν: jfr εἰμί) bildats i analogi med ἐστί, eller fr. *aimons*, *aimez* (för **amons*, **amez*) med *aime* o. s. v. Om än dylika analogibildningar ofta föranleda ett utbyte af någon formell beståndsdel af ett ord mot någon därmed ej besläktad (såsom vid öfverflyttningen från en deklination till en annan), så att tydligen ingen jämförelse får förekomma, så åstadkomma de dock äfven ofta förändringar blott af särskilda ljud. Då inga lagar för dylika analogiförändringar äro uppställda, är det så mycket angelägnare att i hvarje fall, där analogibildning tillgripes

såsom förklaring för någon afvikelse från en uppställd ljudlag, tillse, det öfvertygande stöd, såsom parallellfall och dylikt, finnas för ett sådant förklaringsätt.

Anm. Det bör anmärkas, att stundom hvad som fullkomligt liknar analogibildning i själfva verket kan normalt förklaras såsom beroende därpå, att en ifrågavarande form uppstått, då de betonings- och ljudlagar, man är böjd döma den efter, ej mera voro rådande. Sålunda kan t. ex. väl *ap-peto* (som borde vara *ap-pito*, § 70. 2) synas hafva bildat sitt *e* efter *peto*; men möjligen har ock *ap-peto* bildats, när tonen ej längre (som i *urit.*) hvilade på *áp-*, utan på *c*.

IV.

URSPRÅKLIGA LJUDLAGAR.

44. Vid framställningen af de indoeuropeiska språkens inbördes ljudförhållanden utgår man visserligen numera från urspråkets ljud, sådana de enligt vetenskapens slutledningar vid urspråkets upplösning i distinkta dialekter förefunnits i urtyperna för de jämförda orden, och söker sedan i allmänhet förklara dotterspråkens afvikelser genom vissa för dessa språk betecknande ljudlagar eller analogibildningar. Emellertid egde äfven urspråket — själfvt en produkt af långa tidsåldrars utbildning — sina egna ljudlagar, utan hvilkas kännedom förhållandet mellan vissa släktformer i dotterspråken blifver dunkelt. Dessa ljudlagar kunna väl aldrig blifva till fullo uppdagade; men språkjämförelsen har emellertid gifvit uppslag till några utaf dem. Bland dessa äro de viktigaste antecknade här nedan.

A. Urspråkliga vokallagar.

[45.] **Afljud.** — Afljud (l. vokalväxling) kallas i allmänhet¹ den vokalväxling (inklusive vokalförlust), hvilken med en viss regelbundenhet framträder inom etymologiskt samhöriga delar af släktformer i samma språk, såsom t. ex. inom roten i de grekiska släktformerna *trép-ō*, *tróp-os*, *trap-ēsthai*; *génos*, *gónos*, *gi-g'n-omai*; eller i de latinska *mens*, *moneo*; eller i de svenska *finna*, *fann*, *funnit*.

¹ Efter den af Jac. Grimm för de germanska dialekterna använda termen *Ablaut*.

Att denna växling förekommit redan i urspråket, visa de spår den lämnat efter sig i samtliga dotterspråken. Emellertid känner man ännu ej till fullo hvarken de betingelser, under hvilka den där egt rum, ej heller hvilka förändringar, som där förekommit. I förra fallet har väl betoningen egt största inflytandet, nämligen så, att en fullare vokal uppstått under och strax efter ordets mest framhåfda ton, samt en svagare eller vokalförlust före densamma; möjligen dessutom så, att kraftbetoning orsakat kvantitativ ($a : \bar{a}$ etc.) och stämbetoning kvalitativ ($e : o$ etc.) växling. I senare hänseendet åter har man till förklaring af dotterspråkens afljud uppställt sex serier af urspråkliga vokalväxlingar. — Men den olika betoningen, om ock afgörande vid vokalförsvagning eller förlust, förklarar nog ej alla de urspråkliga vokalväxlingarna; och de föreslagna vokalserierna, om ock de väsentligaste, angifva helt visst ej urspråkets alla afljudsväxlingar.

[46.] *Urspråkliga afljudsserier.* Emellertid uppställas här nedan i skematiskt öfversiktlig form så väl de för urspråket vanligast antagna vokalserierna, som det supponerade förhållandet mellan deras inre växling och deras betoning.

leur. afljudsserier ¹:

	Serie	A. Förstärkning (anm. 1): ton- I. följande stafvelse		B. Försvagning (anm. 1): isht före tonstafvelse	
		I. Tonvok. (?)	II. Följ. vok. (?)	III. Bitonvok. ²	IV. Tonlös vok.
Kval. aflj.	e-ser.	ē	ō	(e)	vokalförlust
	ē-ser.	ē	ō	ə	»
	ā-ser.	ā	ō	ə	»
Kvant. aflj.	a-ser.	a	ā	(a)	»
	o-ser.	o	ō	(o)	»
	ō-ser.	ō		ə	»

Anm. 1. Härvid är att märka:

a. Att diftongers anljud förstärktes så, som enkel vokal (I. *eĭ*, II. *oĭ* etc.).

b. Att vid all försvagning enkel eller diftong-anljudande vokal försvann som sådan i förbindelse med *i*, *u* (*ĭ*, *ŭ*), liquidæ, eller nasal, hvilka då fingo full vokallisk funktion (I. *eĭ*; III. *ī*, IV. *ī*).

Alltså:

	I.	II.	III.	IV.
<i>ei</i> -ser.: <i>ei</i>	<i>ei</i>	<i>oi</i>	<i>ī</i>	<i>ī</i>
	etc.			
<i>er</i> :	<i>er</i>	<i>or</i>	<i>ġ</i>	<i>ġ</i>
<i>en</i> :	<i>en</i>	<i>on</i>	<i>ŋ</i>	<i>ŋ</i>
	etc.			

Rörande behandlingen af *i*, *ġ*, *ŋ* etc. (korta l. långa) före vokal, se § 47. 4.

¹ Brugmann indelar på följande vis: *Hochstufe* (= A), *Tiefstufe* (= B). Andra åter: *Hochstufe* (= A. II), *Mittelstufe* (= A. I), *Tiefstufe* (= B).

² Eller hufvudsakligen då vokalförlust skulle orsakat en konsonant-grupp svår att uttala, t. ex. *ped*: *ped-ās* i st. f. *p'd-ās*, som dock kan förekomma efter vokal i komposita.

Ann. 2. Det är blott sällan man finner exempel på alla afjuds- förändringarne (I—IV) inom samma släktformer.

Ann. 3. Närmare belysas ofvanstående växlingar i Morfologien, dit ämnet företrädesvis hör.

Ann. 4. Hvilka vokaler, som i dotterspråken motsvara de urspråkliga ljudseriernas vokaler, framgår af den följande framställningen om de indoeuropeiska språkens vokalförhållanden.

[47.] **Vokalsammanflytning.** — Urspråket synes i allmänhet hafva undvikit ren hiatus dels genom att till en lång sammandraga mötande vokaler, dels genom bildande af diftonger, och dels genom upplösning af *i*, *u* liquidæ och nasaler före vokal. Följande lagar torde därvid, utan afseende på de mötande vokalernas kvantitet, hafva varit gällande:

1. *a*, *e*, *o* sammandrogos med *a*, *e*, eller *o* till en lång, hvars färg de förra bestämde (*a-a* = *ā*, *a-e* = *ē*, *e-a* = *ē*, *o-a* = *ō* etc.).

2. *a-i*, *i-e* = *ī*; *a-u*, *u-e* = *ū*.

3. *a*, *e*, *o* + *i* l. *u* bildade diftonger på *-i*, *-u* (*ai*, *eu* etc.: jfr 24).

4. *i*, *u*, *r*, *l*, *ŋ* etc. upplöstes före olika vokaler direkt till resp. *i*, *u*, *r*, *l*, *ŋ* etc., eller förenades med desamma genom dylika, mer eller mindre tydligt uttalade, ljud ' (*i'i*, *u'u*, *r'r* etc.) — det senare förnämligast efter lång stafvelse.

B. Urspråkliga konsonantlagar.

[48.] **Assimilation.** — Partiel assimilation synes hafva inträdt i följande fall:

a. Explosiva blef surd eller sonant, allt efter som den följdes af surd eller sonant explosiva eller sibilant (*d-t* = *tt*: *t-d* = *dd* etc.).

b. Sonant aspirata + *t* behandlades på tvenne olika, som det synes med olika urspråkliga dialektförhållanden sammanhängande, sätt: 1) sålunda, att *t* genom regressiv assimilation blef *dh* (*gh-t*, *dh-t* etc. = *ghdh*, *dhdh* etc., senare enl. 49. a *gdh*, *ddh* etc.); 2) sålunda, att den sonanta aspirantan blef enkel surd (*gh-t*, *dh-t* etc. = *kt*, *tt*

etc.). Den förre assimilationen ärfdes hufvudsakligen af de ariska, den senare af de europeiska språken.

c. Möjligen härleder sig ock gutturalernas palatalisering före palatal vokal i skr.-gr. (§ 180. b. 2) från urspråket.

[49.] **Dissimilation.** — Dissimilation synes hafva inträdt i följande fall:

a. Aspirata deaspirerades före aspirata ($dh-bh = dbh$ etc.).

b. Dental antog före dental ett spirantiskt ljud af ej fullt utredd natur: $t-t(h) = t^s t(h)$; $d-d(h) = d^s d(h)$.

c. Troligtvis hade äfven urspråket börjat dissimilera r , l före r , l i en följande stafvelse (157. b).

[50.] **Växelljud.** — Som radikalt slutljud synas följande — af ännu outredd orsak — stundom hafva växlat:

a. Enkel surd med sonant (ex. *sqap-* l. *sqab-*) eller sonant aspirata (ex. *sap* l. *sabh-*).

b. Sonant med sonant aspirata (ex. *stemb-* l. *stembh-*).

Ännu några mindre vanliga växelljud synas förekomma.

[51.] **Förlust.** Efter anljudande konsonant eller lång vokal synes $\dot{x}$ hafva bortfallit.

V.

URSPRÅKSLJUDEN I DOTTERSPRÅKEN.

52. Urspråksljudens uppträdande i dotterspråken betraktas här nedan ur följande trenne synpunkter:

A. **Normalförhållande**, eller det ljudförhållande, som öfverhufvud är det rådande (vare sig i betonad eller obetonad stafvelse), där ej mera tillfälligtvis störande orsaker, såsom isynnerhet inflytelsen af närgränsande ljud, eller analogibildning, träda emellan.

B. **Aptering**, innefattande mera tillfälliga ljudförändringar, beroende i synnerhet på inflytelsen af närgränsande ljud; samt dessutom ljudförlust med ofta thy följande vokalförlängning (sådan förlust väl i allmänhet, hvad vokalerne vidgår, beroende på ordets betoning, men dock såsom vanligen mera tillfällig äfven upptagen här).

C. **Analogibildning**, eller den förändring af de ljudlagsenligt fordrade ljuden, hvilken förorsakas af benägenheten att likbilda i sinnet associerade ord (jfr § 43). Denna förändring belyses i det följande blott helt kort med några få exempel.

Anm. 1. Det är visserligen vanskligt, stundom omöjligt, att strängt särskilja i synnerhet normal- och apteringsförhållanden¹, liksom det stundom kunde synas praktiskt fördelaktigt att behandla dem tillhopa. Likväl synes det ur såväl vetenskaplig som pedagogisk synpunkt önskvärdt att, så vidt möjligt, särskälla ofvanstående i princip skilda synpunkter.

¹ Så är t. ex. ieur. *eu* i lat. regelbundet företrädt af *ū*, som emellertid gått genom *ou* (säkerligen = *eu* genom labialaptering af *c*); ieur. *rr* är i skr. *ur* l. *ir*, hvilkas olikhet utan tvifvel ursprungligen berott på olika (fast outredda) ljudinflytelser; o. s. v.

Anm. 2. Vid den detaljerade redogörelsen för de särskilda ljuden iakttages, att de uppställda reglerna i allmänhet, där det ej annorlunda angifves, gälla ej blott de ur det ifrågavarande urspråksljudet stammande ljuden i dotterspråken, utan äfven med dessa sammanfallande ljud.

A. Enkla Vokaler.

Allmän öfversikt.

53. **Normalförhållande.** — De enkla ieur. vokalerne (*a*, *e*, *i*, *o*, *u*, korta l. långa, samt *ə*) fortlefde i allmänhet oförändrade i dotterspråken. Trognast bevarades de i grekiskan och därefter på det hela i sanskrit. Följande voro de viktigaste förändringarna:

a. Skr. förvandlade genomgående *e* och *o* till *a*; *ē* och *ō* till *ā*; samt *ə* till *i*.

b. Gr. förvandlade *ə* till *α*, *ε*, *ο*, allt efter dess uppkomst af *ā*, *ē* eller *ō* (se § 46).

c. Lat., med sin ursprungliga kraftbetoning på första stafvelsen (§ 39), försvagade (framsköt) öfriga stafvelsers *a* (*ə*), *e*, *o* på följande vis: *a* (*ə*) till *e* l. *i*; *e* till *i*; *o* till *u*.

Anm. Lat. fördunklade ofta slutvokalen *-i*, *-o*, l. *-a* till *-e* (som stundom försvann).

d. Got. ärfde från urgermanskan förvandlingen af *o* till *a*, och af *ā* till *ō*, samt förallmänligade dessutom framskjutningen af *e* till *i*, utom före *r*, *h*.

54. **Aptering.** — Apteringsförändringarna voro hufvudsakligen af följande slag:

[55.] **Vokalförskjutning.** Vokalens färg rönt inflytande af ett följande ljud, sålunda:

a. Lat. visade benägenhet att förvandla obetonadt *a* till labialen *u* före labial (och *l*¹); att framskjuta *e* till *i* före stafvelse med *i*-ljud; samt att fördunkla *i*, *u* till resp. *e*, *o* före *r* (d. v. s. aptera dem för denna sonants ton²).

¹ Jfr eng. *false*, *all*; fr. *autre* (*altre*). ² Jfr sv. *'fader'* = *fader*; samt § 123.

b. Got. fördunklade likaledes *i*, *u* till resp. *e*, *o* (tecknade *ai*, *au*) före *r*, *h*.

[56.] **Vokalsammandragning.** Då redan urspråket vid ordbildningen undvek hiatus (§ 47), ha senare inom dotterspråkens ord uppkommande vokalmöten i allmänhet inträffat genom konsonantbortfall, eller nybildning. Därvid är att märka för de olika språken:

a. Skr. Hiatus uppstod sällan, och de allra flesta vokalsammandragningarna i enkla ord äro att anse som urspråkliga. Där sådana inträffade senare, vare sig i enkla ord, eller i talrika nybildade komposita, gestaltade de sig öfverhufvud så, som de från urspråket ärfda.

Alltså (mötande vokaler långa l. korta): $a-a = \bar{a}$; $i-i = \bar{i}$; $u-u = \bar{u}$; — $a + i$ (*u*, *r*, *l*, *ē*, *ō*) = $\bar{e}$ (*ō*, *ar*, *al*, *āi*, *āu*); *i*, *u*, *r* + olika vok. = resp. (*i*)*y*, (*u*)*v*, (*r*)*r* + olika vok. (d. v. s. $i-a = (i)ya$ etc.)

b. Gr. Hiatus uppstod i enkla ord hufvudsakligen genom förlust af $\dot{\iota}$, $\mathcal{F}$, σ . Den kvarblef då oftare i joniskan än i attiskan, där vanligen sammandragning eller diftongbildning egde rum. Därvid är att iakttaga:

1. Två lika vokaler blefvo en lång ($\bar{e}$ skrefs då $\epsilon\iota$; och $\bar{o}$ blef tidigt $\bar{u}$, tecknad ou).

2. Två olika vokaler blefvo likaledes — såvida ej den andra var ι l. o — en lång, hvars färg bestämdes af o -vokalen, där sådan fanns, eljes vanligen af α -vokalen.

Alltså: $o-\alpha$, $o-\eta$, $\alpha-o$, $\epsilon\omega = \omega$; $o-\epsilon$, $\epsilon-o = ou$ (jfr 1); $\alpha-\epsilon$, $\alpha-\eta = \bar{\alpha}$; $\epsilon\alpha = \eta$.

3. α , ϵ , o (långa l. korta) + ι , o blefvo diftonger utan annan förändring, än att lång vokal förkortades, § 58 ($\dot{\alpha}\iota$, $\dot{o}\iota = \alpha\iota$, $o\iota$).

Komposita visade hiatus, kontraktion eller elision.

c. Lat. Hiatus i enkla ord uppstod mestadels genom förlust af $\dot{\iota}$ ($\mathcal{y}$). Mötande vokaler, utom $e-\dot{o}$, $e-\dot{a}$, $a-\dot{e}$, sammandrogos då vanligen, fast med vissa ej alltid ut-

reda afvikelser, till en lång af samma slag som den första (*a-e*, *a-i* = *æ*).

Komposita visade hiatus (helst när 2:dra vok. var lång, betonad), kontraktion, eller elision.

Got. Hiatus kvarstod, eller undveks genom elision.

[57.] **Vokalförlängning.** Sådan uppstod i synnerhet till följe af konsonantförlust (»ersättningsförlängning») och förekom i alla språken. — Ex.: skr. **liḍdhas* : *liḍhas* 'slickad'; — gr. **κενῶω* : *κεῖνω* (*εἰ* = *ē* § 56. b. 1) 'jag dödar'; kret. **τὸνς* : *τούς* (*ου* = *ū*) 'dem'; — lat. **equons* : *equōs* 'hästar'; **axlā* : *ālā* 'vinge'; **dis-luō* : *diluō* 'upplösa'; — got. *fāha* (germ. **fāχō*, urgerm. **fanχō*) 'taga'.

Anm. I klass. lat. förlängdes vokalen före *ns*, *nf*, *gn*, *gm*, hvilkas nasal emellertid — ofta utelämnad, isht på äldre inskrifter — torde stå kvar blott såsom antydande föregående vokals nasalering: *cōnsol* (inskr. *cōsol*); *mēnsibus* (inskr. *mēsibus*); *pīnsare* (l. *pīsare*); *quotiēns* (l. *quotiēs*); *rēgnum* (inskr. *rēnum*) etc.

[58.] **Vokalförkortning.** Sådan uppstod företrädesvis före två konsonanter eller före vokal, nämligen på följande vis:

a. Gr.-lat. förkortade lång vokal före *χ*, *ξ*, nas., liqu. + explosiva; samt före vokal (i gr. stundom med metathesis quantitatis): ex. skr. *dyāus* 'himmel' : gr. *Ζεός*; skr. *ācāvāis* : gr. *ἱπποῖς* 'med hästar' (instr.); skr. *nāvām* : gr. *νεῶν* (**νῆφον*) 'af skepp'; lat. *clāvis* 'nyckel' : *claudō* 'sluta'; skr. *nāus* 'skepp' : lat. *nau-fragus* 'skeppsbrott';

samt lat. dessutom ofta — fast då med växlande poetiskt bruk — i slutstafvelse (skr. *ācāvā*, *-ām* : lat. *equa*, *-am* 'sto'; gr. *δύω* : lat. *duo* 'två'; gr. *πατήρ* : lat. *pater* 'fader'; äfven *equā*, *duō* etc.); och stundom äfven i rotstafvelse, då medfördubbling af följande konsonant (skr. *kūpas* : lat. *cūpa* l. *cuppa* 'håla, kärl'; *Jūpiter* l. *Juppiter*).

Anm. Denna senare slutstafvelseförkortning, som börjat i latinets för-litterära tid, var i ojämt tilltagande. Så blef den allmän för *-a* i nom. sing. fem., mera sällsynt för *-ō* i l. sing. pres. och inträdde ej alls för *ū* i abl. sing. I detta arbete angifves för slutvokal den kvantitet, som öfverhufvud var rådande i det äldre klassiska språket.

b. Got. förändrade slutvokalen *ō* till *a*; samt förkortade stundom äfven bunden slutstafvelsevokal. — Ex. gr. *φῆρω* : *baira*; gr. *παῖρ* : got. *fadar*.

[59.] **Vokalförlust.** Denna egde rum hufvudsakligen i språk med kraftbetoning (lat.-got., § 39, 40). Sålunda:

a. Lat. bortkastade ofta — af ej fullt utredd orsak — ursprungligen obetonad vokal efter betnad, helst när den ej tillhörde slutstafvelsen; och liquida fick då före konsonant vokalisk funktion. — Ex. gr. *ἄρως* : lat. **ag's*, **agors* (§ 123), **agers* (§ 81. 2. c), *ager* (§ 163. d); **re-pepulī* : *reppulī*; *hosti-pes* : *hospes*.

b. Got. (ej germ.) bortkastade flerstafviga ords korta slutstafvelsevokal *a* och *i* som slutljud eller före *en* konsonant; och en föregående halfvokal eller liquida fick därvid vokalisk funktion¹. — Ex. skr. *vŕka*, *-as* : germ. **vulfa*, *-az*, got. *vulf*, *-fs* (vok., nom.) 'varg'; lat. *hostis* 'fiende'; germ. **gastiz*, got. *gasts* 'gäst' (urspr. 'främling'); germ. **hariā*, *-an* : got. *hari*, *-i* (vok., ack.) 'här'; **skadūas* : *skadus* 'skugga'.

[60.] **Analogibildning.** — Se de enskilda ljuden, hvart för sig.

Detaljregler och exempel.

61. Ieur. *a*.

[62.] **Normalförhållande.** — Ieur. *a* = skr. *a*; gr. *α*; lat. *a* (obet. *e*, *i*, se anm. 1); got. *a*. — Ex. ²:

skr.	gr.	lat.	got. (fornht.)
<i>ajras</i>	<i>ἄρως</i>	<i>ager</i>	<i>akrs</i> : 'fält'
<i>āpa</i>	<i>ἀπό</i>	<i>ab</i>	<i>af</i> : 'från'
<i>kalāmas</i>	<i>κάλαμος</i>	<i>calamus</i> fht.	<i>halam</i>
'rör'	'skriftrör'	'strå'	'halm'

¹ *χ* (slutljud) = *i*; *ι* (före kons., efter lång bunden stafvelse) = *i*; eljes = *ji* (troligen genom analogi efter genit.); — *υ* = *u*.

² Nomina gifvas här och i det följande i sin nominativform (undantagsvis i sin stamform, då följda af bindstreck); och för skr. märkes att, enl. vanligt bruk, *-s* användes i st. för *-h* (§ 165).

Anm. Ieur. *a* = lat. *e*, *i* uti stafvelse, som i urit. var obetonad (= *e* helst såsom bundet¹, utom före *-ng*, och i ordslut). — Ex. *capiō*: *ac-ceptus*, *ac-cipiō* (båda urspr. med ton på *ac-*: § 39); *faciō*: *cōn-fectus*, *cōn-ficiō*; *tangō*: *at-tingō*; *agō*: *ad-igō*; gr. *ἐνθα*: lat. *inde*.

Möjligen ingick uti *i*-framskjutningen omljudsaptering (*ac-cipiō*, genom inflytande af *i* uti *-iō*).

[63.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: sammandragning, förlängning, förlust, se § 56, 57, 59.

b. *Lat.*: Labialisering. Ursprungligen obetonadt, fritt *a* före labial och *l* ofta = *u* (som emellertid växlade med *i*). Före *l* labialiserades äfven bundet *a*. — Ex.: *capiō*: *oc-cupō*, *man-cupium* l. *man-cipium*; *saliō*: *in-suliō* l. *in-siliō*; — *saltō*: *ex-sultō*.

[64.] **Analogibildning.** — Ex. *ad-actus*, trots § 62. anm. (efter *actus*); *cōgō* (af **co-agō*; trots § 62. anm.).

65. Ieur. *ā*.

[66.] **Normalförhållande.** — Ieur. *ā* = skr. *ā*; gr. *ā* (jon.-att. vanl. *ᾱ*, jfr anm.); lat. *ā*, got. *ō*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
<i>bhrātā</i>	φράτωρ	<i>frāter</i>	<i>brōþar</i> : 'broder' (gr. 'stamm-')
<i>mātā</i>	μάτηρ	<i>māter</i>	isl. <i>mōðir</i> : 'moder'

(dor. *μάτηρ*)

svādūs ἡδύς (dor. *ᾰ*-) *suāvis* ags. *svōti*: 'söt'

(**suād-vis*)

Anm. Att. (ej jon.) bibehöll *ā* efter *ι*, *ε*, *υ*, *ρ* (isht i *ā*-deklinations fem.). — Ex. σοφία 'visdom', ἡμέρα 'dag'; πᾶν 'jag gör'.

Undantag som κόρη 'flicka' m. fl. bero på förlust af *κ* eller *ϕ* (**κόρϕη*). *A*-deklinations fem. på kort *-α* äro af olika bildning (§ 282).

[67.] **Aptering.** — Sammandragning, förkortning. se §§ 56—8.

[68.] **Analogibildning.** — Ex.: λῆψομαι (efter λαμβάνω: jfr dor. *λάσσομαι*, att. *λήσσομαι*).

¹ För att undvika förväxlingen mellan 'öppen l. sluten stafvelse' och 'öppet l. slutet ljud', användes här i förra fallet 'fri l. bunden vokal'.

w69w.lleur.l.com.cn

[70.] **Normalförhållande.** — Ieur. *e* = skr. *a*; gr. *ε*, lat. *e* (*i* anm. 1, 2); got. *e* (tecknad *ai*) blott före *r*, *h*, eljes *i*¹. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>dāça</i>	<i>δέχα</i>	<i>decem</i>	<i>taihun</i> : 'tio'
<i>bhārā-mi</i>	<i>φάρω</i>	<i>ferō</i>	<i>baíra</i> : 'jag bär'
<i>āsti</i>	<i>ἐστί</i>	<i>est</i>	<i>ist</i> : 'han är'
<i>ahām</i>	<i>εγώ</i>	<i>ego</i>	<i>ik</i> : 'jag'.

Anm.:

1. Det förhållande, att ieur. guttural ofta före ett emot *e* i syster-språken svarande skr. *a* i skr. visar sig som palatal (ex. ieur. **qe*: skr. *ca*, lat. *que*), intygar att detta *a* en gång varit palatalt.

2. Lat. framsköt ett fritt, ursprungl. obetonadt, *e* (liksom *a*, § 62. anm.) till *i*, utom som slutljud och före *r*. — Ex. *legō*: *col-ligō*, *di-ligēns*; *age*: *agite*; *ferō*: *cōn-ferō*.

3. Före nasal + konsonant framsköt lat., af ännu ej utredd orsak, äfven betonadt *e* till *i* (*i*). — Ex.: gr. *ἐντός*: lat. *intus*; gr. *πέντε*: lat. *quinque*; lat. *tegō*: *ignum* ('bjälke').

[71.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: sammandragning, förlängning, förlust, se §§ 56, 57, 59.

b. *Lat.*:

Labialisering: *eu* = *ov* (före vok.); samt ofta *ue* (eft. kons't) = *o*. — Ex. gr. *νέφος*: lat. *novus*; ieur. **ncun*: lat. *novem*; gr. *ἐκκρά* (**syekurā*): lat. *socrus*; skr. *svāpnas*: lat. (**syep-nos*, *som-nus*: § 213. c. 1).

Anm. Detta *ov* = *u* i obetonad stafvelse: ex. *abnuō* (gr. *νεώω*); *monuī* (*mone-ūī*).

[72.] **Analogibildning.** — Ex.: Hom. *τι-θη-μενος* (eft. *τι-θη-μι*: kl. *τι-θη-μενος*); — lat. *reptō*, *juvenem*, trots § 70. 2 (eft. *petō*, *juventus*); *ruō* ('*ρέω*'), *pluō* ('*πλέω*'), *u* som i sammansatta verb (§ 71. b. anm.).

73. **Ieur. *ē*.**

[74.] **Normalförhållande.** — Ieur. *ē* = skr. *ā*; gr. *η*; lat. *ē*; got. *ē*. — Ex.:

¹ Germanskan hade vanligen *e* (*i* genom omljud och före nasal + kons.), som äfven bibehållits i de icke-gotiska dialekterna: lat. *ego*: isl. *ek*.

skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
<i>mās</i>	μῆν (st. μῆνης)	<i>mēns-is</i>	<i>mēna</i> : 'månad' (got. äfv. 'måne')
<i>sāmi</i>	ῥῆμι-	<i>sēmi</i>	fht. <i>sāmi</i> : 'half' (fht. : ā = germ. ē)
<i>ād-</i>	ῥδ-	<i>ēd-</i>	<i>ēt-</i> : roten 'äta'.

Ann. I lat. skrefs *ē* någon gång *ei*.

[75.] **Aptering.** Här är att märka:

a. *Gemens.*: sammandragning, förkortning, se §§ 56, 58.

b. *Lat.*: har stundom *i* i st. f. *ē*, helst genom aptering till ett i följande stafvelse förekommande *i*. — Ex. *spēc-* 'se' : *sus-spicio*, *fēlō* 'dia' : *filius*.

76. Ieur. *i*, *ī*.

[77.] **Normalförhållande.** — Ieur. *i*, *ī* = resp. *i*, *ī* alltigenom (*ī* i got. tecknadt *ei*; så äfven stundom i lat.) — Ex.:

	skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
<i>i</i> :	<i>avis</i>	οἷς (*ὄφις)	<i>ovis</i>	<i>avi</i> - ¹ : 'får'
	<i>vidmā</i>	ῥιδμεν (Hom.; kl. ῥομεν)	—	<i>vitum</i> : 'vi veta'
	<i>dvi-</i>	δι- (*ὀφι-)	<i>bi-</i>	fht. <i>zivi</i> : 'två'
<i>ī</i> :	<i>vī-rās</i>	ῥι-φῖ	<i>vī-s</i>	—
	'man'	'kraft'	'kraft'	
	—	—	<i>suīnus</i>	<i>svein</i>
			'svin'	'svin'.

Ann. Lat. fördunklade *i* till *e* som slutljud. — Ex. gr. νυκτ-ί (lok.): lat. *noct-e*; ante (jfr *anti-stō*).

[78.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: sammandragning, förlängning, förlust, se §§ 56, 57, 59.

b. *Lat.*:

Förskjutning : *i* = *e* före *r*; obetonadt *ri* mellan konsonanter (genom *r*) = *er*. — Ex. *cinis* : *ciner-is*; gr. ῥι-φῖ (för *σι-σῥι-φῖ) 'kasta': lat. *sc-rō* (för *si-sō) 'sål'; gr. ἀκρίτος : lat. *incertus* (**incritus*).

¹ Endast i sammansättning.

www.Gotisch.com.cn

Förskjutning: *i* = *e* (tecknadt *ai*) före *r*, *h*. — Ex. lat. *vir*: got. *vair* 'man'; skr. *mih-* 'mingere': got. *maistus* 'gödsel' (fht. *mist*).

[79.] **Analogibildning**. — Ex.: lat. *ignem*, *e* trots 78. b (efter vanliga ack.-former på *-em*: jfr *igni-s*); lat. *imus* (efter sing. *is*, *it*: jfr skr. *imás*); lat. *acribus* för **acerbus*, § 78. b (efter vanl. dat.-abl. på *-ibus*).

80. Ieur. o.

[81.] **Normalförhållande**. — Ieur. *o* = skr. *a*; gr. *o*; lat. *o* (*u*, *e*, *i*: anm. 2); got. *a*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>aštā</i>	ὀκτώ	<i>octō</i> ¹	<i>ahtāu</i> : 'åtta'
<i>pātis</i>	πότις	<i>potis</i>	<i>faps</i>
'herre, make'	'make'	'mäktig'	brāþ- 'make'
<i>prā-</i>	πρό	<i>pro</i> ²	<i>fra-</i> : 'fram, för'

Anm. Härvid är att iakttaga:

1. *Skr.* har stundom *ā*, svarande mot ieur. fritt *o* (skr. *pādam*: gr. *πόδα* etc.). Huruvida detta bör anses som normalförhållande är ovisst (jfr Brugmann, Grundr. § 78. anm.).

2. *Lat.* visar följande till sin natur ej fullt utredda förändringar:

a. Obetonadt *o* framsköts tidigt, utom före *r* (jfr § 90. b), till *u*. Häraf de vanliga ändelserna *-us*, *-um*, *-unt* för äldre *-os*, *-om*, *-ont*. — Ex. gr. *λύκος*: lat. *lupus* 'varg'; gr. *δῶμος*: lat. *domus* 'hus'; gr. *τό*: lat. *is-tud*; gr. *φέρωντι*: lat. *ferunt*; *tempus*: men gen. *temporis*.

Efter *u* bibehölls *o* genom dissimilation oförändrad till tiden efter Augustus (*equos*, *servos*, *quom* etc.).

b. Äfven betnad bundet *o* blef stundom *u* (helst före *n* + kons.). — Ex. gr. *ἄγκος*: lat. *uncus*.

c. Som slutljud blef *o* = *e*; och äfven eljes i obetonad stafvelse ofta = *e* (*i*). — Ex. gr. *ῥ*: lat. *is-te*; gr. *ἐπε(σ)ο*: lat. *sequere*; gr. *νεφέτης*: lat. *novitas*.

d. *ov* blef vanligen *av*. — Ex. gr. *ὀωνός* (**δφι-ωνός*) lat. *avis*.

¹ Senare *octō*. ² Senare *prō*.

e. Anljudande, bundet *vo-* blef gärna *ve-*. — Ex. *volō : velle; vortō*
1. *vertō; voster* l. *vester*.

3. *Urgerm.* bibehöll obetonadt o före *m.*

[82.] **Aptering:** sammandragning, förlängning, förlust,
se §§ 56, 57, 59.

[83.] **Analogibildning.** — Ex. gr. *ἐργαζον* (yngre form för *ἐργαζον* 'verktyg': efter *ἐργον* 'verk'); lat. *ille* (väl efter *iste*, *ipse*: poet. *olle* af **ol-se*).

84. **Ieur. *ō*:**

[85.] **Normalförhållande.** — Ieur. *ō* = skr. *ā*; gr. *ω*;
lat. *ō*; got. *ō*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>bhārā-mi</i>	<i>φέρω</i>	<i>ferō</i> (-o § 58)	<i>baira</i> (§ 58): 'jag bär'
<i>dānam</i>	<i>δῶρον</i>	<i>dōnum</i>	— : 'gåfva'
<i>pāt</i>	<i>πῶς</i> (dor.)	[<i>pēs</i> , § 87]	<i>fōtus</i> : 'fot'
<i>plāváyāmi</i>	<i>πλώω</i>	<i>plōveō</i>	<i>flōdus</i>
'j. låter simma'	'seglar'	'simmar'	'flod'

Anm. Lat. har undantagsvis (af oviss orsak) *ū* för *ō*, samt ursprungligen obet. *ī* för *ō*. — Ex. gr. *φῶρ*: lat. *fūr* 'tjuft'; lat. *vōcō*: *conviciūm* 'oljud' (aptering?).

[86.] **Aptering.** — Sammandragning, förkortning, se §§ 56, 58.

[87.] **Analogibildning.** — Ex. lat. *pēs* (**pēd-s*, *ē* väl efter *c* i öfriga kasus, såvida ej här en ieur. högttonsform föreligger: jfr skr. *pāt* etc. ofvan).

88. **Ieur. *u*:**

[89.] **Normalförhållande.** — Ieur. *u* = *u* alltigenom (i klass. gr. = *y*: anm. 1). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>jugām</i>	<i>ζυγόν</i>	<i>jugum</i>	<i>juk</i> : 'ok'
<i>upāri</i>	<i>ὑπέρ</i>	<i>super</i>	<i>ufar</i> : 'öfver'
<i>crutās</i>	<i>κλυτός</i>	<i>in-clutus</i>	— : 'berömd'
'hörd'			

Anm. 1. *Grek.* dialekterna i allmänhet framskōto tidigt (*Jon.-att.* redan före 4:de årh. f. Kr.) *u* i uttal till ett *y*-ljud (som vidare i kristna tiden blef *y*). Jfr lat., anm. 2.

Ann. 2. Lat. framsköt likaledes ofta — af outredd orsak, men mest i obet. stafvelse — u (genom y?) till i. — *Ex.* (äldre) *lacruma* : *lacryma, lacrima*; (äldre) *lubet* : *libet*.

[90.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: sammandragning, förlängning, förlust, se §§ 56, 57, 59.

b. *Lat.*: *Förskjutning*: u = o före r, utom i slutstafvelse. — *Ex. jecur* : *jecoris*; *fore* (**fure* : jfr *fu-tūrus*).

c. *Got.*: *Förskjutning*: u = o (tecknad *au*) före r samt äfven h. — *Ex. skr. duhitā*: got. *daūhtar*.

[91.] **Analogibildning.** — *Ex. gr.* ἀστυός (*ástu*: väl efter vanliga adj. på -υός).

Ieur. ū:

[93.] **Normalförhållande.** — Ieur. ū = ū alltigenom (i klass. gr. = *y*: *anm.*). — *Ex.*:

skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
<i>mūs</i>	μῦς	<i>mūs</i>	fht. <i>mūs</i> : 'råtta'
<i>sū-karās</i>	σῦς (ῦς)	<i>sūs</i>	fht. <i>sū</i> : 'svin'
<i>pūye</i>	πῦθονα	<i>pūteō</i>	<i>fūls</i>
'ruttnar'	=	'stinker'	'rutten'

Anm. Gr. *ū* förändrades i uttal analogt med gr. *υ* (§ 89. 1).

[94.] **Aptering.** — Sammandragning etc., se §§ 56, 58.

95. **Ieur. ə** (försvagning af *ū*, *ē*, *ō*, § 46):

[96.] **Normalförhållande.** — Ieur. ə = skr. *i*; gr. *α*, *ε*, *ο* (enligt ə-ljudets ursprung); lat. *a* (*e*, *i* enl. § 62. 1); got. *a*. — *Ex.*:

ieur.	skr.	gr.	lat.	got.
* <i>stə-tós</i> (* <i>stā</i> -)	: <i>sthitās</i>	στατός	<i>status</i>	<i>staps</i>
'stild'	=	=	=	'plats'
* <i>pə-tēr</i> (* <i>pā</i> -?)	: <i>pitā</i>	πατήρ	{ <i>pater</i> <i>Jup-piter</i>	<i>fadar</i> : 'fader'
* <i>dhə-tós</i> (* <i>dhē</i> -)	(<i>dh</i>) <i>hitās</i>	θετός	—	: 'satt'
* <i>də-tós</i> (* <i>dō</i> -)	: <i>ditās</i>	δοτός	<i>datus</i>	— : 'gifven'.

Anm. 1. Skr. har (genom dissimilation) *a* före *t*. — *Ex. ieur.* **stə-tē-m* : *sthēyām* (af *stha-tā-m*).

stēyām

Ann. 2. Rörande antagandet af *æ*, *œ* etc. i st. f. *æ*, *œ* etc., se § 123. 1.

[97.] **Aptering.** De af *o* uppkomna ljuden behandlades i skr., gr., lat., got. så som de ljud, med hvilka de sammanfallit.

B. Diftonger (jfr § 24).

Allmän öfversikt.

98. **Normalförhållande.** — De korta indoeuropeiska diftongerna (*ai*, *au*; *ei*, *eu*; *oi*, *ou*), alla slutande på ett obetonadt *i*, *u* (l. *i*, *u*), hafva på det hela troget bevarats i grekiska, fornlatin och germanska; men däremot i sanskrit allmänt och i klassisk latin till stor del reducerats till enkla vokaler. — Följande äro de viktigaste förändringarne:

a. **Sanskrit** har genomgående sammansmält de korta diftongerna till långa enkla vokaler, de på *-i* till *ē*, de på *-u* till *ō* (alltså *ai*, *ei*, *oi* = *ē*; *au*, *eu*, *ou* = *ō*).

b. **Grekiskan** (jon.-att.) förenklade tidigt (5:te årh. f. Kr.) *ei* i uttal, ej i beteckning, till *ē*, och *ou* likaledes till *ū*.

ē blef vidare i 3 dje årh. f. Kr. *ī* (alltjämt tecknadt *ei*).

c. **Latinet** sammansmälte i uttalet (ej alltid i skrift) mot början af klassiska perioden alla de korta diftongerna utom *ou* till enkla långa, vanligen så, att de på *-i* blefvo *ē* (*ī*); alla de på *-u* åter *ū*.

d. **Gotiskan** ärfde urgermanskans förvandling af *oi*, *ou* till *ai*, *au* (jfr *o* = *a*, § 81), samt af *ei* till *ī* (som dock, liksom i grek., skrefs *ei*).

Rörande de långa diftongerna se § 122.

99. **Aptering.** — Apteringsförändringarne äro hufvudsakligen följande:

a. **Vokalsammandragning:** Skr.: *a* + *ai* (skr. *ē*) l. *āi* = *āi*; *a* + *au* (skr. *ō*) l. *āu* = *āu*. — Gr.: enkel vokal med diftongens anljud öfverhufvud enl. § 56. b. — Lat. och got. i princip enl. § 98 c. d.

b. **Förlängning, förkortning** och **förlust** äro sällsynta och föga utredda företeelser.

100. **Analogibildning.** — Se hvart ljud särskildt.

Detaljregler och exempel.

101. **Ieur. ai.**

[102.] **Normalförhållande.** — Ieur. *ai* = skr. *ē*; gr. *αι*; lat. (fornl. *ai*) *æ*, tidigt uttaladt och omsider äfven tecknad *ē*, (obet. *ī*: anm. 2); got. *ai*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got. (ags.)
<i>ēvas</i>	<i>αἶων</i>	<i>ævum</i>	<i>aivs</i>
'gång'	'tid'	=	=
<i>ēdhas</i>	<i>αἶθος</i>	<i>ædes</i>	ags. <i>ād</i> (* <i>aid</i>)
'bränsle'	'brand'	'hård'	'glöd'
—	—	<i>caedere</i>	<i>skaidan</i> : 'skilja'.

Anm. 1. *Lat.* visade *ai* ej blott på de äldsta inskrifterna, utan äfven på käjsartidens. Diftongen blef i andra årh. f. Kr. monoftong, som emellertid länge, helst i lagstil, skrefs *ai*.

Anm. 2. *Lat.* förenklade i ursprungligen obetonad stafvelse (enl. § 39) *ai* till *ī*. — Ex. *caedō*: *ac-cīdō*; *querō*: *in-quirō*; **mensais*: *mēnsīs*.

[103.] **Aptering.** — *Sammandragning* etc., se § 99.

[104.] **Analogibildning.** — *Lat.* *ex-querō* (l. *ex-quirō*; *æ* trots 102. 2; här möjligen skyddadt af *r*).

105. **Ieur. au.**

[106.] **Normalförhållande.** — Ieur. *au* = skr. *ō*. gr. *αυ*, lat. *au*, (obet. *ū*: anm.), got. *au*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>ōjas</i>	<i>αὔξω</i>	<i>augeō</i>	<i>auka</i>
'kraft'	'öka'	=	=
<i>ōsati</i>	<i>αὔριον</i>	<i>aurōra</i>	<i>austr</i>
'brinner'	'morgon'	'dagning'	'öst'

Anm. *Lat.* förenklade i ursprungligen obetonad stafvelse *au* till *ū*. — Ex. *claudō*: *con-clūdō*, *se-clūdō* etc.

[107.] **Aptering.** — *Sammanfogning* etc., se § 99.

[108.] **Analogibildning.** — *Lat.* *ad-augeō*, *ap-plaudō* etc. (med *au* trots § 106. anm., efter *augeō*, *plaudō*).

109. **Ieur. ei.**

[110.] **Normalförhållande.** — Ieur. *ei* = skr. *ē*; gr. *αι*

(i 5:te årh i Kr. uttaladt *ē*, i 3:dje *ī*); lat. (url. *ei* l. *ī*) *ī*; got. *ī* (tecknad, efter grek. föredöme, *ei*). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>dēc-tum</i>	δείκ-νυμι	<i>dīc-ere</i>	<i>teih-an</i>
'peka ut, 'visa'	'visa'	'säga'	'visa'
<i>ēti</i>	εἶσι	<i>īt</i>	— : 'han går'
<i>bhēdāmi</i> (Ved.)	—	—	<i>beita</i>
'j. splittrar'	—	—	'j. biter'
<i>hēman</i>	χειμών	<i>hīems</i>	— : 'vinter'.

Anm. Lat. har ofta *ei* på inskrifter (*eire*, *eitur*, *deivos* = *ire*, *itur*, *divus* etc.)

[111.] **Aptering.** — *Sammandragning* etc., se § 99.

112. Ieur. *eu*.

[113.] **Normalförhållande.** — Ieur. *eu* = skr. *ō*; gr. *eu*; lat. (fornl. *ou*) *ū*; got. *iu*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>bhōgās</i>	φύγω	<i>fūgiō</i>	<i>biuga</i>
'böjning'	'j. flyr'	=	'j. böjer'
<i>bōdhāmi</i>	πυθόμαι	—	<i>biuda</i>
'j. märker'	'j. finner'	—	'j. bjuder'
—	—	<i>dūcō</i>	<i>tiuha</i>
—	—	'j. leder'	'j. drager (leder)'

Anm. Lat. tyckes ega ett *ex.* på *eu* (*Leucesie*: *carm. sal.*). Det har flera på *ou*, ss. *loumen*, *Loucina* = *lūmen*, *Lūcina* etc., *Jov-is* (jfr gr. Ζεύς af Δεῦς); och jfr *eu* = *ov* före vok., § 71. b.

[114.] **Aptering.** — *Sammandragning* etc., se § 99.

115. Ieur. *oi*.

[116.] **Normalförhållande.** — Ieur. *oi* = skr. *ē*; gr. *oi*; lat. (fornl. *oi*) *oe* l. vanligen *ū*, (obet. *ī*: anm. 1); got. *ai*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>ēna</i> 'den' }	οἶνός, -νῆ	<i>ūnus</i> ¹	<i>ains</i>
<i>ēkas</i> 'ett' }	'ett(a)'	'ett'	'ett'
<i>vēda</i>	(F)οἶδα	(<i>vidi</i> , anm. 2)	<i>vait</i> : 'jag vet'
<i>rirēca</i>	λείλοιπα	(<i>liqui</i> » »)	<i>laihv</i> : 'jag lämnade'
—	πέποιθα	<i>foedus</i> ²	—
—	'j. tror'	'fördrag'	—

¹ Äldre *oinos*, *oenos*.

² Jfr inskr. *foideratei*.

Anm. 1. *Lat.* framsköt en slutstafvelses *oi* (*ū*) till *i*. — Ex.: gr. τοί : lat. *is-ti* 'dessa'; ἵπποι : *equi* urspr. lok. s. 'häst'.

Efter τοί, *istī* konj. nom. pl. m. af hela andra deklinationen i gr. och lat. at ändas på resp. οί, -ī.

Anm. 2. Äfven betonadt *oi* säges i lat. blifvit *i* efter *v*, *l* (jfr *vidi*, *liqui* ofvan); men förklaringen ej tillfredsställande. Snarare föreligger här formutjämning eller ieur. afjud.

[117.] **Aptering.** — *Sammandragning* etc., se § 99.

[118.] **Analogibildning.** — Ex : lat. *ferēs* (väl. efter fornl. *ferēm*; borde enl. 116. 1 vara *feris*, såvida fut. är en gammal optativ: jfr skr. *bhārēs*, gr. φέρεις).

119. Ieur. *ou*.

[120.] **Normalförhållande.** — Ieur. *ou* = skr. *ō*; gr. ου, i 5:te årh. f. Kr. uttaladt som *ū*; lat. *ū* l. *ō*; got. *au*. — Ex.: *bu-bōdh-a* 'jag kände', (gr. jfr εὐλόουθα 'jag har gått'), got. *baup* 'jag bød (= kungjorde)'; — lat. *fūdit*: got. *gaut* 'han göt'; lat. *rūfus*: got. *raups* 'röd' — *u*-stammars genit.-ändelse: ieur. **ou*-s: skr. -*ōs*, lat. -*ūs* (-*ōs*), got. -*aus*; (gr. -εος, *εῖ-ος af ieur. **ey-os*).

Anm. Gr. ου uppkommet genom sammandragning uttalades ej ursprungligen som ofvanstående ου, utan som ett slutet ω.

[121.] **Aptering.** — *Sammandragning* etc., se § 99.

122. **Ieur.** *āi*, *āu*; *ēi*, *ēu*; *ōi*, *ōu*, som väl förekommit helt sparsamt, hafva öfverhufvud behandlats på följande vis

- Skr.* reducerade de på -*i* till *āi* och de på -*u* till *āu*,
- Grck.* förändrade med tiden -*i* till *iota subscriptum*.
- Lat.* bortkastade diftongens slutelement.
- Got.* förkortade de långa diftongerna.

C. Funktionsvokaler.

Allmän öfversikt.

123. **Normalförhållande.** — Urspråkets funktionsvokaler (*ɾ*, *l*, *p*, *q*, *ʃ*, *n*, *m*, korta l. långa, § 25. b, c) uppkommo, som redan är nämnt (§ 46. anm. 1. b), af

konsonanterna *r, l, n* etc., då en dem föregående vokal såsom obetonad bortföll: ex. **mér* : *m̃r-tá* 'död'; **tén* : *t̃n-tá* 'tänjd' ¹. De upplöstes före vokal antingen till sina motsvarande konsonanter *r*, *l*, *n* etc. (detta helst efter kort stafvelse), eller till resp. *rr*, *ll*, *nn*. Genom senare flyttning af akcenten i urspråket kom denna redan där i sporadiska fall på en nasaltvokal (liksom den ej sällan faller på en funktionsvokal i dotterspråken).

Af ofvanstående funktionsvokaler kvarleefde *ɣ*, *ɛ* i skr. I öfrigt öfvergingo de alla i dotterspråken — så vidt vi af beteckningen få dömma — till en vanlig, på olika vis färgad, vokal, åtföljd i de flesta fall af det ursprungliga konsonantljudet. Skematiskt visar sig förhållandet mellan de urspråkliga funktionsvokalerna och deras afkomlingar i dotterspråken sålunda:

ieur.	skr.	gr.	lat.	got.		
<i>ɣ</i>	= <i>ɣ</i>	<i>αp</i> , - <i>pα-</i>	} <i>or</i> (<i>ur</i>)	<i>aúr</i> ² , <i>ru</i>		
<i>ɣr</i>	= <i>ur</i> , <i>ir</i>	<i>αp</i>		<i>aúr</i>		
<i>n</i>	<i>a</i> ³ (<i>an</i> + <i>y</i>)	<i>a</i> ³ (<i>an</i> + <i>j</i>)	} <i>en</i>	<i>un</i> (- <i>u</i> § 173. 2)		
<i>nn</i>	} <i>an</i>	<i>αv</i>				
<i>ñ</i>						

ɛ behandlades med vissa undantag analogt med *ɣ*. — *ɸ*, *ɸ̃*, *ɸ̂*, *ɸ̇* behandlades analogt med *n*.

De långa funktionsvokalernas förekomst är sällsynt, ej ens allmänt erkänd. Se de speciella fallen.

Ann. I stället för *rr*, *ll*, *nn* etc. antaga somliga forskare *or*, *ol*, *on* etc.

124. **Aptering.** — De i dotterspråken af funktionsvokaler uppkomna ljuden behandlades vid formförändring

¹ Jfr sv. *sabel*, *kammen* liknande *sábl̃*, *kámm̃*; eng. *sabre*, *cotton* = *sábr̃*, *cótt̃n*.

² Germ. *ur* : got. *aúr* (= *or*) genom förvandling af *u* till *o* före *r* (§ 90. c).

³ Jfr tyska *sollen*, dialektiskt = *soll̃*; eng. *father* = *fath̃*.

och nybildning såsom motsvarande ursprungliga vokaler och konsonanter.

125. **Analogibildning.** — Se de enskilda fallen.

Detaljer och exempel.

126. Ieur. *r*, *l*.

[127.] **Normalförhållande.** — a. Ieur. *r* = skr. *r*; gr. *αρ*-, *ρα*- (blott midljud); lat. *or* (*ur*); got. *aúr* (af germ. *ur*: § 123²), *ru*. — b. Ieur. *l* = skr. (*l*¹), *r*; gr. *αλ*-, *λα*-, lat. *ul* (*ol* + *l*) got. *ul*, *lu*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
a. <i>mṛ-tá</i>	μάρ-αινω	<i>mor-s</i>	<i>maúr-pr</i>
'död'	'dämpar'	'död'	'mord'
<i>çṛṅgam</i>	κάρνος	<i>cornu</i>	<i>haurn</i>
'horn'	'hornboskap'	'horn'	=
<i>ṛkṣas</i>	ἄρκτος	<i>ur(c)sus</i>	— : 'björn'
<i>pitṛ-ṣu</i>	πατρά-σι	—	<i>fadru-m</i> : 'fäder'
lok.	lok.		dat.
b. <i>prthús</i>	πλατύς	isl. <i>fold</i> ²	
'bred'	=	'jorden'	

[128.] **Aptering.** — Se § 124.

[129.] **Analogibildning.** — Ex.: lat. *patri-bus* (genom böjning efter *i*-deklinationen: jfr skr. *pitṛ-bhyas*).

130. Ieur. *rr*, *ll*:

131. **Normalförhållande.** — a. Ieur. *rr* = skr. *ur*, *ir* (*ri* + *y*); gr. *αρ*; lat. *or* (*ur*); got. *aúr*. — Ieur. *ll* behandlad analogt (obs. got. *ul*; and § 159). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
a. <i>gurús</i>	βαρύς	—	<i>kaúrus</i> : 'tung'
<i>mriyē</i>	—	<i>morior</i>	— : 'jag dör'
b. <i>tuláyāmi</i>	τάλας	fornl. <i>tulō</i>	<i>pula</i>
'j. lyfter'	'tålig'	'j. bär'	'j. bär, tål'

¹ *l* blott i roten *kṛp* med afledningar.

² Jfr skr. *prthivī* 'jorden'.

[132.] **Aptering.** — Se § 124.

133. **Ieur.** *ȳ, ȳ, ȳ, ȳ, ȳ.*

[134.] **Normalförhållande.** — a. Ieur. *ȳ, ȳ, ȳ, ȳ, ȳ* = skr.-gr. *a* (l. *a*- med nasal¹, före *y*); lat. *e*- med nasal; got. *u*- med nasal. — b. Ieur. *ȳ* etc. (betonade) = skr.-gr. *a*- med nasal; lat.-got. som obet. *ȳ* etc. — Ex.:

ieur.	skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
a. * <i>kȳ-tóm</i>	<i>ça-tám</i>	<i>é-xxτ-όv</i>	<i>cen-tum</i>	<i>hun-da</i> : 'hundra'
* <i>dēkȳ</i>	<i>dāça</i>	<i>δέκα</i>	<i>decem</i>	<i>taihun</i> ? : 'tio'
* <i>gȳ-tós</i>	<i>ga-tás</i>	<i>βα-τός</i>	<i>ven-tus</i>	<i>ga-gum-þi</i>
'gången'	=	'beträdd'	'kommen'	'sammankomst'
* <i>gȳ-</i>	<i>sa-kȳt</i>	<i>ᾱ-παξ</i>	<i>sim-plex</i> (§ 70. 3) —	
'en'	'en gång'	=	'enkel'	
* <i>lȳ-ghús</i>	<i>laghús</i>	<i>ἐ-λαγ'ός</i>	—	fht. <i>lungar</i> 'lätt'
* <i>gȳ-ȳ</i>	<i>gam-yé</i>	<i>βαίω</i>	<i>ven-iō</i>	<i>gums</i>
'j. går (kommer)'	=	(* <i>βαμ-τω</i> 'j. går')	'j. kommer'	'ankomst'
b. * <i>s-ȳti</i>	<i>s-ánti</i>	<i>ἑᾶσι</i>	umbr. <i>s-ent</i>	isl. <i>er-u</i> : 'de äro'
		(* <i>ἑσ-αντι</i>)	(germ. * <i>iz-unþi</i>)	

[135.] **Aptering,** se § 124.

[136.] **Analogibildning.** — Ex. lat. *sunt* (efter andra former på *-unt* : jfr ieur. **s-ȳti* § 134).

137. **Ieur.** *ȳn, ȳm*:

[138.] **Normalförhållande.** — Ieur. *ȳn, ȳm* = skr.-gr. *an, am*; lat. *en, em*; got. *un, um*. — Ex.:

ieur.	skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
* <i>tȳn-ús</i>	<i>tan-ús</i>	<i>ταν-υ-</i>	<i>ten-uis</i>	fht. <i>dunn-i</i> : 'tunn'
* <i>sȳm-ós</i>	<i>sam-as</i>	<i>ᾱμ-ός</i>	—	<i>sum-a</i> : 'någon'

[139.] **Aptering,** se § 124.

140. **Ieur.** *r, l, ȳ* etc. (långa funktionsvokaler):

[141.] **Normalförhållande.** — De långa funktionsvokalernas förekomst (ej af alla antagen) är sällsynt och ännu ej utredd. Följande förhållanden synas emellertid någorlunda vissa: a. Ieur. *r̄* = skr. *ūr, īr*;

¹ Nasalens färg i allmänhet betingad af det följande ljudet så som närmare beskrifves § 171. a. 2.

² Vi skulle väntat oss *taihun* (§ 173. 2). Orsaken till bibehållandet af *-n* ej klar.

gr. $\sigma\rho, \omega\rho, \rho\omega$; lat. $ar, r\bar{a}$; got. *ar*. — b. Ieur. $\bar{i}$ behandladt analogt (men $\bar{i}r, \bar{i}r$ i skr.). — c. $\bar{\rho}$ (etc.) = skr. $\bar{u}$; gr. $\bar{a}$ (ion.-att. η), $v\bar{a}$ - ($\nu\eta$ -); lat. $n\bar{a}, an$ -; got. ? — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
a. <i>ūrdhwās</i>	$\acute{o}\rho\theta\acute{o}\varsigma$	<i>arduus</i>	— : 'upplyft'
<i>pūrvas</i>	$\pi\rho\acute{\omega}\tau\omicron\varsigma$	—	—
'före'	'först'		
—	—	<i>armus</i>	<i>arms</i>
		'lem'	'arm'
<i>stērnis</i>	$\sigma\tau\rho\omega\tau\acute{o}\varsigma$	<i>strūtus</i>	— : 'strödd', 'bredd'
b. <i>ūrnam(-ā)</i>	$\omicron\bar{\upsilon}\lambda\omicron\varsigma$ (*F $\omicron\lambda-\nu\omicron\varsigma$)	<i>lāna</i>	—
'ull'	'ullig'	'ull'	
c. <i>jū-tās</i>	—	<i>gnū-tus</i>	— : 'född'
<i>ā-gū-ta</i>	dor. $\xi-\beta\bar{a}-\tau\epsilon$	—	—

(2 pl. Aor. : $\bar{g}\bar{u}$ 'go') ion.-att. $\xi-\beta\eta-\tau\epsilon$

D. Halfvokaler och motsvarande spiranter.

Allmän öfversikt.

142. De indoeuropeiska halfvokalerna ($\bar{i}, \bar{y}$), som förekommo före vokal, och motsvarande spiranter (y, v) hafva i dotterspråken sammanfallit, så att de där svåriligen kunna skiljas från hvarandra, utom i enskilda fall, nämligen då $\bar{i}, \bar{y}$ sammandragits med $\bar{o}$ till $\bar{e}, \bar{u}$ (47. 2), eller i afljud blifvit $\bar{i}, \bar{i}y, \bar{u}, uv$ (§ 46. 1. b, § 47. 4), samt då $\bar{i}, \bar{y}$ uppträda som anljud i grekiskan, i det $\bar{i}$ då visar sig som spiritus asper ('), men $\bar{y}$ som ζ.

Öfverhufvud gäller för halfvokalernas och spiranternas behandling i dotterspråken följande:

[143.] **Normalförhållande.** — I skr.-got. bibehöllo de sig på det hela trognast, om än i klassisk skr. $\bar{i}$ och $\bar{y}$ sammanföllo med resp. y, v , och i got. $\bar{i}$ med y (teknadt j). — I gr. behandlades de sålunda: $\bar{i}, \bar{y}$ blefvo som anljud (genom starkt klanglöst uttal) resp. ' , ζ; de försvunno mellan vokaler; och de bildade med föregående konsonant ny ljudförbindelse (se Aptering); $\bar{u}, v$ bibehöllo sig länge

som ~~www.hvilket.com~~ historisk tid försvann som anljud och mellan vokaler, men med föregående konsonant bildade ny ljudförbindelse (se Aptering). — I lat. bibehöllo de sig i allmänhet (tecknade resp. *i*, *u*, senare äfven *j*, *v*), utom mellan vokaler, där de bortföllo, som i grekiskan.

Uti *ix*, *ux* (§ 47. 4) behandlades hvart ljud för sig på vanligt vis.

[144.] **Aptering.** — I grekiskan bildade halfvokallerna och spiranterna (helst *i*, *j*) med föregående konsonant ny ljudförbindelse, beroende förnämligast på en benägenhet dels att genom *spirantisk assimilation* frambringe sibilantljud (*x**i*, *τ**i* = *ss* etc.) och dels att genom *muljering* af ett föregående *v*, *μ*, *ρ*, *σ*, *ϕ* till dessas vokal *öfverflytta* sitt eget ljud (*ε**ρ*-*i* = *ε**ῖ**ρ*; *ε**ν*-*i* = *ε**ῖ**ν* etc.).

[145.] **Analogibildning**, se de enskilda fallen.

Detaljregler och exempel.

[Af typografiska skäl ersättes *ῖ* (*y*) i § 148 af *j*. Båda angifva, där ljudets ursprungliga natur är oviss, halfvokal l. spirant.]

146. Ieur. *i*, *y*.

[147.] **Normalförhållande.** Ieur. *i*, *y* = skr. *y* (anm. 1); gr.: som anljud resp. *ι*, *ζ*; mellan vokaler förlorade utom efter *u*; efter konsonant, se Aptering; lat. *i* (*j* efter förlorad konsonant); mellan vokaler förlorade; got. *j*. — Ex.:

	skr.	gr.	lat.	got.
		a. anljud:		
<i>i</i> :	<i>yá-ti</i> 'h. går'	<i>ῶ-ρος</i> 'är'	<i>jā-nu-a</i> 'ingång'	<i>je-r</i> 'är'
	<i>yū-yám</i>	<i>ύ-μᾶς</i>	—	<i>ju-s</i> : 'ni'
	<i>yak'it</i>	<i>ῖ-παρ</i>	<i>jecur</i>	— : 'lefver'
<i>y</i> :	<i>yugám</i>	<i>ζογόν</i>	<i>jugum</i>	<i>juk</i> : 'ok'
		b. mellan vokaler:		
	<i>tráyas</i>	<i>τρεῖς</i> ¹	<i>trēs</i> ²	<i>preis</i> ³ : 'tre'
	<i>-áyā-</i>	<i>-έω</i>	<i>-eō</i>	<i>-ja</i> : kausat.-änd. (1 sing. Pr.)

¹ **τρεῖς-ίς*, **τρεῖς-ε* (*ε-ε* = *ε*, § 56. b. 1). — ² **tre-ics*, **tre-es*. — ³ *pri-its*, germ. *ī* före konsonant eller som slutljud = *i*.

Ann. 1. I *edisk* skv. bildade *y* ofta mora (= *i* § 150).

Ann. 2. Gr. visar ej sällan intervokaltiskt *ι*, men detta har då uppkommit genom konsonantförlust (*χαλω* af *χαλιω* etc.) eller analogibildning (§ 149). Äfven ett sådant senare intervokaltiskt *ι* bortföll emellertid stundom. (Hom. *τοιο* = *τοῖ*).

Ann. 3. Gr. *σι* (genom förlust af *s*) = ' : skr. *syáman* 'band' : gr. *ὀμήν* 'hinna'.

[148.] **Aptering.** Här är att märka:

a. Gr. förändrade konsonant + *ι* (*y*) genom 1. *assibilation*, 2. *assimilation*, och 3. *muljering* med öfverflyttning af *i*-ljudet på nedanstående vis:

(1.) *Assibilation*:

*κ*j, *γ*j, *τ*j, *θ*j = jon. *σσ* (*σ* som anlj., efter kons. och stundom äfven efter vok.), att. *ττ*. — Ex.:

**ῥιχ-ιω* (jfr *ῥιχ-α* 'litet') : *ῥισσιων*, -*ττων* 'ringare'
 **ἐλαχ-ιω* (> *ἐλαχ-ύς* 'liten') : *ἐλάσσιων*, -*ττων* 'mindre'
 **κρετ-ιω* (> *κρατ-ύς* 'stark') : *κρεσσιων*, -*ττων* 'starkare'
 **μεθ-ιω* (> skr. *mádhya*) : *μέσσιος* 'medius'

*γ*j, *θ*j = ζ. — Ex.:

**μεγ-ιω* (jfr *μέγ-ας* 'stor') : *μεγζων* (ei § 149) 'större'
 **Διγυς* (> skr. *dyáus* 'dag') : *Ζεῦς* 'Zeus'
 **ἐλπιδ-ιω* (> *ἐλπιδ-* 'hopp') : *ἐλπιδζω* 'hoppas'

Ann. *π*j = *πτ*. — **τῶπ-ιω* : *τυπτω* 'slå'.

(2.) *Assimilation*: *λ*-j = *λλ*. — Ex. lat. *alius* : gr. *ἄλλος* 'annan'; **στελ-ιω* : *στέλλω* 'ställa'.

(3.) *Muljering* (med omflyttning af j): *ν*, *μ*, *σ*, *ρ*, *φ* + j = *-ν*, *-ιμ*, *-ιρ*, *-ισ*, *-ιφ*. — Ex.

**φαν-ιω* (jfr *φαν-ή* 'fackla') : *φαίνω* 'visa'
 **βαμ-ιω* (> skr. *gam* 'gå') : *βαίνω* 'gå'
 **φθερ-ιω* (> fut. *φθέρω*) : *φθαίρω* 'fördärfva'
 **τοσ-ιο* (> skr. *táśya*) : **τοισω*, Hom. *τοιο*, *τοῖ* 'dens'
 **οῖφιομαι* ('spår', af **οῖφι-* 'fågel') : *οἶμαι* 'tror'.

b. Got. sammandrog ieur. *e-ῥ* (germ. *i-ῥ*) till *ī*, samt utbildade stundom (af outredd betingelse) *ῥ* till *ddj* efter kort vokalt. — Ex. ieur. **treῥes* (skr. *tráyās*): urgerm. *þriῥ(i)z*, got. *þreis* 'tre'; — skr. *dvaya-*; got. *tvaddje* (gen. pl. 'två').

[149.] **Analogibildning.** Ex. att. μέλων (ei efter χέλων etc. : jfr jon. μέλων); så äfven χρείσων (nyjon. χρέσσων, af *χρετ-); διδοῖν (för *διδοῖν, efter διδοῖμεν); etc.

[150.] **Ieur.** *i* = skr. *i*y, gr.-lat. *i*, got. *i*j. — Ex. skr. *pītriyas*, gr. πατήριος; lat. *patrius*; gr. τριῶν, lat. *trium*, got. *þrije* : gen. pl. 'tre'.

151. Ieur. *u*, *v*.

[152.] **Normalförhållande.** Ieur. *u* (*v*?) = skr. *v* (anm. 1); gr *Ϝ* (tidigst förlorad, anm. 2); lat. *v* (efter konsonant ofta *u*); got. *u* (tecknad *v*). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>vēda</i>	<i>Ϝιῶδε</i>	<i>videt</i>	<i>vait</i>
'h. vet'	=	'ser'	'vet'
<i>vēçās</i>	<i>Ϝιῶχος</i> (οἶκ-)	<i>vīcus</i>	<i>reihis</i>
'hus'	'hus'	'by'	'by'
<i>nāvas</i>	<i>νέ(Ϝ)ος</i>	<i>novus</i>	[<i>niu-jis</i>] : 'ny'
<i>nāva</i>	<i>ἐν-νέ(Ϝ)α</i>	<i>novem</i>	[<i>niun</i>] : 'nio'

Anm. 1. I *redisk* skr. bildade *v* ofta mera (= *uy* § 155).

Anm. 2. *Ϝ*, *v* uttalades antagligen som engelskt *v*.

Anm. 3. Digamma (*Ϝ*) förekommer på många inskrifter (ish. doriska); och Homeros' versbyggnad förutsätter ofta tillvaron af ett i skrift utelämnadt digamma. I de joniska dialekterna försvann emellertid *Ϝ* tidigt och ersattes af spiritus lenis. Där i stället spiritus asper visar sig (ss i ἔσπερος : *vesper*), beror detta på senare förändring.

[153.] **Aptering:**

a. **Skr.:** *u* bortföll före *ä*. — Ex. **u*urus : *urūs* 'bred'.

b. **Gr.:**

1. **Assibilation:** *τϜ*, *σϜ* = *σσ* (eller som anljud resp. ' , σ) — Ex.:

* <i>τετϜαπε</i>	(jfr skr. <i>catvāras</i>)	: <i>τέσσαρες</i> 'fyra'
* <i>τϜε</i>	(> kret. <i>τϜε</i>)	: <i>σέ</i> 'du'
* <i>ϜισϜος</i>	(> skr. <i>viçvas</i> 'all')	: <i>ἴσ(σ)ος</i> 'lik'
* <i>σϜα</i> , * <i>σϜε</i>	(> > <i>sua</i> - refl.)	: <i>οἶ</i> , <i>έ</i> 'sibi, se'

2. **Labialisation:** *ḱu* = *ππ*. — Ex. skr. *āçvas* (lat. *equos*, *equus*) : gr. *ἵππος*.

c. **Lat.:** **Förenkling:** Anljud. *v* bortföll före konsonant : *radix* (got. *vairts*). — *dr* = *b* : **dvīs* : *bis*; **dvellum* : *bellum*. — *st* stundom = *s*

: lat. **svūd-os* (ieur. **svūd-os*, § 116: skr. *svēd-as* 'svett'): *sūdor*; — *sve* = *so*: **svesor* (skr. *svāsar-*): *soror*; — *vo* = *u*: *to-ros*: *tu-us*.

d. Got.: *nv* = *nn*: **rinvanan*: *rinnan*. — *vu* efter konsonant = *u*: **hvunsl*: *hunsl* 'offer'. — Kort vokal + *v* stundom = kort vokal + *ggv* (jfr § 148. b): *triggvū* (jfr fht. *triuva* 'trohet') 'födrag'.

[154.] Analogibildning. — Ex. gr. *ἔσπερος* ('trots § 152: jfr lat. *vesper*); lat. *equus* (efter *equū* etc.: jfr äldre *equos*, *ecus* enl. § 153. c).

155. Ieur. *uy* = skr. *uv*; gr. *υ*; lat. *u*; got. *v*(?). — *ieur. *duyū* (jänte *dyā*) 'två': *d(u)vā* (ved.), gr. *δύω*, lat. *duo* (men umbr. *tuva*); got. *tva-*.

D. Liquidæ.

Allmän öfversikt.

156. **Normalförhållande.** — Urspråkets tvenne liquidæ (*r*, *l*) kvarlefd i de europeiska språken som resp. *r* och *l*. I sanskrit åter växlade de ofta — under ännu outredda betingelser — med hvarandra. Så visar sig där ieur. *r* väl oftast som *r*, men äfven som *l*, eller som äldre *r* och yngre *l*; medan åter *l* där oftast uppträder som *r*, fast äfven stundom som *l* (eller som äldre *r* och yngre *l*, jfr anm. 1).

Anm. 1. Vissa forskare uppställa för urspråket tvenne *l*-ljud, ett tjockt lingualt, som i skr. gifvit *r* och ett dentalt, som där gifvit *l*. Frågan är ännu ej tillräckligt utredd.

Anm. 2. *Protes.* Till följe af *r*- och *l*-ljudens starka sonantiska natur uttalades de stundom med tydligt anljudande vokal (jfr *r*, *l* = vokal + *r*, *l* i de eur. språken, § 123). Det protetiska vokalljudet är mycket vanligt före anljudande *r*-, *l*- i grekiskan (*ῥ*, *ῥ* etc.).

Att protetiskt *ρ*- och *λ* (161) växla i gr. synes bero på dialektblandning och yttre sammanfogningsförhållanden.

157. **Aptering.** — Sådan skedde förnämligast genom följande förändringar:

a. *Assimilation*: lat. *r-l* = *ll*.

b. *Dissimilation*. Förekomsten af samma liquidæ i tvenne närgränsande stafvelser undveks ofta i alla dotter-

språken genom endera liquidans förändring till en annan (*r* till *l*, och *l* till *r*), eller mera sällan till en nasal. Denna förändring torde ha sin upprinnelse i urspråket (§ 156. anm. 1).

c. *Lingualisering*. Sanskrit sammandrog ofta (fast under ännu ej utredda betingelser) *r* l. *l* + dental till en dentalen motsvarande lingual (*r-t* = *t*, *r-n* = *n* etc.). Jfr sv. 'ärta', 'ärna' ofta med lingualt *r* = *ä(r)ta*, *ä(r)na*.

e. *Förlust*. Liquidæ bortföllö stundom, helst genom dissimilation, eller i latinet före *s*.

E. Detaljregler och exempel.

158. Ieur. *r*, *l*.

[159.] **Normalförhållande**. — a. Ieur. *r* = skr. *r* (*l*, § 156); gr.-lat.-got. *r* (gr. *ρ*- etc. anm.). — b. Ieur. *l* skr. = *r* (*l*); gr.-lat.-got. *l* (gr. *λ*- etc. anm.). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>r</i> : <i>rudhirás</i>	ῥοῦθρός	<i>ruber</i>	<i>rauþs</i> : 'röd'
<i>bhárāmi</i>	φέρω	<i>ferō</i>	<i>baira</i> : 'jag bär'
<i>ágras</i>	ἀγρός	<i>ager</i>	<i>akrs</i> : 'fält'
<i>luñcāmi</i>	ὀρύσσω	<i>runcō</i>	—
'j. sliter'	'j. gräfter'	'j. krafsar'	
<i>lumpāmi</i>	'j. bryter'	<i>rumpō</i>	isl. <i>rýf</i>
<i>rūpyāmi</i>		'j. bryter'	'j. rifver'
<i>l</i> : <i>riṇājmi</i>	λείπω	<i>linguō</i>	<i>leihva</i> : 'jag lämnar'
<i>çrutás</i>	κλυτός	<i>in-clutus</i>	<i>hlūma</i>
'hörd'	'berömd'	=	'hörsel'
<i>tulā</i>	τᾰλάντων	<i>tollō</i>	<i>þula</i>
'våg'	=	'j. lyfter'	'j. tål'
<i>rōkás</i> 'ljus'	λευκός	<i>lūx</i>	<i>liuhaþ</i>
<i>lōc-anas</i>		'ljus'	=
'lysande'	'hvit'		

Anm. Gr. *ρ*-, *λ*- som anljud = *ῥρ*- (*ᾱρ*-, *ὀρ*-), *ῑλ*- (*ᾱλ*-, *ολ*-) genom protes (§ 156. 2). — Ex. skr. *rudhirás*: gr. *ῥοῦθρός*

'röd', ~~skr. librajelrätan~~; gr. ῥέγω 'räcka'; lat. *linō*: gr. ἀλίνω 'betryka'.

[160.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Skr.*:

1. *Lingualisering* (§ 157. c): *r* + dental förenades till en dentalen motsvarande lingual; så äfven *l* + dental. — Ex. **kartus*: *kařús* 'skarp'; **garna*: *gařa* 'hop'.

2. *-r* som slutljud = *-h*: lat. *inter*: skr. *antah*.

b. *Gr.*:

1. *Dissimilation* (§ 157. b): *ρ* stundom = *λ* (eller nasal). — Ex. κεφαλ-αγρίς (l. -αλγίς) 'hufvudvärk'; γαγγαλιζω l. γαγγαλλίζω 'kittla'.

2. *σρ*, *φρ* = *ρ*. — Ex. skr. *srāvāmi*: gr. ῥέω 'jag flyter'; gr. ῥήγνυμι (jfr æol. ῥοῖξις) 'jag bryter'.

c. *Lat.*:

1. *Assimilation*: *r-l* = *ll* — Ex. **ster-lā*: *stella* (jfr. gr. ἀ-στήρ) 'stjärna'.

2. *Dissimilation*: *r*, *l* = resp. *l*, *r* — (eller nasal). — Ex. *cærulius* (af *cælum*) 'himmelsblå'; *cancer* (jfr gr. καρκινός 'kräfta').

3. *-l* ofta (isht efter gutt. l. lab. konsonant) = *ul* genom vokalisering. — Ex. *saeculum* l. *saeculum*; *populi* (ark. *poploc*).

[161.] **Analogibildning.** — Ex.: gr. *ρ*, som fonetiskt uppkommit af *σρ*, *φρ* (b. 2 ofvan), förallmänligades så, att hvarje anljudande *ρ*, som ej blef protetiskt, skrefs *ρ*.

E. Sibilanter.

Allmän öfversikt.

162. **Normalförhållande.** — De indoeuropeiska sibilanterna (*s*, *z* — den senare före tonande explosiva) behandlades, där de ej rönste inflytande af angränsande ljud, öfverhufvud sålunda:

s kvarlefde, utom som slutljud i skr., där det blef *h*, och som anljud i gr., där det blef *h* ('); hvarjämte det i urgerm. blef *z* efter ursprungligen obetonad vokal, utom före tonlös konsonant (s. k. »Verners lag»: jfr § 178. 2).

z försvann som sådant i skr. och lat. (se vidare § 168), men kvarlefde i gr. och got. som sonant, där den följande explosivan i dessa språk förblef sonant.

163. **Aptering.** — Här äro att iakttaga, bland flera andra, följande allmänna förändringar:

a. *Assimilation.* Fullständig assimilation af s med liquida l. nasal (fast vanligen med senare reduktion till enkel konsonant) egde rum i gr.; af s med liquida i lat.; och af s med m i germ. Dessutom blef s i lat. tonande (först z, senare) r mellan vokaler eller före u; och z blef i lat.-gr.-germ. tonlöst (= s) före nyuppkomna tonlösa explosivor.

b. *Dissimilation.* Radikalt s blef t före s i skr.-verba; s blef ' i gr., när någon af de följande tvenne stafvelserna innehöll en tonlös frikativa.

c. *Lingualisering.* I skr. blef s lingualt (= s) efter sådana ljud (lingual, vokal utom a, k), som fordrade tungans höjning mot gommen i eller bakom lingualställningen: d. v. s. tungan, i stället för att efter dessa ljud intaga dentalställningen, behöll eller intog den närmare liggande lingualställningen. — Äfven z blef sålunda urspr. z, som försvann (§ 168. a).

d. *Förlust.* s försvann ofta: — i skr. före dh; — i gr. mellan vokaler; efter föregående assimilation (jfr a.); samt i förbindelse med två konsonanter (och jfr b.); — i lat. före nasal l. l; samt som slutljud allmänt efter liquidæ (*ager-s = ager etc.); — i got., som slutljud i nom. sing. efter s; samt efter r föregånget af kort vokal (*vair-s = vair).

Detaljregler och exempel.

164. Ieur. s.

[165.] **Normalförhållande.** — Ieur. s = skr. s (h som slutljud¹); gr. s (‘ som anljud före vok.); lat. s; got. s

¹ Vanligen i eur. språkverk tecknadt s.

(s i enl. Verner's lag § 162; men som slutljud s; jfr ock § 167.). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>sthā-</i>	στη-,	<i>stāre</i>	<i>standan</i> : 'stå'
<i>saptá</i>	ἑπτά	<i>septem</i>	<i>sibun</i> : 'sju'
<i>ásti</i>	ἔστι	<i>est</i>	<i>ist</i> : 'han är'
<i>tráyah</i> ²	τρεῖς	<i>trēs</i>	<i>preis</i> : 'tre'
<i>rájah</i> ²	ῥεβος	—	<i>rigisa</i> (s Vern.) : 'mörker'
<i>bhárasē</i>	—	—	<i>bairaza</i> (s Vern.)
'du bär(es)'			'du bäres'

[166.] Apterling.

a. Skr.:

1. *Assimilation*: *s* = *ç*, när angränsande stafvelse har *ç* : — *çváçuras* (got. *svaihra*) 'svärfar'.

2. *Dissimilation*: radikalt *s* + *s* = *t-s*. — Ex. *vas* 'kläda' : *vat-syāmi* (fut.).

3. *Lingualisering*: *s* (*h*) = *ç* efter lingual, vokal (utom *ā*) och *k*. — Ex. *pitár-* 'fader' : *pitár-çu* (lok. pl.); *dhī* 'tanke' : *dhīçú* (lok.); *bhū* 'jord' : *bhūçú* (lok.); *patís* : *patís-çu* (lok.; också tecknad *patih-çu*).

4. *Palatalisering*: *s-k* (skr. *s-ç*) = (*c*)*ch*. — Ex. gr. βάζω skr. *gá(c)chāmi* 'jag går'.

5. *Förlust*: *s* före *dh* i verbböjning.

b. Gr.:

1. *Assimilation*: *σν*, *σμ* (utom vanl. som anljud), *σρ*, *σλ* = *νν*, *μμ*, *ρρ*, *λλ*, men alla uti jon.-att. förenklade som anljud och (helst *νν*, *μμ*) äfven som midljud, vanl. med ersättningsförlängning — Ex. got. *snaiws* : gr. *νίφα* (ack.) 'snö'; skr. *ásmi* : lesb. *ἐμιμι*, att. *εἰμι* (*εἰ* = *ē*); skr. *ásravat*, *sravat* : gr. *ῥρρεε*, *ῥέε* 'flöt'; skr. *sa-húsra* 'tusen', *-sríya* 'nfaldig' : gr. **χεσλιω-*, lesb. *χέλλιοι*, dor. *χίλιιοι*, jon.-att. *χελιωι* l. *χίλιοι* (med oförklaradt *ī*) : 'tusen'.

2. *Dissimilation*: *s* = ' , när en af följande tvenne stafvelser innehöll en surd aspirata. — Ex. skr. *súhē* 'jag bär'; gr. *ῥγω* (jfr *ῥέω*) 'jag bär'.

3. *Förlust*: *σ* försvann (ofta med ersättningsförlängn.) — *α.* mellan vokaler: skr. *jánasas* : gr. *γένεος*, *γένους* 'generis'; — *β.* i förbindelse med två konsonanter: fht. *fersna* : *πέρνα* 'hál'; — före *σ*: *ῥπος* 'ord' : *ῥπε-αι* (lok. pl., men Hom. *ῥπεσ-αι*); — *γ.* jfr 1. ofvan.

σξ, *σφ* = ' : jfr §§ 147. 3; 153. b. 1.

¹ Detta *z* öfvergick i öfriga germ. dialekter till *r*.

² *h* här vanligen tecknad *s* (§ 165).

c. *Lat.* www.libtool.com.cn

1. *Assimilation*: *rs*, *ls* = *ss* före vokal, *s* som slutljud. — Ex. gr. τέρεσσαι: lat. *torreo* (jfr *tostus* = **torstus*) 'torka'; skr. *tras-* (**tars-*) 'darra': lat. *terreo* 'förfära'; got. *hals*: lat. *collum* 'hals'.

2. *Sonantisering*: *s* = *r* mellan vokaler och före *ǵ*. — Ex. *mūs* 'råtta': *mūr-is*; ark. *eso*: *ero* 'jag skall vara'.

Anm. Nytt mellanvokaliskt *s* blef oförändradt.

3. *sr* (genom *pr*) = *fr*, midlj. *br*. — Ex. gr. βῆρυς: lat. *frīgus* 'köld'; skr. *ǵiras* 'hufvud': lat. *cerebrum* (**ceres-rom*).

4. *Förlust*: *s* försvann (vanl. med ersättningsförlängning) före *n*, *m*, *l*. — Ex. got. *snaivs*: lat. *nix* 'snö'; skr. *snā-* 'bada': lat. *nāre* 'simma'; skr. *smi-* 'le': lat. *mīrus* 'förunderlig'; (*dis-luo*) *dīluo* 'upplösa'; got. *ahsla* 'axel': lat. *āla* 'vinge'.

Anm. I klass. lat. försvann *s* äfven när det genom följande konsonants bortfallande kom före *n*, *m*, *l*: *stlis*, *slis*: *lis* 'strid'.

d. *Got.* (urgerm.):

Inskjutning: *s-r* = *s-t-r*, som an- och midlj. — Ex. skr. *srávan*: fht. *stroum* 'ström'; skr. *svásr*: got. *svistr*- (vidare genom öfverföring till öfriga former äfven *svistar* etc.: § 167. c) 'syster'.

[167.] **Analogibildning.** — Ex:

a. Gr.: *ἐξαπα* (jämte regelb. *ἐξαπα*), efter *ἐπεινα* etc.; *ἀρρός* (trots § 166. b. 2, efter *ἀ-πᾶς* etc.); *ἡστα* (skr. *ἡστε*: efter *ἐδ-* 'sitta'); *ἐσμέν* (jämte regelb. *ἐμέν*), trots § 166. b. 1: efter *ἐστέ*.

b. Lat.: *honor* (jämte regelb. *honos*), efter *honor-is* (§ 166. c. 2); likaledes *arbor*, *major* etc.

c. Got.: Urgan. växling mellan *s*:*z* (Verners lag, § 162.) försvann mestadels genom formutjämning i verbböjningen: ex. got. *kiusa*, *kaus*, *kusum*, *kusans* (för *kiusa*, *kaus*, *kuzum*, *kuzans*: jfr akcenten i motsvarande skr. former *jōsāmi*, *ju-jōsa*, *jujušimá*, *jujušānās*, samt den regelbundna förändringen *s*:*r* (= *z*, § 165) i fht. *chiusu*, *chos*, *churum*, *choran*]; samma utjämning egde rum äfven i åtskilliga andra fall: *þaírsum* (skr. *þrūs*) 'törst', efter *ga-þaírsum* etc. — Inskjutningen af *t* mellan *s-r* (166. d) öfverfördes äfven på former, där *s* och *r* voro åtskilda: got. *svistar* etc.

168. *Ieur.* *z*.**Normalförhållande och aptering:**

a. Skr.: ursprungl. *azd(h)*, *ūzd(h)*, *zd(h)* = *ēd(h)*, *ūd(h)*, *d(h)*: — ex. **az-dhi*: *ē-dhí* 'var!'; *ās-* 'sitta': *ū-dhvē* 2 pl. pres.; **nī-zd-o* (*nī-* 'ned' *sed-* 'sitta'): *nīdās* 'hvilopplats, näste'; — *zbh*, *ḡbh* = *dbh*, *ḡbh*: ex. *viadvās-*

'vetande' *vidāda-bhis* (instr. pl.); *viṣ-* 'innebyggare' : *vid-bhīs*; — *azg* = *ajj* : ex. **sa-zg-a-* : *saj-jatē* 'det fastsitter'; — *z* försvann mellan vokaler.

b. Gr. *z* = *z* (tecknad *s*) : ex. *πράβυς* 'gammal'; — *zd* = *ζ* : ex. lesb. *ῥοδος* : *ῥος* 'gren' (got. *asts*); — *z* = *s* före tonlös konsonant : ex. *ἴσθι* 'var!' (jfr skr. *ēdhi* ofvan).

c. Lat. *zg* = *rg* : ex. : *mergo* (jfr skr. *mājjāmi* 'jag doppar'); — *dz* = *d* efter kort vokal (med ersattsförlängning) : ex. *nīdus* 'näste' (jfr *nīdās* ofvan).

d. Got. *z* = *s* före tonlös konsonant : ex. *asts* 'gren' (jfr gr. *ῥος* ofvan).

[169.] **Analogibildning.** — Ex. skr. *dviddhi* (för **dvī-dhi* af **dviz-dhi* 'hata!' efter öfriga svaga former med kort *i* och bibehållet *z* = *d*).

F. Nasaler.

Allmän öfversikt.

170. **Normalförhållande.** — Urspråkets nasaler (*ṛ*, *n*, *ṇ*, *n*, *m*), af hvilka *ṛ*, *n*, *ṇ* blott förekommo framför motsvarande gutturalexplosivor, kvarlefde i dotterspråken, där ej särskild och ganska vanlig aptering förekom (174), såsom resp. guttural-, dental- och labialnasaler, iakttagandes blott, att gutt.-nasalerna naturligen kommo att svara mot sina gutt.-explosivor; samt att ursprungligen utljudande *-m* i grek.-germ. blef *-n* (i got. förloradt).

171. **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Assimilation*:

1. Fullständig: gr.-lat.-got. *ln* (*nl*) = *ll*; ieur. explosiva + dental = germ. dubbelexplosiva (*d-n* genom urgerm. *dd* = germ. *tt* etc.)

2. Partiell: (1) Nasalerna rättade sig i allmänhet till sin bildning efter följande explosiva: sålunda förändrades en ursprunglig gutturalnasal enligt den följande gutturalexplosivans förvandling (jfr § 177); *m* förändrades före dental explosiva (i lat. äfven före *s*) till *n*; och nasal blef i skr., före sibilant, likt denna, halföppen, d. v. s. 'anusvara' (28. a).

(2) *n* blef i skr. palatal (*ñ*) efter palatal, samt med vissa betingelser lingual (*ñ*) efter lingualerna *ġ*, *r*, *s*, äfven när de ej omedelbart föregingo.

b. *Inskjutning*. Genom ljudströmmens frambrytande explosivt vid en nasals öfvergång till en följande konsonant uppkom stundom i skr.-gr.-lat. — under för öfrigt något olika betingelser — före denna konsonant en nasalen motsvarande explosiva (*m-r = m-b-r* etc.), hvarvid nasalen till uttalets lättnad försvann där den var anljud (*mbr = br*).

c. *Förlust*. Nasalen bortföll ofta, under för öfrigt olika betingelser för de skilda språken, före en eller två andra konsonanter.

Detaljregler och exempel.

172. Ieur. *n*, *m*; (*n*, *n*, *ñ*).

[173.] **Normalförhållande**. — Ieur. *nasal* = motsvarande *nasal* i skr., gr. (rörande *-m*, se anm. 2), lat., got. (rörande *-m*, se anm. 2). — Ex.:

	skr.	gr.	lat.	got.
<i>n</i> :	<i>návas</i>	<i>νέος</i>	<i>novus</i>	<i>niujis</i> : 'ny'
	<i>bhárant-</i>	<i>φέρωντ-</i>	<i>ferent-</i>	<i>bairand</i> : 'bärande'
<i>m</i> :	<i>mádhya</i>	<i>μέσ(σ)ος</i>	<i>medius</i>	<i>midjus</i> : 'mellanliggande'
	<i>bháramas</i>	<i>φέρουμεν</i>	<i>ferimus</i>	<i>bairam</i> : 'vi bära'
	<i>áġram</i>	<i>ἀγρόν</i>	<i>agrum</i>	<i>akr</i> : (ack.) 'fält'
<i>n</i> (anm. 1):	<i>angh-</i>	<i>ἄγχω</i>	<i>angō</i>	<i>agġvja</i> : 'förtränger'

Anm. 1. Gutturalnasalen tecknades i grek. med *γ* och i got. (efter bruket i gr.) med *g*; i lat. likt dentalnasalen (*n*).

Anm. 2. Ieur. slutlj. *-m* blef i gr. och germ. *-n*. I got. försvann detta (såväl som ursprungligt *n*), där det ej skyddades genom vidfogad partikel. — Ex. (ackusativer): *tám*, gr. *τόν*, lat. *is-tum*, got. *þan-a*: (ack.) 'den'; skr. *áġram*, gr. *ἀγρόν*, lat. *agrum*, got. *akr* (§ 59. b): 'åker'; urgerm. **fōtun*, got. *fotu*.

[174.] **Aptering** var af följande slag:

a. *Skr.*:

1. *Assimilation*: (1) Nasal rättade sig efter följande explosiva sålunda: gutturalnasal blef palatal (*ñ*) före de i skr. af urgutturalerna upp-

komna ~~palatal~~ ^{labial}explosivorna (§ 28. a) : ex. ieur. **perqe* : skr. *pañea*; *m-t* = *nt* : ex. *gam-* 'gå' : *gantāsmi* (fut.); *n*, *m* = *n̄*, *m̄* före *ç*, *s*, *h* : ex. *kram-* 'gå' : *kramsyē* (fut.), *han-* 'döda' : *hānsi* 'du dödar'. — (2) Nasal rättade sig efter föregående explosiva sålunda: *n* = *n̄* efter palatal: ex. *rājan* 'kung' : *rājñi* (lok.); *n* (före vok., halfvok., nas.) = *n̄* efter *ç*, *r*, *s*, äfven, under vissa vilkor, när de ej omedelbart föregingo : ex. *varṇa* 'färg'; *viṣṇu* 'Vischnu'; *brāhman* 'andakt' : *brāhmaṇi* (lok.).

2. *Inskjutning*: *mr*, *ml* (genom *mbr*, *mbl*) = *br*, *bl* : ex. *brū* 'tala' (Avesta *mrū*).

3. *Förlust*: *ant* = *āt* före betonad stafvelse : ex. *yānt-* 'gående' : *yātās* (gen.).

b. Gr.:

1. *Assimilation*. (1) Nasal rättade sig efter följande explosiva sålunda: gutturalnasal blef *n* l. *m* (*n̄*) före de af urgutturalerna uppkomna dental- och labialexplosivorna (§§ 177, 180. 2) : ex. ieur. **perqe* : gr. *πέντε*; *m-t*, *m-s* = *ντ*, *νσ* : ex. *γέντο* 'han grep' (jfr *ἔγ-γεμος*); ieur. **sem-s* (jfr lat. *sem-el*) : kret. *ἐνσ*, att. *εἰσ*. — (2) *λ-v* = *λλ* (*λ* med ersättningsförl.) : ex. **δλ-vu-* : *δλλυμι* 'jag förstör'; **φολ-vos* : *οὔλος* 'krusig'.

2. *-mχ-* = *-vχ-* : ex. skr. *gam-* 'gå' : gr. **βαν-χω*, *βαίνω* 'jag går'.

3. *Inskjutning*: *μρ*, *μλ*, *νρ* = *μβρ*, *μβλ*, *νδρ* (anlj. *βρ*, *βλ*, *δρ*). — Ex. skr. *a-mṛtas* : gr. *ἄ-μβροτος* 'odödlig', *βροτός* 'dödlig'; *άνήρ* 'man' : *άνδρός* (gen.).

4. *Förlust*: *νσ* + kons. = *σ* + kons. (i urgrek. utan, senare med ersättningsförlängn.). — Ex. **δενσ-ποτης* (jfr. skr. *dām-pati* 'hus-herre') : *δεσπότης* 'herrs-kare'; **φέροντχα*, **φέρονσα* (§ 148. a. 1), *φέρουσα* 'bärande' f.; och jfr *ελ* under 1. Se ock § 185.

c. Lat.:

1. *Assimilation*. (1) Nasal rättade sig efter följande konsonant sålunda: gutturalnasal blef *m* före de af urgutturalerna uppkomna labialerna (jfr § 177); *m* = *n* före *t*, *d*, *s* : ex. skr. *gam-* 'go' : lat. *ven-tum* 'att komma'; ieur. *hṃ-tom* : lat. *centum*. — (2) *n-l* = *ll* : ex. **polnos* : *pullus*.

2. *mχ* : *nχ*. — Ex. skr. *gam-* 'gå' : lat. *ven-iō*; *con-jungō* (*cum*).

3. *Inskjutning*: *mt*, *ms*, *ml* = *mpt*, *mpt*, *mpl*. — Ex. *sum-ō* 'taga' : *sum-p-tus*, *sum-p-si*, *crem-p-lum*.

4. *Förlust*: *ns* = *s* (med ersättningsförl.) som slutljud och före *l*. — Ex. **equons* : *cquōs*; **scan(t)alū* (*scando*) : *scāla*. I *on*-stammar (§ 281) bortföll *-ns* i nom. sing. : ex. **leon-s* : *leo*.

d. **Got.** (germ.).

1. *Assimilation*: 1. Fullständig: *l-n = ll*: ex. skr. *pūrṇas*: got. *fulls* (urg. *fulnaz*) 'full'; explos. + nas. = dubbelexplosiva: ex. isl. *huppa* (*pp* = urgerm. *þn*) 'hoppa'. — Partiell: nasal rättade sig efter följande konsonant sålunda: gutturalnasal förändrades analogt med urgutturalernas förändring (jfr § 177); *m-d = nd*: ex. *skam-an* 'skämmas': *skanda* 'skam'; ieur. *kṃ-tom*: got. *hund* 'hundra'.

2. *-m-n = -fn- (-bn-)*: ex. *vundufni* (*-mni*).

3. *Förlust*: germ. *ŋ = ɣ* (got. *h*): ex. *þagkjan* 'tänka': *þāhta* (pret.)

G. **Explosivor.**

Allmän öfversikt.

175. **Normalförhållande.** — Urspråkets explosivor (bakgutt. *g, gh, q, qh*; midgutt. *g, gh, k, kh*; framgutt. *g, gh, k, kh*; dent. *d, dh, t, th*; lab. *b, bh, p, ph*) undergingo i skr.-gr.-lat. delvis flera förändringar och förskötos i germanskan nästan samtliga, hvar inom sin klass. Dessa förvandlingar äro nedan — så vidt de ej hänföras till 'apteringsförändringarna' — beskrifna under följande tre rubriker:

I. *Aspiratornas förvandling till frikativor*;

II. *Bak- och framgutturalernas förvandling till midgutturaler, eller andra ljud*;

III. *Explosivornas förskjutning i germ.*

[176.] I. *Aspiratornas förvandling till frikativor.* De ieur. aspiratorna (*gh, gh* etc.) fortlefde trognast som sådana i skr., ehuru de sonanta där ej sällan öfvergingo till *h* (§§ 217 b, 220, 223, 227). I de eur. språken öfvergingo aspiratorna ursprungligen, genom ljudströmmens framträngande utan full afstängning, till motsvarande frikativor. Alltså (med förbiseende, för öfversiktighetens skull, af »labiogutturalerna»).

tonande:		tonlösa:	
ieur.	ureur.	ieur.	ureur.
gh	} = $\mathfrak{J}$	kh	} = χ
$\hat{g}h$		$\hat{k}h$	
dh	= $\mathfrak{d}$	th	= $\mathfrak{p}$
bh	= $\mathfrak{b}$	ph	= f

De sålunda uti de eur. språken ursprungligen uppkomna frikativorna behandlades senare, om ock i förhistorisk tid, på följande vis:

i gr. sammanföll de tonande med de tonlösa (χ , $\mathfrak{d}$, φ);

i lat. reducerades $\mathfrak{J}$, χ till h , samt de öfriga (stundom äfven $\mathfrak{J}$, χ) till f ; eller förvandlades de (helst som midljud) till homorgana g , d , b .

i germ. kvarlefde de alla, om de ock under särskilda förhållanden där förändrades enligt ljudskridningslagen (nedan § 178).

För schematisk uppställning af ofvanstående, hvad beträffar alla gutturalerna, se § 177. c.

[177.] II. *Bak- och framgutturalernas förvandling till midgutturaler eller andra ljud.* Oafsedt de förändringar, som betingades af I och III, behandlades urspråkets gutturaler i dotterspråken på följande vis:

a. *Midgutturalerna* förblefvo i allmänhet oförändrade.

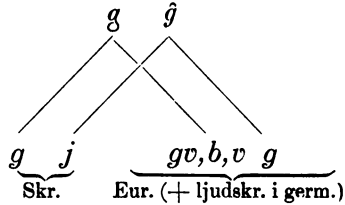
b. *Bakgutturalerna* (äfven kallade »labiogutturaler») behandlades olika i skr. å ena sidan och i gr.-lat.-germ. å andra ¹. De förskötos nämligen i skr. till midgutturaler; men de utbildade i gr.-lat.-germ. ett dem ursprungligen tillhörande labialt biljud ($g = g^{\#}$ etc.) till full labial, före hvilken gutturalen ofta försvann ², i hvilka fall labialen fortlefde som explosiva (b , p) eller spirant (v). Undantagsvis (genom apt. ofta) bortföll labialen i st. f. gutturalen.

¹ Mera fullständigt: i de asiatiska språken och slaviskan å ena sidan och de europeiska (utom slaviskan) å andra.

² Det är troligt, i vissa fall påtagligt (jfr § 182), att denna förenkling betingades af speciella ljudmöten.

c. *Framgutturalerna* förskötos, omvänt, i gr.-lat.-germ. till midgutturaler; men öfvergingo i skr. till palatal eller spirant ($\hat{g}$, $\hat{gh}$, $\hat{k} = j$, h , ς).

Tillämpad — för öfverskådlighetens skull — blott på g , $\hat{g}$ visar sig bak- eller framgutturalernas förvandling skematiskt sålunda:

Eller tillämpad på alla gutturalerna, med utförd deaspiration (enl. § 176) och germansk ljudskridning (enl. § 178):

	Ieur.	Skr.	Gr.	Lat.	Got.
(1) Mid- och (2) bak- gutt.	1. <i>g</i>	<i>g</i>	1. γ	1. <i>g</i>	1. <i>k</i>
	2. <i>g</i>		2. β (γ)	2. <i>gu, g, v</i>	2. <i>q</i>
	1. <i>gh</i>	<i>gh</i>	1. χ	1. <i>h, g</i>	1. $\mathfrak{z}$ (<i>g</i>)
	2. <i>gh</i>		2. φ (χ)	2. <i>gu, f, v</i>	2. (* $\mathfrak{z}$) <i>v</i>
	1. <i>k</i>	<i>k</i>	1. $\mathfrak{x}$	1. <i>k</i>	1. (<i>k</i>), <i>h</i> ($\mathfrak{z}$, <i>g</i>)
	2. <i>q</i>		2. π ($\mathfrak{x}$)	2. <i>qu</i>	2. <i>hv</i>
<i>kh, qh</i> af sällsynt och mer oviss förekomst					
Fram- gutt.	$\hat{g}$	$\hat{j}$	γ	<i>g</i>	<i>k</i>
	$\hat{gh}$	<i>h</i>	χ	<i>h</i>	$\mathfrak{z}$ (<i>g</i>)
	$\hat{k}$	ς	$\mathfrak{x}$	<i>k</i>	(<i>k</i>), <i>h</i> ($\mathfrak{z}$, <i>g</i>)
	$\hat{k}h$ af sällsynt och mer oviss förekomst.				

För vidare apteringsförändringar se § 179. etc.

[178.] III. *Explosivornas förskjutning* (»Ljudskridningen») i germanskan. I urgermanskan undergingo

explosivorna en successiv förändring, hvilken väl började med aspiratornas förvandling till frikativor enl. § 176.

Då de olika explosivseriernas ljud alla förvandlades på analogt vis, beskrifves — för öfverskådlighetens skull — här först blott dentalernas förskjutning. Därmed förhåller sig sålunda:

1. ieur. aspirator blefvo frikativor (dh , $th = \text{ð}$, p enl. § 176); t följde th och blef p , när det ej skyddades af en föregående spirant (s , h , f); och d blef t ;

2. germ. midljudande $-p-$ blef ð , när det ej skyddades af omedelbart föregående ursprunglig hufvudbetoning, eller af ett följande s , t (den s. k. »Verners lag»: se anm. 2).

3. germ. ð blef d efter n ¹.

Eller skematiskt:

$$\begin{array}{c}
 \text{ieur.} \\
 \hline
 dh \quad = \quad \begin{array}{c} \text{germ.} \\ 1. \quad 2. \text{ (Vern. l.)} \quad 3. \text{ (eft. n.)} \\ \text{ð} \dots\dots\dots \end{array} \\
 th \quad \quad \quad \left. \begin{array}{c} \\ \\ t \text{ (ej eft. spir.)} \end{array} \right\} = \left. \begin{array}{c} \\ \\ p \dots\dots\dots \text{ð} \dots\dots\dots \end{array} \right\} d^1 \\
 d \quad = \quad t
 \end{array}$$

Tillämpad på alla explosivorna (förbiseende, för tydlighetens skull, labiogutturalerna), visar sig ofvanstående princip skematiskt sålunda:

$$\begin{array}{c}
 \text{ieur.} \qquad \qquad \qquad \text{germ.} \\
 \hline
 gh, dh, bh \quad = \quad \begin{array}{c} 1. \quad 2. \text{ (Vern. l.)} \quad 3. \text{ (eft. nas.)} \\ \text{ɣ, ð, ʔ} \end{array} \\
 gh, \quad \quad \quad \left. \begin{array}{c} \\ \\ kh, th, ph \\ \hat{k}, \quad \quad \end{array} \right\} = \left. \begin{array}{c} \\ \\ \text{ɣ, p, f} \dots \text{ɣ, ð, ʔ} \end{array} \right\} g, d, b^1 \\
 \text{oförändr.} \left\{ \begin{array}{c} k, \\ \hat{k}. \end{array} \right. \quad \left. \begin{array}{c} t, \\ p \end{array} \right\} \\
 \text{eft. spir.} \quad \quad \quad \left. \begin{array}{c} \\ \\ g, d, b \\ \hat{g}, \end{array} \right\} = \left. \begin{array}{c} \\ \\ k, t, p \end{array} \right\}
 \end{array}$$

¹ Egentligen apteringsförändring, fast här upptagen för att göra hela »ljudskridningen» öfversiktlig.

Ann. www.libtool.com.cn

1. Germanskans γ blef i got. h ; och $\mathfrak{z}$, $\mathfrak{d}$, $\mathfrak{b}$ öfvergingo där till g , d , b i allmänhet, utom efter vokal. Såväl $\mathfrak{z}$, $\mathfrak{d}$, $\mathfrak{b}$ som g , d , b återgåfvos i skrift med g , d , b .

2. Jacob Grimm var den förste att föra i bevis den redan af andra (ish. Rask) antydda ljudskridningen i dess väsentligaste drag, äfvensom att ådagalägga dess upprepande i fornhögtyskan (fast mer eller mindre fullständigt i olika dialekter). Han upptäckte emellertid ej mellanserierna $\mathfrak{z}$, $\mathfrak{d}$, $\mathfrak{b}$, och ej heller att k , t , p kunde öfvergå till g , d , b . Dessa förvandlingar uppdagades af andra forskare; och det var isynnerhet då Verner, utgående från akcentlägets öfverensstämmelse uti ieur. och urgerm., bevisat förändringen af γ , β , f , s till resp. $\mathfrak{z}$, $\mathfrak{d}$, $\mathfrak{b}$, z (§ 165), utom efter ursprungligen starkt betonad stafvelse och före s , t , som »Grimms lag» fick sin fulländning.

179. **Aptering.** — Följande äro de hufvudsakliga apteringsförändringarna:

[180.] *Assimilation.* Denna var fullständig eller partiell. Sålunda:

a. *Full assimilation*, jämförelsevis sällsynt, förekom dock stundom (skr. $dn = nn$; gr. $\beta\mu$, $\pi\mu = \mu\mu$, $\tau\sigma = \sigma\sigma$; lat. dl , $df = ll$, ff etc.).

b. *Partiell assimilation* var mycket vanlig och hufvudsakligen af följande slag:

1. *Assimilation af surd och sonant* sålunda, att föregående explosiva blef surd eller sonant enligt efterföljande explosivas eller sibilants karaktär, egde sannolikt rum redan i urspråket (48. a) och fortsattes väl allmänt i dotterspråken, då nya ljudmöten uppstodo, men iaktogs i skrift konsekvent blott i skr. I gr. iaktogs, att gutt. och lab. explosiva eller aspirata blef surd explosiva före τ , σ , sonant före δ , μ , samt aspirata före ϑ [ex. $\lambda\acute{\epsilon}\gamma\omega$: $\lambda\acute{\epsilon}\xi\omega$ ($\xi = \chi\sigma$), $\lambda\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\chi\tau\alpha\iota$, $\lambda\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\gamma\mu\alpha\iota$, $\acute{\epsilon}\lambda\acute{\epsilon}\chi\vartheta\eta\nu$; $\gamma\rho\acute{\alpha}\varphi\omega$: $\gamma\rho\acute{\alpha}\psi\omega$ ($\psi = \pi\sigma$), $\gamma\rho\acute{\alpha}\beta\delta\eta\nu$: etc.]. I lat. blef i allmänhet sonant explo-

vsiva **surd** **före** **surd** konsonant [*rego, rectum, rex* (-cs) etc.].

Anm. Särskildt är härvid att märka (jfr 48. b): — a. 1 skr. öfverflyttade sonant aspirata på ett följande till sonant förvandladt *t(h)* sin aspiration (*dh-t* = *ddh*; *bh-t* = *bdh* etc.); då däremot i de eur. språken aspirationen blef surd, med vanlig ljudskridning i germanskan (*bh-t* = gr.-lat. *pt*, germ. *ft*; *gh-t* = gr.-lat. *kt*, germ. *ht* etc. : rörande dental + dental, se nedan 181. 1). — b. I gr. blef surd explosiva före *þ* (tonlöst *r*) aspirata (*τ-þ* = *θþ* etc.).

2. *Palatalisering.* Möjligen redan som en följd af urspråklig palatalisering, skedde i skr. och gr. följande förändringar af gutturalerna: — I skr. blefvo urspråkets bak- och midgutturaler (*g*, *g* — *gh*, *gh* — *g*, *k*) palataler (resp. *j*, *jh*, *c*) före ursprunglig palatal vokal (*e*, *i*, *a*)¹. — I gr. blefvo de likaledes före palatal vokal palataler, som emellertid (genom initialstöts framflyttning) kvarlämnade resp. *ō*, *θ*, *τ*.

3. *Lingualisering.* Skr. ryckte *ç* (*j*) och följande *t* in uti den mellanliggande lingual-ställningen [*ç-t* = *ʃt*; *j-d(h)* = *ʃd(h)*, med förlust af *ʃ*, *d(h)*]; förvandlade dental till lingual efter *ʃ* [*ʃ-t* = *ʃ-ʃ*]; samt sammansmälte *r-t*, *r-d* till *t*, *d* (jfr eng. *hurt* = *hut*, sv. *börd* ofta = *böd*)².

Nasalering. Gr.-lat. guttural eller labial explosiva blef sannolikt i uttalet homorgan nasal före nasal; men detta iaktogs i skrift blott för labial och i gr. sällan annat än före *m* [*b-m*, *b-n* = *mm*, *mn* etc.].

[181.] *Dissimilation.* Här är att märka:

1. *Dentals spirantiska affection* före dental hade sitt upphof i urspråket (§ 49. b). Den spirantiskt affi-

¹ Palatalserien fullbordades vidare i skr. genom förvandling af *k̄*, *s̄k̄* till resp. *ç*, *ch* (§§ 204, 205), samt af nasal till *ñ* före eller efter palatal expl. (§ 174. a. 1).

² Rörande uppkomsten af *ʃ* ur *s* se § 166. a. 3.

cierade dentalen blef i skr. *t* före *t(h)*, men försvann före *dh*; i gr.-lat.-got. blef den *s*, hvarmed lat.-got. vanligen assimilerade den följande dentalen [närmare, ieur. *tʰ-t* = skr. *tt*, gr. *st*, lat. *ss* (*s* eft. lång vok.), got. *s(s)*, l. *st* före *r*].

2. *Deaspiration*: a. Rörande ieur. aspiratas deaspiration före aspirata, se § 49. a. — b. Aspirata förlorade i skr.-gr. sin aspiration, när nästa stafvelse innehöll en aspirata (ex. **θι-θη-μ* : *τί-θη-μ*).

3. Se också § 182, nedan.

[182.] *Labio-gutturalers förenkling*. Gr.-lat.-germ. visade obenägenhet för uttalet af labio-gutturalens *ɣ*-ljud i närheten af ett liknande ljud (*u* eller *ʊ*). Detta undveks i alla tre språken helt enkelt genom labio-gutturalens delabialisering, men i germ. äfven genom dess förvandling till labialkonsonant. — Samma förenkling till guttural eller labial inträdde stundom i lat.-germ. oberoende af något angränsande *u*, *ʊ*, såsom i synnerhet i lat. före konsonant.

Labio-gutturalernas förenkling var följande:

Ieur.	Gr.	Lat.	Germ.
<i>g</i>	<i>γ</i> i förb. med <i>u</i>	<i>g</i> + kons.; <i>v</i> mell. vok.	<i>k</i> + <i>u</i> ; <i>p</i> nära <i>ʊ</i>
<i>gh</i>	<i>χ</i> » » »	<i>v</i> mell. vok., <i>b</i> + <i>r</i>	<i>ɣ</i> + <i>u</i>
<i>q</i>	<i>κ</i> » » »	<i>c</i> + <i>u</i> l. kons.	1. <i>f</i> nära ett <i>ʊ</i> 2. (<i>ʒʷ</i> Vern. lag) <i>ɣ</i> + <i>u</i> ; <i>θ</i> nära <i>ʊ</i> ; <i>v</i>

[183.] *Assibilation*: gr. *κῑ*, *χῑ*, *τῑ*, *θῑ*, *τϕ*, *σϕ* = *σσ* eller *σ* (att. *ττ*, *τ*); *κῑ*, *δῑ* = *ζ*: jfr § 148. a.

[184.] *Slutljuds-förvandling och förlust*:

a. Skr. behöll af flera slutkonsonanter blott den första; och om denna ej var *-k*, *-t*, *-f*, *-p*, motsv. nasal, *-l*, eller *h*, förändrades den till en af dessa enligt sin klass

(*g*, *gh*, *kh* till *k* etc.): **bhárants* : *bháran* 'bärande';
**-rudh* : *-rut* 'hindrande'.

b. Gr. fördrog som konsonantiskt slutljud blott enkelt -v, -p, -s, samt förbindelserna -ψ (πς), -ξ (κς), -γξ (κκς). Andra slutkonsonanter bortföll. Därvid är att märka, att vð, vτ, vθ bortföll för -s med ersattsför längning [ex. *δovτ-ς : δov-ς 'tand'; *χαριςvτ-ς : χαρίσι-ς (σι = ε) 'behagfull']; men -ovτ-ς = -ων.

c. Lat. bortkastade sista slutexplosivan företrädd af annan explosiva eller *r*, samt äfven (fast ej alltid ark. lat.) -d efter lång vokal: **lact* : *lac*; *cord* : *cor*; ark. *equōd* (ablat.) : *equō*. Det reducerade dessutom vanligen flera konsonanter än två till två (**noct-s* : *nox* = *noc-s*; **di-de-scō* : *discō*).

d. Got. förvandlade -*ā*, -*ō* som slutljud till *p*, *f*.

185. **Analogibildning.** — Bland analogibildningar äro att märka i synnerhet följande: *Skr.* undanskymde genom formutjämning etc. det fonetiskt fordrade förhållandet mellan guttural och palatal. — *Got.* upphäfde i synnerhet i verbböjningen den enligt 'Verners lag' fordrade förvandlingen af *χ* (*h*), *p*, *f* till *ǵ*, *ǣ*, *þ*, den s. k. »grammatiska växlingen», som bättre bevarades i de västgermanska dialekterna.

Detaljregler och exempel.

För att behandla tillhopa parallela förhållanden, i synnerhet med hänsyn till ljudskridningen och aspirators förvandling till frikativor, beskrifvas alla de oaspirerade explosivorna före de aspirerade. Föregående allmänna principer böra väl inläras, innan detaljerna upptagas.

186. **Ieur.** *g*, *g*.

[187.] **Normalförhållande.** — Ieur. 1. *g*, 2. *g* = skr. *g*; gr. 1. γ, 2. β; lat. 1. *g*, 2. *gu* (*g*, *v*; se 188. d. 1); got. 1. *k*, 2. *q* (tecken för *kv*). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got. etc.
<i>g: yugám</i>	ζυγόν	<i>jugum</i>	<i>juk</i> : 'ok'
<i>grñámi</i>	γρνώω	<i>garriō</i>	fht. <i>kirru</i>
'j. anropar'	'talar'	'pratar'	'knarrar'
<i>ugrás</i>	ύγρης	<i>augeō</i>	<i>auka</i>
'kraftig'	'frisk'	'j. ökar'	=
<i>g: gáchāmi</i> ¹	βαίνω ¹	<i>veniō</i>	<i>qima</i> : 'j. går, kommer
<i>tigmás</i>	στίζω(-γίω)	<i>-stinguō</i>	<i>stigga</i> (= <i>-nkvā</i>)
'skarp'	'j. sticker'	=	'stöter'
<i>gáus</i>	βοῦς	[<i>bōs</i> : anm.]	fht. <i>chuo</i> : 'ko, oxe'

Anm. Lat. *bōs* 'oxe' synes vara ett lån från umbriskan, där *g* före vok. blef *b* (lat. *v*).

[188.] **Aptering.** Här är att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1.

b. *Skr.*:

1. *Palatalisering*: ieur. *g*, *g* = skr. *j* före ursprungligt *ě*, *i*, *ə* (skr. resp. *ā*, *i*, *i*). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>jī-vás</i>	βίος	<i>vīvus</i>	<i>qius</i> : 'lefvande' (gr. 'lif')
<i>rájās</i> ²	ῥεβος	—	<i>riqiz</i> : 'mörker'

och jfr skr. *ja-gám-a* (redupl. perf. af *gam*- 'gå' : ieur. **gem*, perf. **ge-gome*) etc.

2. *Stutljudsförvandling och förlust*, se § 184.

c. *Gr.*:

1. *Palatalisering* med efterlämnad dental (§ 180. b. 2): ieur. *g*, *g* = gr. *ǵ* före *ě*, *i*. — Ex. lat. *volō* (**gvolō*) : dor. *ὀφλομαι* 'jag vill'.

Delabialisering: **γϝ* (ieur. *g**) = *γ* i förbindelse med *υ*. — Ex. got. *qino* : gr. *γυνή* (bæot. *βανᾶ*) 'kvinna'.

3. *Assibilation*: *γξ* = *ζ*, se § 148. a. 1.

4. *Förlust*, se § 184.

d. *Lat.*:

1. *Förenkling*: *gu* = *g* före konsonant; och = *v* före vokal. — Ex.:

¹ Ieur. rot **gem*- (skr. *ga*-, gr. *βαν*- före urspr. *-sǵō*, *-ǵō* : jfr § 134).

² Ieur. **rájās*- (i svaga former; men i nom.-ack. **os*-, jfr § 189).

www.libtool.com.cn

	skr.	gr.	lat.	got.
<i>g:</i>	<i>gurús</i>	βαρύς	<i>gravis</i>	<i>kaúrus</i> : 'tung'
	—	ἀμεῖβω	<i>migrō</i>	—
		'j. växlar'	'flyttar'	
<i>v:</i>	<i>gáchāmi</i>	βαίνω	<i>veniō</i>	<i>qima</i> : se § 187.
	<i>jīvās</i>	βίος	<i>vīvus</i>	<i>qius</i> : se § 188. b.

2. *Förlust*, se § 184.

e. 'Got.:

Förenkling: urgerm. *ku* = *k* före *u*; och = *p* i närheten af *u* (l. *v*). — Ex.:

	skr.	gr.	lat.	got.
	<i>gurús</i>	βαρύς	<i>gravis</i>	<i>kaúrus</i> : 'tung'
	<i>varj-</i> (* <i>verg-</i>)	—	—	<i>vairpan</i>
	'vrida'			'kasta' (eng. <i>warp</i> 'kröka')

[189.] **Analogibildning.** — Ex.: Skr. *j*, trots 188. b. 1: *rájas* (ieur. **régos* nom. s.; eljes *-es); *yunájmi* (efter ljudenligt *j* in *yunájimi* etc.); *g*, trots 188. b. 1: *gámati* (ieur. *gem*, lat. *veniō* : *g* efter den vanliga svaga formen *ga-* = *gm*). — Gr.: β, trots 188. c. 1: βέλος (efter βάλλω). — Got. *q*, trots 188. e: *qumans* (partic. af *qiman* och med *q* efter detta och öfriga former med *q*).

190. Ieur. *ġ*.

[191.] **Normalförhållande.** — Ieur. *ġ* = skr. *j*¹; gr.-lat. *g*; got. *k*. — Ex.:

	skr.	gr.	lat.	got.
	<i>jánas</i>	γένος	<i>genus</i>	<i>kuni</i> : 'släkt'
	<i>jānu</i>	γονύ	<i>genu</i>	<i>knīu</i> : 'knä'
	<i>jānāmi</i> (<i>jñā</i>)	γί-γνώ-σκω	(<i>g</i>) <i>nōscō</i>	<i>kann</i> : 'j. vet, kan'
	<i>rājāmi</i>	ῥ-ρέγω	<i>regō</i>	<i>-rakja</i>
	'j. styr'	'räcker'	'styr'	'rätar, räcker'

[192.] **Aptering.** — Därvid är att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1.

¹ Urariskt tonande *ç*.

b. *www.libtool.com.cn* **Skr.:**

1. Ieur. *ġ-d*, *ġ-dh*, *ġ-bh* (genom *z-d*, *z-dh*, *z-bh* med förlust af *z* före *d*, *dh* och dess förvandling till *d* före *bh*) = *d*, *dh*, *d-bh*. — Ex. **liġ-dhós*: skr. *liđhás* 'slickad'.

2. *Sluljudsförvandling och förlust*, se § 184.

c. *Gr.*: *ġi* = ζ, se § 148. a. 1. — *Förlust*, se § 184.

193. Ieur. *d*.

[194.] **Normalförhållande.** — Ieur. *d* = skr.-gr.-lat. *d*; got. *t*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>dvā</i>	<i>δύω</i>	<i>duo</i>	<i>tvai</i> : 'två'
<i>dāca</i>	<i>δέκα</i>	<i>decem</i>	<i>taihun</i> : 'tio'
<i>.véda</i>	<i>οἶδα</i>	<i>videō</i>	<i>vait</i> : 'vet' (l. 'ser')

[195.] **Aptering.** — Här är att iakttaga:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1.

b. *Skr.*:

1. *Assimilation.* Full: *d-n* = *nn* i participialbildningar: ex. **pad-nas* : *pannás* 'fallen'. — Partiell (lingual.): *z-d* (genom *z-d*) — *d*: ex. **niž-dos* : *nīdús* 'näste'.

2. *Förlust*: ieur. *dʒ-d*, *dʒ-dh* (§ 49. b) = skr. *d*, *dh* (l. *h*). — Ex. ieur. **de-dʒ-dhi* : skr. (med förlust af *dʒ* och ersatsförl.) *dēhí* 'gif'!

3. *Sluljudsförvandling och förlust*, se § 184.

c. *Gr.*:

1. *Dissimilation*: ieur. *dʒ-dh* (§ 49. b) = σθ. — Ex. ieur. **vidʒ-dhi* : gr. ἰσ-θι 'vet'!

2. *Förlust*, se § 184.

d. *Lat.*:

1. *Assimilation.* Full: *d-l*, *l-d*, *d-f*, *d-g* = resp. *ll*, *ll*, *ff*, *gg*. — Ex.: *sella* (*sed-eō*) 'sadel'; **moldv-is* (skr. *mrdús*) : *mollis* 'mjuk'; **ad-ferō* : *afferō*; *agger* (*ad-gerō*) 'hög'.

2. *Dissimilation*: ieur. *dʒ-dh* (§ 49. b) = *st*. — Ex. ieur. **qudʒ-dhos* (got. *huzd* 'skatt') : lat. *custos* 'räddare'.

3. *d=l* i några få fall (troligen genom dialekt-lån): ark. *dacruma* (gr. δάκρυ) : kl. *lacruma* 'tår'; **dingua* (jfr 'tunga') : *lingua*; *od-or* 'doft' :

ol-eā 'dofta' — *Ulysses* (Ὀδυσσεύς), från någon doriisk dialekt? (Ὀλυττεύς på en vasinskrift).

4. *Förlust*, se § 184.

e. *Got.*:

1. *Dissimilation*: ieur. $d^z-dh = zd$. — Ex. *huzd*, se lat. ofvan.

196. **Ieur. b.**

[197.] **Normalbildning**. — Ieur. *b* = skr.-gr.-lat. *b*; got. *p*. — Ex. (sällsynta):

skr.	gr.	lat.	tysk.
<i>balbalā-</i>	βαρβαρος	<i>palbus</i>	[<i>plappern</i> ?]
'stamning'	'främling'(gen.uttal)	'stammande'	'sladdra'
—	—	<i>labium</i>	<i>lippe</i> : 'läpp'

[198.] **Aptering**. — Denna är af följande slag:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1.

b. *Gr.*:

1. *Assimilation*. Full: $\beta-\mu = \mu\mu$; ex. *τρίβω* 'rifva': *τέ-τριμ-μαι* (perf.). Partiell: $\beta-\nu = \mu-\nu$; ex. *σέβομαι* 'skyr': *σβμ-νός* (part.) 'vördig'.

2. *Förlust*, se § 184.

Lat.:

Assimilation: *b-f* = *ff*; ex. *ob-ferō* : *offerō*.

199. **Ieur. k, q.**

[200.] **Normalförhållande**. — Ieur. 1. *k*, 2. *q* = skr. *k*; gr. 1. *k*; 2. π ; lat. 1. *k*; 2. *qu*; got. 1. (*k*, efter spirant), *h* (§ § 178. 2; *g* § 178. anm. 1); 2. *hv*. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>k</i> : <i>kalāmas</i>	καλαμος	<i>calamus</i>	<i>halam</i> : 'rör' etc.
<i>nakt-</i>	νόχτ-	<i>noct-</i>	<i>naht-s</i> : 'natt'
<i>q</i> : <i>ká-</i>	πω-	<i>quo-</i>	<i>hva-</i> : 'hvem?'
<i>riṇakti</i>	λείπει	<i>linquit</i>	<i>leihva</i> : 'h. lämnar'
<i>sí-ṣak-ti</i>	ῥέπει	<i>sequitur</i>	<i>saihva</i> (?)
'h. följer'	=	=	'ser (följ. med ögonen)'

Vidare ex. för got. (fht.): 1. *k* eft. spirant; lat. *scabere* : got. *skaban* 'skafva'; — $\mathfrak{z}$ (tecknad *g*) : got. *aih* 'har' : 1. pl.

aigum (ursprunglig betoning på *-um*); *veiħan* (jfr lat. *vincere*) 'kämpa'; *vigans* (urspr. partic. på *-and*) 'kamp'. — *g* : skr. *ankás* 'krok'; got. *hals-agga* (*-nga*) 'hals-böjning, nacke'.

[201.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1 (och anm.).

b. *Skr.*:

Palatalisering: ieur. *k*, *q* = skr. *c* före urspr. *ě*, *i*,
o. — Ex.:

ieur.	skr.	gr.	lat.	got.
* <i>getuēr-</i>	<i>catvār-as</i>	τέσσαρ-ες ¹	<i>quatuor</i>	<i>fidvor</i> : 'fyra'
* <i>penqe</i>	<i>pāñca</i>	πέντε ¹	<i>quīnque</i> ²	<i>fmf</i> : 'fem'
* <i>qe</i>	<i>ca</i>	τε	<i>que</i>	— : och
* <i>qid</i>	<i>-cid</i>	τί	<i>quid</i>	— :

och jfr : skr. *vāk* 'röst', gen. *vācas* (ieur. **-es*) etc.

c. *Gr.*:

1. *Palatalisering* (med efterlämnad dental § 180. b. 2): ieur. *k*, *q* = gr. τ före *ě*, *i*. — Ex. τέσσαρες, πέντε, τέ, τί: ofvan.

2. *Delabialisering*: **x*F (ieur. *q*) = gr. *x* i förbindelse med *u*. — Ex. skr. *vṛkas* (got. *iculfs*): gr. λύκος 'varg'³.

3. *Assibilation*: *χ* = σ(σ), τ(τ), se § 148. a. 1.

4. *Förlust*, se § 184.

d. *Lat.*:

1. *Delabialisering*: *qu* = *k* före *u* eller konsonant. — Ex. *sequ-or* 'följer': part. *secūtus* (bildadt eft. *solūtus* etc.), *loquor* 'talar': *locūtus*; *linquo* 'lämna': *lictus*; *coquō* 'kokar': *coctus*.

¹ Gr. τ, se § 201. c. — ² Anlj. *qu-*, 213. c. 1. — ³ Lat. *lupus* är lånadt från samnitiskan.

www.littonl.com.cn (före cons.)¹; och *quo* (först sent) = *cu*. — Ex. **quequō* : *coquō*; *sequuntur* : *secuntur*; *quom* : *cum*.

3. Som sluttjud, se § 180.

e. Got. (germ.):

Förenkling (§ 182): 1. germ. *γu* (got. *hv*) = *f* i närheten af *u*; — 2. germ. *ɣu* (af *γu* enligt Verners lag. § 178. 2) = *ɣ* före *u*, = *þ* i närheten af *u*; och = *v* i öfriga fall. — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
<i>f</i> : <i>vřkas</i>	λύκος	[<i>lupus</i> : c. 2 ³]	<i>culfs</i> : 'varg'
<i>catvāras</i>	τεσσαρες	<i>quattuor</i>	<i>fidvor</i> : 'fyra'
<i>ɣ</i> : <i>sí-sak-ti</i>	ῥι-ετα	<i>sequitur</i>	<i>saihvva</i> : se § 200. ags. pl. <i>sāiḥov</i> (§ 178. 2)
<i>þ</i> : <i>vrkí</i>	—	—	fht. <i>vulpa</i> ² : 'varginna'
<i>v</i> : <i>sékas</i> 'flöde'	—	—	<i>saiws</i> 'sjö'

Anm. Sluttjudet *f* i *fimf* (skr. *pañca* etc. 201. b) oförklaradt. Möjligen urgerm. assimilation **pemp*, så *fimf*.

[202.] **Analogibildning.** — Ex.: Skr.: *c* trots 201. b. *vācāu* dual. af *vāk* 'tal' (efter *vācís* etc.); *k* trots 201. b: *kāsya*, ieur. **ge-sjo* (efter *kas* ieur. *gos*). — Gr. *π* trots 201. c. 1: *λαίπει* (efter *λαίπω*). — Got. *h* trots Verners lag: jfr § 206.

203. Ieur. *k̂*.

[204.] **Normalförhållande.** — Ieur. *k̂* = skr. *ç*; gr.-lat. *k*; got. *k* (eft. spirant), *h* (§ 178. 2; *g* § 178. anm. 1). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>çatām</i>	ἑκατόν	<i>centum</i>	<i>hund</i> : 'hundra'
<i>dāça</i>	δέκα	<i>decem</i>	<i>taihun</i> : 'tio'
<i>çvāçuras</i>	ἐκυρός	<i>socer</i>	<i>svaihra</i> : 'svärfar'
<i>vēças</i>	ἑκός	<i>vīcus</i>	<i>veihs</i>
'hus'	'hus'	'by'	'by'

Vidare ex. för got. (l. fht.) : *k* eft. spirant : lat. *poscō* (**porc-skō*) : skr. *př-chā-mi*, § 206. b. 2) : fht. *forska* 'jag spörjer'. — *ɣ* (teknadt *g*) : got. *taihun* 'tio' : *tigus* (urspr. oxyton) 'tital'. — *g* : lat. *juvencus* : *juggs* (-*ng*-) 'ung'.

¹ Jfr *sec* etc. so § 153. c. — ² Fht. *p* förutsätter germ. *þ* (b) : § 178. anm. 2.

[205.] **Aptering.** — Här att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1 (och anm.).

b. *Skr.*:

1. *ç-s*, *ç-t* = resp. *k-s*, *s-t*¹. — Ex. *vaç-* 'önska': *vák-si*, *vás-ti* (2, 3 sing. pres.); gr. *ὀκτώ* (lat. *octō*, got. *ahtau*): *aštāu-* 'åtta'.

2. *s-ç* (ieur. *s-k̂*) = *c(ch)*. — Ex. gr. *βή-χω* : skr. *gá-chā-mi* 'jag går'; lat. *poscō* (**porc-scō*) : skr. *pŕchā-mi* 'jag spörjer'.

3. *Slutljudsförändring och förlust*, se § 184.

c. *Gr.*:

1. *χϰ* = *ππ* (anljud *π*). — Ex. skr. *ácvas* (lat. *equus*) : gr. *ἵππος* 'häst'.

2. *κ̂* = *σσ*, *σ* (*ττ*, *τ*), se § 148. a. 1.

3. *Förlust*, se § 184.

d. *Lat.*:

1. *c-f* = *ff* : **cc-ferō* : *fferō*.

[206.] **Analogibildning.** — Ex.: Got. *h* (i st. f. *ǵ*) trots Verners lag : *tauḥ* 'drog' : pl. *tauḥum* (**tuǵum* : fht. regelb. *zōh* : *zugum*); och så ofta.

207. Ieur. *t*.

[208.] **Normalförhållande.** — Ieur. *t* = skr.-got.-lat. *t*; got. *t* (eft. spirant), *p* (§ 178. 2; *d* § 178. anm. 1). — Ex.:

	skr.	gr.	lat.	got.
	<i>asti</i>	<i>ἔστί</i>	<i>est</i>	<i>ist</i> : 'han är'
	<i>tráyas</i>	<i>τρεῖς</i>	<i>trēs</i>	<i>preis</i> : 'tre'
	<i>tanómi</i>	<i>τάνομαι</i>	<i>tendo</i>	<i>panja</i> : 'jag tänjer'
jfr ² {	<i>bhrátar-</i>	<i>φρατήρ</i>	<i>frāter</i>	<i>brōþar</i> : 'broder'
	<i>pitár-</i>	<i>πατήρ</i>	<i>pater</i>	<i>fadar</i> (<i>ǣ</i>) : 'fader'
	<i>-anti</i>	<i>ἀντί</i>	<i>ante</i>	<i>and-</i> : 'mot'

[209.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1 (och anm.).

¹ *k-s* genom dissimilation af *ç* före *s*; *s*, *s-t* genom lingualisering.

² Jfr ljudväxlingens i got. öfverensstämmelse med akcentväxlingen i skr. (178. 2); samt got. *daúhtar* (skr. *duhitár-*) 'dotter': *t* efter *h*.

www.lboro.ac.uk

1. *Lingualisering*: $s-t = s-t$. — Ex. *dvēṣ-ti* (*-ti) 'han hatar'.

2. *Förlust*, se § 184.

c. *Gr.*:

1. *Assimilation*: $\tau-\sigma = \sigma\sigma$, σ . — Ex. Hom. ποσσί, att. ποσί (*ποτ-σί, lok. pl. af ποδ-, här, enl. 48. a, ποτ- 'fot': jfr skr. *patsú*).

2. *Assibilation*: (1) $\tau-\tau$, $\tau-\theta$ (ieur. t^s-t , t^s-th , § 49. b) = gr. $\sigma\tau$, $\sigma\theta$. — Ex. ἄ-πασ-τος (part. af πατ- 'smaka') 'nykter'; skr. *vēttha*: gr. οἶσθα.

(2) $\tau-t = \sigma$ (dor. τ), utom efter σ och som anljud. — Ex. dor. δίδωτι (skr. *dādāti*): jon.-att. δίδωσι 'han gifver'.

(3) $\tau-k$, $\tau-x = \sigma\sigma$, σ ($\tau\tau$, τ), se § 148. a. 1.

Förlust, se § 184.

d. *Lat.*:

1. *Assibilation*: $t-s$, $t-t$ (ieur. t^s-t) = *ss* l. *s* (eft. lång stafvelse). — Ex. (*mit-tus) *missus*; (*pot-sum) *possum*. — Men *t-tr* = *str*: ex. *pedestris* (*pedet*).

2. *Gutturalisering*: $t-l$ (genom anticipering af tungans laterala ställning vid bildandet af *l*-ljudet) = *cl*. I det äldre språket egde ej denna förändring rum efter *s*. — Ex. ieur. suffix *-tlo = lat. -clo, -clu (*sæ-clu-m* l. -culu-m, § 160. c. 3, etc.); lat. *silis* l. *scilis* l. *lis* 'tvist'.

e. *Got.*:

1. *Assibilation*: ieur. $t-s$, t^s-t = got. *ss* (l. *s* efter lång stam). — Ex. ags. *wissun* (got. *wissēdun*) för *wit-s-nt*; got. *us-vissa-* (part. af *viþ-an*) 'obunden'; *missa-dēþs* (jfr lat. *missus* ofvan) 'missgärning'; *un-reis* (**uit^s-tos*) 'okunnig'.

2. Men ieur. t^s-tr = *str*: ex. *blōs-treis* (*blōt-an* 'offra') 'offrare'.

[210.] *Analogiförändring*. — Ex.: Gr. *λέπτει* (för -σι, 209. c. 2, efter *λέπτος* etc.). — Lat. *ēstis* (för *ēsis*, 209. d. 1, efter andra verb-former på -tis). — Got. *þ* (i st. f. *ð*), trots Verners lag: *varþ* 'blef': 1 pl. *vairþum* (**vairðum*: ags. regelb. *wurdon*).

211. *Ieur. p.*

[212.] *Normalförhållande*. — Ieur. *p* = skr.-gr.-lat. *p*; got. *p* (eft. spirant), *f* (þ § 178. 2; *b* § 178. anm. 1). — Ex.:

<i>pitár-</i>	πατήρ	<i>pater</i>	<i>fadar</i> : 'fader'
<i>upári</i>	ὑπέρ	<i>super</i>	<i>ufar</i> : 'öfver'
—	—	<i>spuō</i>	<i>speiva</i> : 'j. spottar'
<i>saptá</i>	ἐπτά	<i>septem</i>	<i>sibun</i> (þ): 'sju'

[213.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1.

b. *Gr.*:

1. *Assimilation*: π-μ = μ-μ. — Ex. ὄμμα (ὄπ- 'se') 'öga'.

2. *Förlust*, se § 184.

c. *Lat.*:

1. *Assimilation*: p-m, p-n = mm, mn. — Ex. sup-er : sum-mus; gr. ὕπ-νος : som-nus (jfr § 71. b) 'sömn'.

Genom assim. tror Brugmann *quinque* hafva uppstått af **perqe*(?).

[214.] **Analogibildning**, — Ex.: got. f (i st. f. θ) trots Verners lag: hof 'hof' : 1. pl. hofum (**hoθúm*).

215. **Ieur. gh, gh.**

[216.] **Normalförhållande.** — Ieur. 1. *gh*, 2. *gh* = skr. *gh*; gr. 1. χ; 2. φ; lat. 1. *h*; 2. *gu* (eft. *n*), *f* (anlj., v mell. vok.); got. 1. Ʒ, *g* (§ 178. anm. 1); 2. (*Ʒ) *v*. — Ex.:

	skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
<i>gh</i> : <i>stighnómi</i>		στειχω	—	<i>steiga</i> (Ʒ) : 'j. (be)stiger'
	—	χανδάνω	<i>præ-hendō</i>	<i>-gita</i> : 'j. fattar'
<i>gh</i> :	—	νίφα	<i>ninguit</i>	<i>snaivs</i>
		'snö'	'det snöar'	'snö'
<i>ghnánti</i>		φόνος	<i>-fendō</i>	fht. <i>gundea</i>
'de döda'		'mord'	'j. slår'	'strid'
<i>gharmás</i>		θερμός	<i>formus</i>	» <i>warm</i>
'glöd'		'varm'	=	=

[217.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1; deaspiration, § 181. b.

b. *Skr.*:

1. *Palatalisering*: ieur. *gh*, *gh* = skr. *jh* (senare *h*) före *ē*, *i*, *a*. — Ex. **ghen-mi* : hanmi 'jag slår, dödar'.

2. *Deaspiration*: *gh* före en stafvelse med aspirata = **g*, *j* enl. § 188. b. 1. — Ex. ieur. **ghe-ghón-e* : skr. *ja-ghán-a* 'han slog'.

Slutljudsförändring och förlust, se § 184.

www.Griool.com.cn

1. *Palatalisering* med efterlämnad dental (§ 180. b. 2): ieur. *gh*, *gh* = θ före ē, ī. — Ex. skr. *gharmās*: gr. θερμός; skr. *hānmi*: gr. θείνω 'jag slår'.

2. *Delabialisering*: ieur. *gh* = gr. γ i förbindelse med υ. — Ex. skr. *laghús* (lat. *levis* 'lätt'): gr. ἐλαγύς 'ringa'.

3. γξ = σσ, σ (ττ, τ), se § 148. a. 1.

4. *Förlust*, se § 184.

d. *Lat.*:

Förenkläng: *gu* = *v* mellan vokaler; = *b* före *r*. — Ex. gr. ντφα: lat. ack. *nivem* 'snö' (jfr § 216; *nix* enl. § 180. b. 1).

e. *Germ.*:

Delabialisering: germ. *ǵu = ǵ före *u*. — Ex. ieur. *ghen* 'döda': fht. *gundea* 'kamp'.

[218.] **Analogibildning.** — Ex.: Skr. *hatá* (för **ghatá*, **ghn-tó*: efter öfriga former med *ha-*); — gr. ντπει efter νττω etc.

219. **Ieur. *gh*.**

[220.] **Normalförhållande.** — ieur. *gh* = skr. (*jh*)*h*; gr. χ; lat. *h* (svagt och därför ofta utelämnadt i synnerhet före *i*); germ. ǵ, *g* (§ 178. anm. 1). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>hānsās</i>	χῆν	(<i>h</i>)ānser	* <i>gans</i> ¹ : 'gås'
<i>hima-</i>	χῶν	<i>hiems</i>	—
'frost, snö'	'snö'	'vinter'	
<i>vāhāmi</i>	ὠχέομαι	<i>vehō</i>	<i>ga-viga</i> (ǵ)
'j. far'	=	'för'	'rör'

Anm. Skr. *jh* kvarlefvat i *uj-jhitās* 'lämnad'.

[221.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1; deaspiration, se § 181. b.

Anm. Skr. *h-t* (ieur. *gh-t*) = *g-dh* (§ 180. b. anm.): **duh-lá*, *dugdhá* 'mjölkad'. Gr. χ = x före surd, γ före sonant.

¹ Däraf spansk. *ganso*.

b. **Skr.:**

1. *Deaspiration*: *jh* (*h*) = *j* före stafvelse med aspirata. — Ex. *ju-hā-va* (**jhu-jhā*) 'jag (göt) offrade'.

2. *Stulljudsförvandling och förlust*, se § 184.

c. **Gr.:**

1. *Deaspiration*: χ = κ före stafvelse med aspirata. — Ex. $\kappa\acute{\epsilon}\chi\upsilon\alpha$ 'jag göt'.

2. $\kappa\acute{\iota}$ = $\sigma\sigma$, σ ($\tau\tau$, τ), se § 148. a. 1.

3. *Förlust*, se § 184.

d. **Lat.:**

$\acute{g}h$ = *g* i förbindelse med nasal eller *l*. — Ex. *māior* (för **mah-ġor*, jfr skr. *mah-ān* 'stor'): *māg-nus*; *trah-ō*: *trāgula* (för **trāglā*) 'spjut'.

[222.] **Analogibildning.** — Ex.: lat. *magis* efter *māg-nus* (jfr d. ofvan).

223. **Ieur. *dh*.**

[224.] **Normalförhållande.** — Ieur. *dh* = skr. *dh* (*h*); gr. ϑ ; lat. *f* (som anl., genom *p*), *d* (midlj.), *b* (i förbind. med *r*); got. *ḥ*, *d* (§ 178. anm. 1). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got.
<i>dhā-</i>	$\vartheta\eta-$	<i>fa-ciō</i>	(<i>ga</i>)- <i>dē-ps</i>
'sätta'	=	<i>con-dō</i>	'gärning'
<i>rudhirās</i>	$\epsilon\rho\upsilon\vartheta\rho\acute{\varsigma}$	<i>rubro-</i>	<i>rauda-</i> : 'röd'
<i>dhāyāmi</i>	$\vartheta\eta\lambda\acute{\alpha}\zeta\omega$	<i>fēlō</i>	<i>daddja</i> : 'diar' (gr. tr.)

[225.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.:* assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1; deaspiration, se § 181. 2.

Anm. Skr. *dh-t* = *ddh* (men jfr b. 1 nedan); gr. ϑ = τ före surd, δ före sonant.

b. **Skr.:**

1. *Deaspiration*: *dh* = *d* före stafvelse med aspirata. — Ex. *dā-dhāmi* (**dhe-dhā-*) 'jag sätter; men, genom återkastande af rotens aspiration före ändelse med *t* l. *th*, *dha-t-tas* etc.

2. *Stulljudsförvandling och förlust*, se § 184.

www.libGrl.com.cn

1. *Deaspiration*: $\vartheta = \tau$ före stafvelse med aspirata. — Ex. $\tau\theta\eta\mu\iota$ (**thi-thē*-'jag sätter'.
2. $\vartheta\chi = \sigma\sigma$, σ ($\tau\tau$, τ), se § 148. a. 1.
3. *Förlust*, se § 184.
- d. *Got.*: $-\dot{d} = -\dot{p}$ som slutljud (§ 184. d) och före *s*: ex. *rauþ-s* 'röd', jfr § 224.

226. Ieur. *bh*.

[227.] **Normalförhållande.** — Ieur. *bh* = skr. *bh* (*h*), gr. φ ; lat. *f* (anlj.), *b* (midlj.); got. *þ*, *b* (§ 178. anm. 1). — Ex.:

skr.	gr.	lat.	got. (etc.)
<i>bhrātar-</i>	$\varphi\rho\acute{\alpha}\tau\eta\rho$	<i>frāter</i>	<i>brōþar</i> : 'broder'
<i>bhārāmi</i>	$\varphi\acute{\epsilon}\rho\omega$	<i>ferō</i>	<i>baira</i> : 'jag bär'
<i>nābhas</i>	$\nu\acute{\epsilon}\varphi\omicron\varsigma$	<i>nebula</i>	fht. <i>nebul</i> : 'moln, dimma'
	$\nu\epsilon\varphi\acute{\epsilon}\lambda\eta$		

[228.] **Aptering.** — Här är att märka:

a. *Gemens.*: assimilation af surd och sonant, se § 180. b. 1; *deaspiration*, se § 181. b.

Anm. Skr. *bh-t* = *bth*; gr. $\varphi = \tau$ före surd, β före sonant.

b. *Skr.*:

1. *Deaspiration*: *bh* = *b* före stafvelse med aspirata. — Ex. *ba-bhāra* 'jag bär'.

2. *Slutljudsförvandling och förlust*, se § 184.

c. *Gr.*:

1. *Deaspiration*: $\varphi = \pi$ före stafvelse med aspirata. — Ex. $\pi\acute{\epsilon}\varphi\epsilon\upsilon\gamma\alpha$ 'jag flydde'.

2. *Förlust*, se § 184.

d. *Got.*: $-\dot{b} = -f$ som slutljud (§ 184. d) och före *s*: ex. *liuf-s* (genit. *liubis*) 'kär'.

229. Ieur. *qh*, *kh*, *k̂h*, *th*, *ph*:

De aspirerade tonlösa explosivornas förekomst i urspråket och senare utbildning äro bestyrkta af så få och

delvis osäkra exempel att det kan vara tillräckligt att helt summariskt angifva följande allmänna förhållanden:

Ieur. *qh*, *kh*, *ġh*, *th*, *ph*: i skr. *kh*, *th*, *ph* (*k*, *t*, *p* före aspirata l. *s* + asp.); i gr.-lat. behandlade som *gh*, *gh*, *gh*, *dh*, *bh* (lat. *k*, *t*, *p* efter *s*); i germ. behandlade som *q*, *k*, *k*, *t*, *p*. — Ex. skr. *nákhas*, gr. *ὄνυξ* (ξ för *χς*: gen. *ὄνυχος*), lat. *ūguis* 'nagel', got. *-naglian* 'fästa'; skr. *vēt-tha*, gr. *ὄσ-θα*, *vidis-ti* 'du vet' (lat. 'såg'); skr. *phálam* ('fallen frukt'), gr. *σφαλλο* 'jag fäller', lat. *fallō* 'bedrager', got. *falla* 'faller'.

Anm. Skr. *skh* = *ch* före ieur. *ē*, *i*: ex. skr. *chinadmi*, gr. *σχίζω*, lat. *scindō*, got. *skaida* 'jag splittrar, skiljer'.

www.libtool.com.cn

II. FORMLÄRA.

www.libtool.com.cn

I.

ORDBILDNINGENS ALLMÄNNA PRINCIP.

230. **Utbildning medels sammansättning.** — Enligt en på språkanalys grundad åsikt, hvilken allt sedan Bopp varit tämligen allmänt, om än ej enhälligt, antagen, skedde den tidigaste utbildningen af indoeuropeiskans ord och former, i korthet framställd, på följande vis. Urspråket började sin tillvaro med vissa mycket enkla¹ och i vanlig mening oböjliga, språkelement, hvilka vi benämna **rötter**, och hvilka vi väl måste tänka oss såsom varande i allmänhet till sin upprinnelse reflexljud af vissa sinnesintryck. Dessa rötter, eller språkliga urceller, som voro af två slag, verbal-rötter, angifvande något yttre intryck, såsom af ljud, rörelse etc., eller ortpåvisande pronominalrötter, utbildades sedan på flerahanda vis medels sammansättning, isynnerhet af verbrötter med pronominalrötter (s. k. »stamändelser»), samt därmed ofta sammanhängande akcentskifte och formväxling, till **ordstammar**, som voro uttryck för nya med dem förenade begrepp, och som vidare kunde utbildas på samma vis. Ordstammarne slutligen utbildades medels tillfogade »böjningsändelser» (väl för det mesta pronominalrötter) och därmed ofta sammanhängande akcent- och formväxling till skilda **böjningsformer**, angifvande ordens speciella användning i satsen.

Följande är härvid att iakttaga rörande ordens ofvanstående grundelement: rötter, stamsuffix och böjningsändelser.

[231.] **Rötter.** Vid jämförelse mellan flera släktord i samma språk finner man lätt ett för dem alla gemensamt,

¹ Enligt äldre mening blott enstafviga, enligt några nyare forskares mening både en- och tvåstafviga.

om **wockv** ofta till **formen** något växlande element, som bär deras grundbetydelse, såsom t. ex. *bind-* (*band-*, *bund-*) för *binda*, *bindning*, *bindel*, *bånd*, *banda*, *bandage*, *bunden*, *förbund*; $\theta\eta$ ($\tau\iota$ -, $\theta\epsilon$ -, $\theta\omicron$ -) för $\tau\iota$ - $\theta\eta$ - $\mu\iota$ 'sätter, lägger' $\theta\acute{\epsilon}$ - $\sigma\iota\varsigma$ 'sättande', $\theta\eta$ - $\chi\epsilon$ 'låda', $\theta\eta$ - $\sigma\alpha\upsilon\rho\acute{o}\varsigma$ 'skatt', $\theta\omicron$ - $\mu\acute{o}\varsigma$ 'hop': etc. Det är detta begreppscentrum vi kalla ordens rot (= verbrot). Sätillvida är emellertid roten endast en abstraktion, som den ej förekommer använd i och för sig; och vi kunna därför ej heller tala om själfständiga rötter hvarken i de indoeuropeiska tungomålen, eller i deras moderspråk, sådant det utbildats före sin upplösning i skilda dialekter, utom villkorligt i de få fall, där dylika språkelement verkligen förekomma själfständigt använda och motsätta sig vidare analys (jfr § 236). Än mer, äfven med antagande för öfrigt af rotteoriens riktighet, få dock helt säkert de med språkanalysens tillhjälp framkonstruerade indoeuropeiska rötterna ingalunda anses såsom i hvarje fall — om ens i något — identiska med vår språkfamiljs urrötter. De kunna nämligen själfva vara olikartade ombildningar af äldre språkformer, vare sig enkla eller sammansatta. Indoeuropeiskan, möjligen själf en gång en gren af en större familj, har i alla händelser otvifvelaktigt undergått en utveckling sträckande sig genom långa tidevarf, och det torde vara lika osäkert att anse dess »rötter» för urrötter, som om vi t. ex. af brist på historiska bevis för det oriktiga däri skulle anse svenskans *il-* (väl ieur. **ei-* 'gå' + intensivbildande *l*) af *ila*, *ilning* etc., eller *blif-* (*be* + *lif* = skr. *lip-* 'häfta vid') af *blifva* (got. *bi-leiban*), *blifvande*, *blefven* etc., såsom urrötter. Försök hafva i själfva verket gjorts, och ej alldeles utan framgång, att än vidare analysera, eller på annat vis som deriverade förklara, vissa s. k. indoeuropeiska rötter¹.

¹ Se i detta fall isht Perssons *Studien zur Lehre der Wurzelweiterung und Wurzelvariation* (Ups. Univ. årsskr. 1891).

[232.] Stam- och böjningssuffix. Ordens s. k. stam- och böjningssuffix (l. ändelser) antagas äfven de, såsom ofvan antydt, en gång hafva varit själfständiga språk-element, väl hufvudsakligen pronominalrötter (hvilka man med största säkerhet trott sig igenkänna i vissa personal-ändelser). Äfven med antagande af denna teoris riktighet på det hela, får man likväl ej förbise, att åtskilliga s. k. ieur. suffix kunna hafva erhållit sin form dels genom falsk analogibildning [jfr skr. *-nā* i *pāt-nā* efter *takṣṇ-i* etc. (§ 282. ex.), tysk. *-ner* i *Bild-ner* efter *Gärtn-er*, fr. *-tier* i *bijou-tier* efter *lait-tier* etc.], dels genom fördunkling af äfven själfständigt använda ord [jfr eng. *-ly*, fr. *-ment*, tysk. *-heit* = resp. *like*, lat. *mente*, fht. *heit* (got. *haidus* 'art'); tysk. *Adl-er* = *Adel-tar*; sv. *hand-ske* = t. *Hand-schuh*; *stackare* = *staf-karl*: etc.], och dels slutligen genom sammansättning af tvenne eller flera suffix (*-tro* = *ter-o* etc.)

Ordstammarna äro så till vida mindre en abstraktion än ordrötter, som de oftare förekomma enbart använda (näml. *ā-*, *i-st:r* i nom.; och flera stammar i vok., i nom.-ack. neutr., i 2 imperat. etc.).

[233.] Analogibildning. Ingalunda får antagas, att den indoeuropeiska ordbildningen i hvarje enstaka fall skett genom sammansättning på ofvan beskrifna vis. Säkert är nog tvärtom, att, äfven om detta tillvägagående utgjort språkbildningens första steg, skapades dock redan tidigt nya ord helt fritt i analogi med de äldres form, ett bildningssätt, hvilket småningom blef det härskande och jämte ordens fonetiska förvandlingar fortgick utan allt afseende på ordelementens själfständighet, såsom detta sker ännu i dag.

I jämbredd härmed skedde tillika genom analogibildning många öfverflyttningar (vare sig genomgående eller för vissa kasus) från en stamform till en annan; och dylika omflyttningar hafva sedan i dotterspråken fortgått i stor

skala både af urärfda och af nybildade ord. Dotterspråken föredrogo nämligen ofta hvar sina former, hvilka drogo andra med sig, så att vissa indoeuropeiska suffix blifvit starkt utbredda i vissa bland dotterspråken, medan de i andra förlorat sin alstringskraft, eller äfven utdött. Sanskrit t. ex. gjorde ieur. *-tama* regelbundet till sekundärt superlativsuffix, medan grekiskan förlorade det; sanskrit och grekiskan visade förkärlek för ieur. *-ti*, som i latinet vann utbredning blott i förbindelse med *-ōn* (*ti-ōn*); ieur. *-tar* behöll i sanskrit, grekiska och latin sin alstringskraft, men ej i germanskan; adjektiv blefvo i germanskan efter bestämda artikeln, och vanligtvis som substantiv, *n*-stammar. Följden af alla dessa omflyttningar och nybildningar har ock blifvit den, att ursprungligen identiska ord i dotterspråken mycket ofta skiljt sig med hänsyn till sina suffix, och att samma begreppskategorier där ofta uttryckas medels olika bildningar.

234. **Afvikande åsikter.** — Den ovisshet, som i själfva verket omgifver språkets tidigaste utbildning, och som svårligen kan anses vara alldeles undanröjd genom ofvan anförda sannolika teori, har gifvit upphof åt åtskilliga andra, långt mindre gynnade, teorier. Sålunda har man t. ex. yrkat, att urspråket från början egt en sammansatt flexivisk form (Fr. v. Schlegel och andra); att orden spontant utvecklade vissa bildningselement utan själfständig tillvaro, hvilka dock senare, genom att skiljas från orden, erhållit sådan såsom pronomina (Steinthal); att alla, eller nästan alla, stamsuffix äro härledda från personändelsen *-ant(i)*, själf ett demonstrativum (Benfey); att både stam- och böjningssuffix (till sin natur oskiljbara) genom adaption utbildats ur några få demonstrativrötter (Ludwig); m. m.

II.

NOMINALSTAMMAR.

235. Man indelar nominalstammarna, enligt vetenskaps analys, uti trenne klasser, nämligen:

A. *Rot- eller enstafviga stammar*, hvilka utgöras antingen af en verbrot, eller af enstafviga former, hvilka ej låta sig vidare upplösas i skilda element.

B. *Afledningsstammar*, sådana förnämligast flerstafviga stammar, hvilka äro sammansatta af en verbrot och ett eller flera suffix. Man indelar ofta de afledda stammarna, efter indiskt föredöme, uti *primärstammar*, som bildats af verbroten och ett primärsuffix, och *sekundärstammar*, som bildats af de förra medels sekundära suffix. Då emellertid ingen sträng gräns kan uppdragas emellan primär- och sekundärsuffix, så till vida som flertalet suffix genom analogibildningens inflytande fått både primär och sekundär användning, utan att man ens alltid kan urskilja den ena från den andra, behandlas dessa suffix här tillsammans.

C. *Reduplikationsstammar*, som bildas genom upprepande af en rot eller nominalstam.

D. *Sammansättningsstammar*, som bildas af två eller flera till en sammanfogade, syntaktisk ihophörande, stammar (eller ord).

Dessa olika stambildningar beskrifvas nedanför.

A. **Rot- eller enstafviga stammar.**

236. **Rot- eller enstafviga stammar** (hvaraf en del vid böjningen undergingo afljudsförändringar, en del ej) voro af två slag: a) *själfständiga*, hvilka med skiftande bety-

delse förekommo själfständigt använda; b) *osjälfständiga*, hvilka med (akt. l. pass.) participbetydelse användes blott i slutet af komposita. Båda slagen kvarlefde i skr.-gr.-lat., om än flera enstafviga stammar där öfverfördes till afledningsklassen; i got. däremot kvarlefde de förra blott undantagsvis i vissa kasus, och de senare ej alls. — Ex.:

a. (själfst.): skr. *mūs-* (blott en gång, nom. pl. i Rig-Veda, eljes alltid afledd stamm, *mūṣa-* etc.), gr. *μῦς-*, lat. *mūs-*, fht. *mūs-* (i vissa kasus): m. 'råtta'; — skr. *pād-*, gr. *πῶδ-*, lat. *pēd-*, got. *fōt-* (i ack. *fōt-u*, *-uns* = *fōt-m*, *-ns* § 123; eljes, efter ackusativformen, *u*-stam, nom. *fōtu-s* etc.): m. 'fot'. — b. (osjälfst.): skr. *√yuj-* (ex. *manō-yúj-* 'tankeförenad'), gr. *ϋυγ-* (*ἑμῶςϋγ* 'samman-okad, förenad'), lat. *√jug-* (*con-jux* 'make, maka'); — skr. *√sad-*, lat. *√sid-* (*præ-se-s*, gen. *√sid-is*) 'sittande'.

B. Afledningsstammar.

Allmän öfversikt.

237. **Stamsuffixen.** — Dessa kunna med hänsyn till sin form indelas i tvenne stora klasser:

I. *Vokalsuffix*, som utgjordes af eller slutade på *-o*, *-i*, *-u*, eller *-ā*, *-ī*.

II. *Konsonantsuffix*, som slutades på konsonant, hufvudsakligen *-r*, *-n*, *-s*, eller dental.

Anm. Ieuropeiskans stamsuffix omflyttades ofta, såsom redan antydts (§ 233), i dotterspråken på fterahanda vis.

238. **Suffixafjud.** — Indoeuropeiskans stamsuffix voro vid stammarnas böjning underkastade vissa afljudsväxlingar, hvilka väl ursprungligen alltid stodo i sammanhang med ordens betoningsväxling, ehuru detta sammanhang numera låter sig påvisas blott för konsonantstammarna. Den närmare redogörelsen för denna växling tillhör böjningsläran. Här må dock dess allmänna natur angifvas.

Suffixafljudet föll under den i § 46 uppställda allmänna afljudslagen sålunda, att suffixvokalen (den sista, om suffixet hade mera än en) enligt sin natur kunde vid böjningen variera inom där angifna serier. Med denna variation kan naturligen tvekan uppstå, om hvilkendera vokalen som skall anses vara den normala och därmed om stammarnas rätta uppställande, detta så mycket mera då förhållandet mellan form och betoning i flera fall är outredt. Också råder i detta fall ej alltid enighet. Här uppställas, enligt det allmännaste bruket, vokaltammarna med hänsyn till suffixens form i nominativ sing., och konsonantstammarna med hänsyn till suffixens förmodade grundform enligt § 46.

De sålunda antagna stamklasserna med deras suffixafljud äro följande:

Stammar:	Suffixafljud:
på <i>-o</i>	<i>e, o</i>
» <i>-i</i>	<i>ei, oi, i</i>
» <i>-u</i>	<i>ei, ou, u</i>
» <i>-ā</i>	<i>a, ā</i>
» <i>-ī</i>	<i>iē, ī</i>
» <i>-e + kons't</i>	<i>ē, ō, (eⁱ) + kons't</i>
» <i>-nt</i>	<i>nt, nt.</i>

Anm. De indoeuropeiska suffixafljuden återspegla sig trognast i sanskrit. I de öfriga språken hafva de i väsentlig mån utjämnats, om än grekiskan bevarat flera spår däraf

239. **Substantiv och adjektiv.** -- Någon ursprunglig formskillnad mellan substantiv och adjektiv fanns ej. Ett adjektiv var i själfva verket till sitt ursprung ett nomen stäldt i apposition med ett annat nomen och därför antagande dess genus och kasus. Adjektiv användes äfven fritt i olika genus som substantiv.

240. **Genus.** — Indoeuropeiska suffix, som ej slutade på lång vokal, bildade både maskulin- och neuterstammar, några af dem (de på *-i, -u, -ter* i släktord, *-es*) äfven fe-

¹ D. v. s. eventuel vokalförlust och vokalisering af *i, u, r, l*, nasal.

mininstammar. De som ej själfva kunde tjäna som femininsuffix, blefvo sådana genom förvandling af *-o* till *-ā* (stundom *-ī*), eller eljes genom ett till deras svaga form suffigeradt *ī*.

Detta ursprungliga förhållande mellan suffixform och genus blef trognast bevaradt i sanskrit, hvaremot det i de öfriga språken på flerfaldigt vis rubbades.

241. **Suffixens inverkan på stambetydelsen.** — Så till vida som suffixets ursprungliga natur och betydelse äro ovissa, kan ej heller detsammas ursprungliga förhållande till stambetydelsen med säkerhet bestämmas. Genom ständiga öfverflyttningar blef äfven detta förhållande så fördunkladt, att det svårligen ur stammarnas kända betydelser låter sig me³ allmänt utrönas. Vål användes åtskilliga suffix företrädesvis — någon gång nästan uteslutande — i förbindelse med någon viss begreppskategori, såsom *-ter* med släktnamn eller nom. agentis, *-bho* med djurnamn, *-īo* (neut.), *-īā*, *-nā*, *-tā*, *-tā(ti)*, *-tuo* (neut.), *-ti*, *-es* med nom. abstracta, *-īas*, *-(t)ero* med komparativer, *-isto*, *-tmmo* med superlativer, *-nt*, *-meno* med presens- och futur-particip (det förre i akt., det senare i med. och pass.), *-vent* med perfektparticip, *-to*, *(-no)* med passivparticip för slutad eller möjlig handling: o. s. v. Men flertalet suffix användes dock, utan markerad olikhet, i stammar med mer eller mindre växlande och för olika stamformer ofta sammanfallande begreppsnyanser.

Detaljregler och exempel.

I. Vokalsuffix (jfr § 237. I.).

242. **Ieur. suffix på *o*.** — Dessa suffix voro antingen a. *ensta³fviga* (*-o*, kons't + *o*; två kons'ter + *o*); eller b. *tvåsta³fviga*. Rörande den fonetiska behandlingen af dessa suffix i dotterspråken hänvisas till ljudläran. Här erinras blott om följande allmänna regel: ieur. *-o* = skr. *-a*; gr.

-o; lat. -o-l -u (§ 81. 2. a)¹, som stundom bortföll (§ 59 a); got. -a, hvilket bortföll som slutljud och före s (§ 59 b).

Rörande öfverflyttningar mellan olika stamklasser erinras om hvad som är sagdt i § 233.

De särskilda suffixen följa.

a. Enstafviga o-suffix.

243. -o: Detta, det vanligaste af alla suffixen, bildade mask.- och neut.-stammar med skiftande funktionsbetydelse, nom. actionis (mest med rotbetoning), nom. agentis (mest med suffixton) m. fl. Det kvarlefde i alla dotterspråken och vann i synnerhet i skr. genom analogibildningar stor utbredning. — Ex.²: skr. *jān-a* n., gr. γόν-ο m.: 'födsel'; skr. *vǫlk-a*, gr. λύκ-ο-, lat. *lup-u* (-o 242), got. *vulf-a* (nom. *wulf-s* 242): m.³ 'varg'; — skr. *yug-ā*, gr. ζυγ-ό-, lat. *iug-u*, got. *juk-a* (nom. *juk*): n. 'ok'; — skr. *ark-ā*, gr. ὄρκ-ο-, lat. *unc-u*: m. 'hake'; — skr. *nāv-a*, gr. νῆ-ο-, lat. *nov-u*, (got. *niu-ja* = skr. *nāv-ya*): 'ny'.

244. -to (-iō § 47. 4): Bildade gerundivstammar med rotbetoning och adjektivstammar af olika slag (isht sekundära relationsadjektiv.) Dessa stammar användes äfven ofta (enl. § 239) i olika genus som substantiv (i neutr. och f. då vanligen som abstrakta), en användning som i germ. blef den enda för sekundärstammar. Rörande suffixets behandling i gr. och got. se §§ 148 och 59 b. — Ex.⁴: skr. *jān-ya* (af *jan*- 'föda') 'gi-gn-endus, som skall födas; -född'; m. 'fader(?)'; (adj. af *jān-a* 'varelse, släkt') 'gen-tilis, till-

¹ I det följande angifves det klassiska u-ljudet. ² I exemplen angifves den teoretiska stamformen utan nominativändelse (nominativformen undantagsvis i parentes). ³ Genus angifves sålunda blott en gång, när lika för alla de anförda orden. ⁴ Då det för denna öfersiktliga framställning blefve för vidlyftigt att i hvarje fall angifva stammarnas ursprung och olika betydelser, göres detta här blott exempelvis och en gång för alla. Också komma i allmänhet blott till sin bildning parallella former att jämföras.

hörande ett släkte eller folk'; m. 'gemene man; brudsvan' (= 'släkting', f. *-yā* 'brudtärna'; 'fröjd?'); n. 'släkte, stam, folk'; 'gr. *γεννα-ιο-* (af *γεννα* = **γεν-ja* f. 'släkt') 'af (god) släkt, medfödd'; lat. *gen-iu-* (af *gen-* 'föda') m. 'skyddsande' (urspr. ss. vakande öfver födseln, eller möjligen 'den naturfödde'), 'ande'; *in-gen-iu-* n. 'medfödd egenskap, natur, snille'; got. *kun-ja-* n. (nom. *kuni* § 59. b) 'släkt'; — skr. *yāj-ya-*, gr. *ἄγ-ιο-* 'venerandus, ärevördig, helig'; — skr. *mādh-ya-*, gr. *μαδ(σ)ο-* (**μαδ-ιο-*), lat. *med-iu-*, (isl. *mið-ja* f. 'midtel'): 'mellanliggande'; — got. *brūk-ja-* 'brukbar'; *haird-ja-* (nom. *haird-ei-s*) m. 'herde'; *har-ja-* (nom. *har-ji-s*) 'här'.

245. *-uo* (*-uyo* § 47. 4): Bildade substantiv och adjektiv af växlande betydelse. Rörande suffixets fonetiska behandling i gr. se resp. § 152, 153. b; och i got. § 59. b. — Ex.: skr. *āc-va*, gr. *ἄκ-πο-* (§ 153. b. 2), lat. *eq-uu-* (*-uo*), got. *aih-va-* (i *aihva-tundi* 'törne?'): m. 'häst'; — skr. *vidhā-va-* m. 'änkling' (f. *-vā* 'änka'); gr. *ἡθ-ε-ο-* (*-fo-*) 'ledig'; lat. *vid-uu-* 'tom, borttagen' (f. *-ua* 'änka'); [got. *n-*stam: *vid-uo-ōn-* f. 'änka']; — skr. *ūrdh-vā*, gr. *ὀρθ-ό-* (*-fo-*), lat. *ard-uu-*: 'upprätt' (lat. också 'brant, svår'); — skr. *jī-vā* lat. *vī-vu-*, got. *qi-va-* (nom. *qi-u-s* 'levande').

246. *-ro* (*-gro* § 47. 4). Bildade subst. (isht konkreta) och adj.; primärstammarna mestadels oxytona. — Ex.: skr. *āj-ra-*, gr. *ἀγ-ρό-*, lat. *ag-ru-* (nom. *ager* § 59. a), got. *ak-ra-*: m. 'åker'; — skr. *rudh-i-rā*, gr. *ῥοδ-ρό-*, lat. *rub-ru-* (nom. *ruber*): 'röd'; [isl. *roð-ra* f. 'blod']; — skr. *vī-rā*, [gr. *ῥω- = *Fῥ-ρο-fo-*?], lat. *vi-ru-* (nom. *vir*), got. *vāt-ra-* (nom. *vair* § 163. d): m. 'man, hjälte'.

247. *-lo* (*-llo*): Bildade mest primära nom. agentis och instrumenti, samt sekundära diminutiv (som dimin.-suffix mycket produktivt i lat.-germ.); *-lo* i skr. ofta *-ro* enl. § 159; i lat. ofta *-ulo* enl. 160. c 3. — Ex.: skr. *sthū-lā* (l. *-rā*) 'stark', gr. *σθ-λο-* m. 'stod, pelare', [jfr got. *stō-la-* m. 'stol']; — gr. *πι-λο-* m. 'filt', lat. *pi-lu-* m. 'hår';

skr. *tum-ra-* 'stark, svällande', lat. *tum-ulu-* m. 'hög', isl. *þum-ala-* (nom. *þumall*) m. 'tumme'; — dim.: lat. *cat-ulu-* m., *filio-lu-* m., *frigidu-lu-* etc.; (got. med öfvergång till *n*-st.: *magu-la-n-* m. 'liten gosse', *mavi-lō-n-* f. 'liten flicka' etc.)

Anm. 1. Lat.-got. ofta resp. *-s-lo*, *-s-la* (*s* väl af annan ändelse): got. *hun-sla-* n. 'offer'.

Anm. 2. Lat. har ofta *-li* och got. *-ila* för *-lo*: Ex.: lat *sim-ili-* (**sem-ile-*, gr. *δμ-αλό-*) 'lik'; got. *mik-ila-* (gr. *μεγά-λο-*) 'stor'.

248. *-no* (*-yno*): Bildade företrädesvis oxytona verbalnomina (bland dem pass. particip, en bildning som i skr. vann utbredning). — Ex. skr. *pūr-ṇā*, *prā-ṇa-* (*n* § 171. a. 2) 'fylld, full'; gr. **πολ-λο-* i *πολ-λοί* 'flera', lat. *plē-nu-*, got. **ful-na-*, *ful-la-* (nom. *full-s*): 'full'; — skr. *svóp-na*, gr. *ὑπ-vo-*, lat. *som-nu-* (§ 71 b), isl. *scefn-a-*: m. 'sömn'; — pass. part. i skr. *bhin-nā* 'klufven', *di-nā* 'bunden'.

Anm. Skr.-lat. ofta *-s-no* för *-no*.

249. *-mo* (*-ymo*): Bildade nomina af olika funktion, bland dem ofta ordningsadjektiv och superlativer. I germ. utbildades alla *mo*-stammar till *n*-stammar. — Ex. skr. *dhū-mā-* 'm. 'rök, dunst' gr. *θῦμό-* m. 'lidelse', lat. *fūmu-* 'rök', fhd. *tuo-ma-* m. 'dunst'.

Anm. Gr. stundom *σ-μο-*, *τ-ηο-*, got. *t-ma-*.

250. *-ko*: sällsynt. Ex. skr. *yuva-śā-* 'ung', lat. *juven-cu-* m. 'ung-tjur', got. *jug-ga-* 'ung'.

251. *-to*: Detta lifskraftiga suffix bildade merändels oxytona passivparticip för fullbordad eller möjlig handling och därmed sammanhängande substantiv; äfven (utom i lat.) superlativ efter komparativsuffixet *-is* (*is-to*), samt slutligen substantiv af olika funktionsbetydelse. — Ex. skr. *cru-tā-*, gr. *κλυ-τό-*, lat. *in-clu-tu-*: 'hörd, berömd'; got. *hliu-þa-* n. 'hörande, uppmärksamhet'; — skr. *mṛ-tā* 'död', gr. *μорт-τό-* 'dödlig', lat. *mor-tu-* 'död', fht. *mor-da* [got. *maúr-þ-ra-*] 'mord'; — skr. *ma-tā* 'tänkt', gr. *ἀντόματo-* 'frivillig', lat. *com-men-tu-* 'inbillad', got. *mun-da-* 'tänkt';

skr. *str-tā-*, gr. *στρόω-τῶ-*, lat. *strā-tu-*: 'strödd, utbredd'; skr. *svād-iṣ-ṭha-* (aspirationen i skr. af oviss uppkomst), gr. *ῥῶ-ισ-το-* got. *sut-is-ta-*: 'sötast'; etc. se § 265.

Anm. Lat. ersatte superlativsuffixet *-is-to-* med *-issimo-*; och got. participisuffixet *-to* med *-eno*, *-ono* (§ 258—9) utom i afleda verb och præteritopresentia.

252. **-bho**: Sällsynt: som sekundärsuffix ofta bildande djurnamn. — Ex.: skr. *ῖṣ-a-bhā* m. 'tjur'; gr. *ἑλα-φο-* m. 'hjord'; got. *ubila-ba-ondt*.

253. **-tuo** (*-tuō*) af *tu + o*: Sällsynt utom i skr., där det förekom dels i några primära paroxytona gerundivstammar, och dels mera ofta i oxytona sekundärbildningar (neutr. abstrakta). — Ex.: skr. *kārt-va-* (v vanl. = u) 'faciendus'; *deva-tvā-* n. 'gudomlighet', *amṛta-tvā-* n. 'odödlighet'; lat. *Fā-tuu-* m. 'spåman'; got. *vair̥s-tva-* n. 'verk'; *þiva-dva-* n. 'träldom'.

254. **-tro**, **-tlo** (*-tṛo*, *-tḷo*), af *ter + o*: Bildade företrädesvis neutrala verktygs- och Ortsnamn, vanligen med rotbetoning. leur. *-tlo* = lat. *-clu* l. *-culu*, se § 209. d. 2, 160. c. 3. — Ex.: skr. *bhari-tra-* n. 'arm', gr. *ῥέπε-τρο-* n. 'bår', lat. *fer-culu-* n. 'bår'; — skr. *vahi-tra-* n. 'skepp', lat. *vehi-culu-* n. 'fordon'; — got. *smair-pra-* 'smör'; — skr. *pā-tra-* n. 'hölje, kärl', got. *fō-dra-* n. 'skida'.

255. **-tno** (*-tṇo*): Bildade sekundära tidsadjektiv. Ej säkert påvisadt i gr.-got. — Ex.: skr. *pra-tnā-* 'föregående' (i tid), *divā-tana-* 'daglig'; lat. *diū-tinu-* 'långvarig', *pr̥is-tinu-* 'äldrig'.

256. **-sko** (germ. också *-i-sko*): Sällsynt (hufvudsakligen i femstammar). Skr. *-ccha* § 166. a. 4. — Ex. skr. *ml̥c-chā-* m. 'främling'; gr. *ὀλ-σχο-* m. 'skifva'; fht. *wun-sca-* m. (skr. *vāñ-chā-* f.) 'önskan'; — got. *þiud-iska-* 'folklig'.

b. Tvåstafviga o-suffix.

257. **-(t)ero**, **-(t)oro**: Bildade komparativstammar, motsvarande superlativstammarna på *-(t)(ṇ)mo* [§ 249, 263]. I skr.-gr. blef *-tero* det vanliga sekundära (obetonade) komparativsuffixet bredvid det primära *-ies* (*iṣes*). — Ex.: skr. *ūpa-ara* (af *ūpa* 'mot, på') 'närmre' ('undre', i Avesta 'öfre'), gr. *ῶπ-επο-* 'mortelstöt, dörrklapp', lat. *sup-eru-* 'öfre', [got. *uf-arō* 'öfver']; — skr. *āp-ara-* 'af-

lägsnare, senare' [ags. *af-eran-*, *eaþ-oran-* m. 'efterkommande, barn']; — skr. *ka-tará*, gr. *πό-τερο-*, lat. *u-ter(u)-*, got. *hva-para-*; 'hvilkendera'; — skr. *án-tara-* 'inre', gr. *ἐν-τερο-* n. 'inelfvor', [lat. *in-ter-ior* 'inre']; — skr. *āmá-tara-*, gr. *ὀμό-τερο-*: 'råare'; — skr. *çúci-tara-* 'klarare'; — gr. *γλυκό-τερο-* 'sötare'.

Anm. Stundom förbundos primära och sekundära komparativsuffix till ett, såsom i gr. *ἀρ-ισ-τερό-* 'bättre'; fht *win-is-tara-* 'vänster'; etc.

258. **-eno**: Bildade stammar af olika funktionsbetydelse, oftast med betonad rot. Vanlig i skr.; sällsynt i gr.-lat. — Ex.: skr. *ád-ana-* n. 'ätande'; *kar-aṇá-* 'verk-sam'; — got. *fulg-ina-* 'dold'; — skr. *dāna-* (**dā-ana-*), lat. *dōnu-*: n. 'gåfva'; — skr. *sthāna-*, gr. *στηνο-*: 'stå-ende'.

259. **-ono**: Bildade företrädesvis oxytona presens- och aoristparticip (i skr. äfven med.- och pass.-partic.) Vanlig i skr.; sällsynt i gr.-lat. — Ex.: *kr-aṇá-* 'verkande', gr. *Κρόνο-* 'Kronos'; — skr. *jus-aṇá-*, got. *kus-ana-*: 'smakande'; skr. *iṣ-aṇá-* 'egande, härskande', fht. *eig-ana-* 'egen'.

260. **-m(e)no** (*-mṇno*), **-mono** (obetonade): Bildade med. och pass. presens- och futurparticip af verbala o-stammar (i gr. äfven af andra verbst.r). I lat. sällsynt, utom i 2 pl. perf. *-inī* (sc. *estis*); i got. ej funnet. — Ex.: skr. *bhára-māna-*, gr. *φερό-μενο-*: 'bärande'; skr. *bhotsyá-māno-*, gr. *πυρό-μενο-*: 'skolande beakta'; gr. *τιθέ-μενο-* (skr. *dadh-āna-*): 'sättande'; — lat. *legi-minī* = *λεγο-μενοι*: 'läsande' (sc. 'I ären').

261. **-ino**: Sällsynt, utom i gr. (saknas i germ.) — Ex.: skr. *dákṣ-ina-* 'höger'; — gr. *φῆγ-ινο-*, lat. *fāg-inu-*: 'af bok(träd)'.

262. **-īno**: Bildade artsnomina m. m. — Ex.: lat. *haed-inu-*, got. *gait-ein(a)-* 'getartad'; lat. *su-ī-nu-* m., got. *sv-eina-*, n. 'svin'; — skr. *apāc-ina-* 'bakom belägen', gr. *ἀγχιστ-ίνο-* 'närbelägen'; — lat. *div-īnu-* etc.; got. *gulþ-eina-* 'gyldene' etc.

Anm. I germ. bildade *-īno* ofta diminutiv.

263. **-tmmo** (jfr. **-mmo**): Bildade superlativstammar, motsvarande komparativstammarna på **-(t)ero** [§ 257]. Sällsynt utom i skr., där det regelbundet blef sekundärt (obetonadt) superlativsuffix, samt i lat. (där försvagadt till **-timo -simo**, s af oviss uppkomst: § 62. anm.). — Ex.: skr. **an-tama-**, lat. **in-timu-**: 'innerst'; — skr. **çuci-tama** 'klarast', **såt-tama** 'bäst' etc.; — lat. **ul-timu-** 'sist', **maximu-** (**mac-simu-**) 'störst', **-alt-is-imu-** 'högst' etc.; (got. **n-** st. **af-tuma-n-** 'efterst').

264. **-mpto**, af **-men + -to**. Sällsynt utom i lat.-gr., där det vann utbredning. — Ex.: skr. **çrō-mata-** n. 'berömdhet', fht. **hliu-munta-** m. 'rykte'; — gr. **ὀνόματο**¹ n. 'namn', lat. **cōgnō-mentu-** n. 'tillnamn'; — gr. **σώματο** (af **σῶμα** 'kropp', jfr¹); — lat. **argu-mentu-** n. etc.

265. **-isto**, af **-is** (komp.-suff. § 293) + **-to** (§ 251): Bildade superlativstammar, motsvarande komparativstammarna på **-ies** (**iēs**), § 293. Skr. har **-iṣṭha** (ling. **ṣṭh** enl. § 166. a. 3, 180. 3; men aspirationens uppkomst oviss). I lat. ersattes **-is-to** af **-is-simo**. I got. visar sig **-ista** l. **-ōsta**, det senare väl af adverb på **ō**. — Ex. skr. **svād-iṣṭha-**, gr. **ῥῥῖστο-**, got. **sut-ista-**: 'sötast'; — skr. **māh-iṣṭha-**, gr. **μέγιστο-**, [lat. **maximus**, **x = c-s**]: 'störst'; — got. **haū-ista-** 'högst', **arm-ōsta-** 'armast'.

266. **-īgo**, **-ūgo**, **-ago** sällsynta.

267. **Ieur. suffix på -i**. — Dessa suffix voro antingen a. **enstafviga** (**-i**; kons't + **i**); eller b. **tvåstafviga**; samt mask., neutr. eller fem. Om ieur. **-i** i dotterspråken se § 77—79.

Rörande omflyttning mellan olika stamklasser erinras om hvad som är sagdt i § 233. Särskildt märkes här, att öfverflyttning till **i**-klassen var rätt vanlig i skr.-lat., samt att å andra sidan flera **i**-stammar öfvergingo till **i**-stammar.

De särskilda suffixen följa.

¹ I plur.-formerna **ὀνόματα**, **ὀνομάτων**; **ὀνοματ-** genom falsk analogi, som om **ὀνόματ-α**; **ὀνομα** för ***ὀνο-μμ**.

www.libtoola.com Enstafviga *i*-suffix.

268. **-i**: Bildade stammar af olika funktionsbetydelse.
— Ex.: skr. *ár-i*, gr. *ǫi-*, lat. *or-i*: m. f. 'får'; — skr. *ǰān-i*, got. *qēn(i)*: f. 'kvinna'; — skr. *áh-i*, gr. *ἔχ-ι*, lat. *angu-i*: m. (f.) 'orm' (gr. 'huggorm'); — skr. *v-i*, lat. *av-i* (m.) f. 'fågel'; — skr. *čúc-i* 'strålände'; — lat. *grand-i* 'stor'; — got. *hug-i* 'håg'; (adj. i germ. förväxlade med *ǰo-st.r*).

269. **-ri** (*-rrī*), **-li** (*-lli*): Sällsynta utom i lat. — Ex.: skr. *áč-ri* f. 'skarp kant', gr. *ὄξ-ρι*, *ἄξ-ρι* f. 'spets', lat. *oc-ri* m. 'bergsspets'; — gr. *ῥ-ρι* 'kunnig', got. *rit-r(i)* 'vis'; — lat. *fidē-li*, *militā-ri* etc.

270. **-ni** (*-nni*): Bildade stammar af olika betydelse (i skr.-germ. flera fem. abstr.) — Ex. skr. *črǫ-ŋi* m. f. 'höft, bakdel', gr. *ῥυ-νι* f. 'rumptång', lat. *clū-ni* m. f. = skr., isl. *hlau-ni* 'höftben'; — skr. *ag-ni* m., lat. *ig-ni* 'eld'; — skr. *črē-ŋi*, got. *hrain-i* 'ren'.

271. **-mi**: Sällsynt. — Ex. skr. *kʰ-mi*; (af annan rot) *ēl-mi* f. lat. *ver-mi* m., fht. *vur-mi*: 'mask'.

272. **-ti**: Bildade företrädesvis (primära) fem. nom. actionis (äfven mask. nom. agentis) med svag obetonad l. betonad rot. Produktivt i skr.-gr.-germ.; (i lat. blott såsom utbildadt i *tīōn*, *tī-n*). — Ex. skr. *gá-ti* f. 'gång', gr. *πά-τι* (*-τι § 209. c. 2) f. 'gång', [lat. *conven-ti-ōn* f. 'sammankomst'], got. *ga-qum-pi* f. 'sammankomst'; — skr. *ma-ti* f. 'tanke', gr. *μα-νι* m. 'spåman'; lat. *men-ti* f. 'sinne', got. *ga-mun-di* f. 'hågkomst'; — skr. *pá-ti* m. 'herre, make', gr. *πά-τι* 'make', lat. *po-ti* 'mäktig', got. = *fadi* (i *brūþ-faþ-s* 'brudgum').

Got. stundom *-s-ti*: *an-sti* 'gunst'.

b. Tvåstafviga stammar på *-i*.

273. **-eni**, **-oni**: Sällsynta.

274. **-tū-t(i)**, **-tū-t(i)**: Bildade mest fem. abstrakta (*-tūti* i got. och delvis i lat.) — Ex. skr. *sarvā-tāti* f., gr. *ὁλό-της* (nom. *της*): 'allhet' f. — skr. *dēvā-tūti*, lat. *di-*

vinī-tātī- (nom. tās § 59): 'gudomlighet'; — lat. *juven-tūti-* f. 'ungdom'; — got. (sälls.) *mikil-dūpi-* f. 'storhet'; *brūpi-* f. 'brud'.

275. **Ieur. suffix på -u.** — Dessa suffix voro antingen a. *enstafviga* (-u, kons't + u); eller b. *tvåstafviga*; samt mask., neutr. eller fem. (fem. äfven bildade genom tillagdt -i, § 282). Om ieur. u i dotterspråken se § 89—91.

a. Enstafviga suffix på -u.

276. **-u:** Bildade primära, oftast oxytona stammar (isht adjektiv) af olika betydelsekategorier. Lat. utbildade vanligen dessa stammar med -i. — Ex.: skr. *gur-ū-* gr. βαρ-ύ-, [lat. *gravi-* väl **gar-y-i-*], got. *kaúr-u-*: 'tung'; — skr. *pur-ū-*, gr. πολ-ύ-, got. *fil-u-*: 'mycket'; — skr. *svād-ū-*, gr. ἰδ-ύ-, [lat. **suād-y-i-*, *svāv-i-*]: 'söt'; — skr. *paç-ū-* m., lat. *pec-u-* n., got. *fath-u-* n.: 'boskap'; — skr. *jān-u-*, gr. γόν-υ-, lat. *gen-u-* [got. **kni-u-a-*, *kniva-*, nom. *kniu-*]: n. 'knä'.

277. **-ju:** Sällsynt. — Ex.: skr. *man-yú-* m. 'vrede'; got. *drun-ju-* 'skall'.

278. **-ru (-gru), -lu (-llu):** Sällsynt. — Ex.: skr. *āç-ru-*, gr. δάκ-ρυ-, [lat. *lac-ru-ma-*, got. *tag-ra-*]: n. 'tår'.

279. **-nu (-gnu):** Sällsynt. — Ex.: skr. *su-nú-*, got. *su-nu-* m. 'son'; — gr. λγ-νό- f. 'rök'; — lat. *lig-nu-* n. 'ved'.

280. **-tu:** Bildade företrädesvis primära mask. nom. actionis (i gr., delvis äfven i skr.-germ., vordna fem.). I skr. och lat. användes *tu*-stammarne i vissa kasus regelbundet som verbalnomina (i skr.: ack., dat., gen.-abl. som 'infinitiv', instr. som 'gerundium'; i lat.: ack., lok. som 'supinum'). — Ex. skr. *gān-tu-* m. 'gång, väg' (inf. af *gam-* 'go': ack. *gān-tu-m*, dat. *gān-tav-ē*; ger. *ga-tv-ā*), lat. *ad-ventu-* m. 'ankomst' (sup. af *ven-*: ack. *ven-tu-m*, lok. *ven-tū*); — skr. *pāk-tu-*, lat. *coc-tu-*: inf.-sup. 'koka'; — skr. *ār-tu-* inf. 'röra, nå', gr. αρ-τό- f. 'förbindelse', lat. *ar-tu-* m. 'led'; — skr. *pī-tū-* m. 'saft' (jfr *pītu-dāru* 'tall'),

gr. *πί-τω-ν* [lat. *pit-tu-ita-* 'kåda']; — skr. *jōsi-tu-* inf. 'njuta', got. *kus-tu-* m. 'pröfvande, smak'; — got. *flō-du-* m. 'flod'; *lus-tu-* m. 'lust' etc.

Got. har stundom *s-tu* : *mai-s-tu-* 'mest'.

281. **Ieur. suffix på *ā*.** — Dessa suffix tjänade som *o*-suffixens motsvarande femininform, hvilken de bildade helt enkelt genom förändring af *-o* till *ā* (m. n. *-o* : f. *-ā*; *-io* : *-iā*; *-no* : *-nā*; *-meno* : *-menā* etc.). Denna bildning var naturligen på det hela en analogibildning, utgången från en ringa, men ej säkert utredd, början af annat slag. Urspråkets allra flesta *o*-stammar, för så vidt de vid sin sida egde ett femininum (alltså först och främst adjektivstammarna), bildade detta sålunda genom förvandling af *-o* till *-ā* (ett mindre antal genom förvandling af *-o* till *i*, § 282). Dessutom synas åtskilliga fem. *ā*-stammar hafva bildats direkt, oberoende af några motsvarande *o*-stammar. I skr. förblefvo alla *ā*-stammar feminin; men i gr.-lat. blefvo flera af dem genom begreppets personifiering maskulin (ex. *νεανί-ā-* m. 'yngling'; *agricola-* m. 'åkerbrukare'). — Adjektivstammar på *-ā* motsvarade till betydelsen sina motsvarande *o*-stammar, hvarvid är att märka, att de ej sällan (isht de på *-iā*, *-tā*, *-tūā*) blefvo använda som abstrakta substantiv. Substantivstammar på *-ā* betecknade i allmänhet det feminina könet af det utaf motsvarande *o*-stammar angifna begreppet, hvarvid likväl är att märka, att redan i urspråket detta förhållande genom analogibildningar på flerahanda vis rubbades, äfvensom att, såsom ofvan är antyd, åtskilliga *ā*-stammar synas hafva haft ett oberoende ursprung.

Rörande den fonetiska behandlingen af ieur. *-ā* i dotterspråken erinras här om följande allmänna regel: ieur. *-ā* = skr. *-ā*; gr. *-ā* (jon. *-η*, att. *ā* l. *η*); lat. *-a* (förkortn. af *ā* i slutstafvelse, § 58. a); got. *a* (förkortn. af *ō* = ieur. *ā*, som slutljud: § 58. b). — I germ. utbildades *ā*-stammarna ofta till *n*-stammar.

Exw (ifot motsvarande *o*-stammar): skr. *náv-ā* (*náv-yā*), gr. *νέ-η* (*-ā*), lat. *nov-a*, got. *niū-ja* : 'ny'; — skr. *gn-ā*, gr. *γιν-ή*, [got. *gin-ō-n*] : 'kvinna'; — lat. *aqu-a*, got. *ahv-a* : 'vatten' ('flod'); skr. *jáj-yā*, gr. *άγ-ία* : 'veneranda'; — skr. *pitr-iyā*, gr. *πατρ-ία*, lat. *patr-ia* : 'fäderne' (lat. äfven som subst. : 'fädernesland'); — lat. *ác-vā*, gr. *ίπη* (i 'Ιππημολγοί' 'sto-mjölkare?'), lat. *eq-ua* : 'sto'; — skr. *ūrdh-vā*, gr. *ὀρθ-ή*, lat. *ard-ua* : 'upprätt'; — skr. *rudh-i-rā*, gr. *έρυθ-ρά*, lat. *rub-ra* : 'röd', isl. *roð-ra* f 'blod'; — skr. *çru-tā*, gr. *κλυ-τή*, lat. *in-clu-ta* : 'hörd, berömd'; — skr. *jā-tā* 'född', gr. *γενε-τή* 'födsel' (som mask. 'frambringare'), lat. *geni-ta* 'född'; — skr. *ka-tarā*, gr. *κο-τέρᾱ*, got. *hva-para* : 'hvilken som' : etc.; — ex. på f. abstrakta: skr. *dēvā-tā* 'gudomlighet', *bahū-tā* 'mängd'; gr. *ἀρε-τή*, 'kraft', 'duglighet, dygd'; *juven-ta* 'ungdom', *fossa* (**fod-tā* 'det gräfda') 'graf'; got. *jun-da* 'ungdom'; *fri(j)a-pva* 'kärlek'.

282. **Ieur. suffix -ī.** — Detta suffix tjänade till bildande af femininstammar, dels 1. utaf åtskilliga *o*-stammar genom att ersätta deras *o* [m. n. *-o*, f. *-ī*; *-mono* : *-monī*; etc.]; dels 2. af åtskilliga *u*-stammar, genom att fogas till deras *-u* [m. n. *-u* : f. *u-ī*]; och dels 3. af flertalet afleda konsonantstammar (nom. ag. på *-r*, samt str på *-n*, *-nt*, *-es*) genom att fogas till deras vanligen försvagade form [m. *-ter* : f. *-tr-ī*; m. n. *(i)en* : f. *-(i)n-ī*; m. n. *-nt* : f. *-nt-ī* l. *-nt-ī*; m. n. *-(i)es* : f. *-(i)es-ī*; etc.]. Några *ī*-stammar synas hafva egt själfständigt ursprung. Rörande *ī*-stammarnes betydelse gäller i allmänhet hvad som blifvit sagt om *ā*-stammarne (§ 281).

De mot ieur. nominativstammens *-ī* uti dotterspråken svarande stamändelserna, hvilka mestadels (utom i skr.) uppkommit genom analogibildning, äro följande: skr. *-ī*; gr. *-ia* (ofta med fonetisk förändring af *i*, § 148. a; samt *-iā*, *-i*); lat. *-īē* (*ī*, *-i*); got. *-jō* (= *ja*, *-i*; äfven *ei*). För närmare redogörelse se anm.

~~4m. lib~~ Förhållandet mellan ofvanstående stamändelser är ej slutgiltigt utredd. Följande förklaring kan emellertid hypotetiskt uppställas: *Ieur.* *-i* (försvagad form af *-ġē*, möjligen äfven af *ġā*) = *skr.* *-i* (regelb.); *gr.* *-i* (blott vid utbildning med andra suffix: $\pi\omicron\lambda\text{-}\dot{\iota}\text{-}\tau\eta\varsigma$); *-ia* i analogi med ack.-formen *-ia*v [*ieur.* **iġ-n*: *skr.* *-iy-am* (som i *dhūy-am*), *gr.* **iġ-an*: §§ 123, 147]; *iā* genom förallmänligande af *ieur.* högtonsformen *ġā* (eller genom öfverföring till *ġā*-klassen); *lat.* *-i* (blott vid utbildning med andra suffix: *victi-i-x*); *-i* (genom öfvergång till *i*-klassen; *-iē* i analogi med den vid böjningen (utom i ack. s.) rådande *iē*-formen (t. ex. *-iēs* = *ieur.* *-ġēs*: *skr.* *-yās* i *dēvyās* etc.); *got.* *-ei* (= *i*) uti *ies-* och *nt-*stammar, som för öfrigt följde *n*-deklinationen; *-jō*, som slutjud förkortadt till *-ja* (§ 58. b) och genom förlust af *-a* i nom. s. till *-i* (§ 59. 1); detta *jō*, som förekom i flera kasusformer, berodde på förallmänligande af *ieur.* högtonsformen *-iā* (*ā* = *ō*: § 65), eller möjligen på öfverföring till *ġā*-klassen. För got. angifves vanligen *-jō* såsom stamändelse, utan åtskilnad för *i-* och *ġā*-stammar.

Ex.: 1. (primärbildn.) *skr.* *ġac-i-* 'kraft'; — 2. (f. af *o-st:r*) *skr.* *dēv-i-* (af *dēv-ā* m. 'gud') 'gudinna', *gr.* *δία-* för **δiF-ia-* 'gudomlighet'; — *skr.* *pīvar-i-* (m. n. *pīvarā-*), *gr.* *πίσιρα-* för **πιFερα-* (§ 148. a. 3): 'fet'; — *got.* *piu-jō-* (nom. *piv-i*, genit. *piv-jōs*: af *piva-* 'tjänare') 'tjänarinna'; — 3. (f. af *u-st:r*) *skr.* *svādv-i-* (m. n. *svādū-*), *gr.* *ῥδε-ia-* af **σFādεF-ia-*, *lat.* *svāv-i-* (öfverg. till *i-kl.*): 'söt'; — *got.* (nominat. *u-kl.*) *hardj-ō-* (nom. s. *hardu*; nom. pl. *hard-jōs*); — 4. (f. af *r-st:r*) *skr.* *dātr-i-* (af *dātār-* 'gifvare'), *gr.* *δό-τερα-* (**-τερα-*), *lat.* *dātr-i-k-* (nom. *-ix*); — 5. (f. af *n-st:r*) *skr.* *takṣṇ-i-* (af *takṣ-an* m. 'timrare, slöjdare') 'slöjderska', *gr.* *τέχταινα-* (**-ταν-ia-*) 'konstnärinna'; — *skr.* *yūn-i-* (m. n. *yū-van-*), *lat.* *jūn-i-k-* (nom. *-ix*): 'ung'; — *skr.* *pāt-nī-* (af *pdti-* 'herre'; f. *-nī* redan *ieur.*, i falsk analogi med *n*-stammars f.), *gr.* *πότ-νια*: 'härskarinna'; — *got.* *lauhmun-jō-* (nom. *-ni*, gen. *-jōs*: jfr *lat.* *lūmen*) 'blix'; — 6. (f. af *nt-st:r*) *skr.* *bhārant-i-* (m. *-ant-*) 'bärande', *gr.* *φέρουσα-* för **φεροντ-ia-*, **-οντ-σα-* (§ 174. b. 4), [*lat.* *ferent-* = m.], *got.* *bairand-ei-* (följde, likt alla pres.-particip, för öfrigt *n*-dekl.); — *skr.* *sat-i-* (m. *sānt-* = **s-nt-*), *δοσα-*: 'varande'; — *got.* *frijond-jā-* (nom. *-di*, gen. *-jōs*); — 7. (f. af *s-st:r*) *skr.* *çacas-i-* (*çāv-as* n. 'kraft') 'kraftig'; — *gr.* *ἀλγίδε-ia-*

(ἀλγος) 'värmsanning'; ~~om.~~ **lat.** *temper-iē-* (*tempus*) 'temperatur'; — skr. *vidūs-ī-* (m. *vid-vās-*), gr. *idou-ia-*: 'vetande'; — skr. *māhīyas-ī-* (m. *-yas-*) 'större'; — got. *jūhiz-ei-* (för öfrigt *n*-dekl.) 'yngre'.

II. Konsonantsuffix (jfr § 237. II).

283. **Ieur. suffix på -r.** — Dessa suffix voro *-r*, *-er*, *-ter*. Rörande deras fonetiska behandling i ieur. språken hänvisas till ljudläran. De särskilda suffixen följa.

284. **-r** (*-r*): Blott i nom.-ack. af vissa ord, för öfrigt i ieur. (ej alltid i dotterspråken) böjda efter annan deklination. — Ex.: skr. *ūdhar-*, gr. *οὔδαρ-*, lat. *ūber-*, fht. *ūtar-*: n. (fht. m.) 'spene'.

285. **-er, -ter**: Dessa väl ursprungligen identiska suffix (*-t* i *t-er* genom analogi efter någon *t*-stam?), bildade mask. l. fem. släktskapsord (*-ter*, *-er*) och mask. nom. agentis (*-ter*). De senare förökades i skr.-gr.-lat., men lämnade få spår i germ. Dessa suffix visade vid stammars böjning olika afljudsformer (*-ēr*, *-ōr*, *-g*, *-r*). Af dessa afljudsformer synes redan urspråkets *er*-stammar hafva, enligt olika betoning, i nom. sing. egt tvenne: *-(t)ēr*, *-(t)ōr*; och vidare blefvo vissa bland dem i dotterspråken genom analogi gällande — i mer eller mindre vidsträckt mån — äfven för andra kasus, än dem de ursprungligen tillhörde. — Följande förhållande mellan urspråkets och dotterspråkens stamändelser (utan hänsyn till böjningen) är att iakttaga: ieur. *-ter*, *-tor* = skr. *-tar* (§ 53. a); gr. *-τερ*, *-τορ*; lat. *-ter* (släktn.) *-tor* (nom. ag.); got., genom förallmänligande af *-tor*-formen, *-þar*, *-ðar* (§ 178. 2; a för o, § 81). — Härvid är att märka, att urspråket synes egt en nominativform på *-(t)ē*, *-(t)ā* bredvid en på *-(t)ēr*, *-(t)ōr* (jfr ex. nedanfö.).

Ex.: (1. släktnamn på *-ter*) skr. *pi-tár-* (nom. *-tā*: ieur. **po-tē*), gr. *πα-τέρ-* (nom. *-τήρ*: ieur. *-tēr*), lat. *pa-ter-* (nom. *-ter*, § 58; äldre äfven *-tēr*), got. *fa-dar-* (nom. *-dar*, för **-clār*¹) m. 'fader'; — skr. *mā-tár-*, gr. *μη-τερ-*, lat. *mā-ter*,

¹ Möjligen *fa-dar* för *fa-dēr* (se Streitberg *D. germ. Compar. auf öz*).

fht. *muo-ter* 'moder'; — skr. *bhrā-tar-* (nom. *-tā*), gr. *φρά-τερ-*, *-τορ-* (nom. *-τερ*, *-τωρ*), lat. *frā-ter-*, got. *brō-par-* : 'broder' (i gr. 'stam-'); — (2. nom. ag. på *-ter*) skr. *dā-tar-* (nom. *dā-tā*, *dā-tā*), gr. *δα-τερ-*, *-τορ-* (nom. *δα-τήρ*, *δο-τήρ*, *δώ-τωρ*), lat. *da-tor-* (nom. *-tor*, § 58.) : m. 'gifvare'; — skr. *pā-tar-* (nom. *-tā*, *-tā*), gr. *πο-τέρ-* (nom. *-τήρ*), lat. *pō-tor-* (nom. *-tor*) : 'drinkare'; — (3. släktnamn på *-er*) skr. *svās-ar-* (nom. *-ā*), lat. *sor-or-*, got. *svīs-tar-* (t § 166. d).

286. **Ieur. suffix på *-n*.** — Dessa suffix voro *-en*, *-ien*, *-æn*, *-men*. De bildade mask.- och neutr.-stammar, hvaraf dock flera i lat.-germ. blifvit fem. Olika afljudsformer (*-ēn*, *-ōn*, *ŋ*, *n* : etc.) förekommo vid böjningen för dessa suffix, liksom för *-(t)er*-suffixen (§ 285); och af dessa synes äfven här urspråket hafva i nom. sing., enligt olika betoning, egt tvenne, *-ēn*, *-ōn* (neut. också *ŋ*, *ṅ*); hvarjämte vissa bland dem blefvo i gr.-lat.-got. gällande äfven för andra kasus, än dem de ursprungligen tillhörde. — Följande allmänna förhållande mellan urspråkets och dotterspråkens normala stamändelser är här att iakttaga: ieur. *-en*, *-on* = skr. *-an* (§ 153. a; ieur. *ien* dock = *-in*); gr. *εν*, vanligare *-ον* (ieur. *-ien* ock = *iv*); lat. *-en*, vanligare *-on* (ofta genomgående *-ōn*); got. *-an* (af *-on* : jfr got. *-ar* § 280). Härvid är att märka, att urspråket synes egt en mask.-fem. nominativform på *-ē*, *-ō* bredvid en på *-ēn*, *-ōn* (jfr ex. nedanför).

287. ***-en* (*-on* jfr § 286):** Bildade hufvudsakligen primära nom. agentis med svag, men ej sällan betonad, rot. Suffixet vann i alla språken, isynnerhet i germ., stor utbredning med skiftande betydelse användning. — Ex.: skr. *çv-án-* (nom. *çv-ā* : ieur. **kū-ō*), gr. *κύ-ον-* (nom. *κύ-ων* : ieur. *kū-ōn*), [lat. *cani-*, got. *hunda-* med öfvergång till andra stammar] : m. 'hund'; — skr. *līks-an-* (nom. *-ā*), gr. *τέκτ-ον-* (nom. *-ων*) : m. 'timrare'; — lat. *hom-on-* (nom. *homō*, eljes *hom-ōn-* l. *hom-in-* : *-in* försvagn. af *-on* § 81; eller af *-en* § 70?), got. *gum-an-* (nom. *-a*, eljes *-an-*); —

skr. *yuv-an-* (nom. mask. -ā), lat. *juv-en-* (i *juven-em* etc.; nom. *juv-eni-s* gen. analogibildn.): 'ung'; — skr. *ud-ān-*, got. *vat-an-* (nom. -ō), [gr. med vanlig utbildning, till o-st. ὕδ-α-το- för *ὑδῆ-το-]: n. 'vatten' — skr. *akṣ-ān-* (nom. -ā), got. *aug-an-* (nom. -ō): n. 'öga'; — lat. *serm-on-* (nom. -ō, eljes -ōn-) m. 'språk'.

Anm. 1. Skr. infinitivändelsen -s an-i (lok. af -s an-) synes motsvara grekiskans *σ-εν: — *φηρεσεν: φέρειν.

Anm. 2. Germ. ombildade fritt adjektiv till substantiv medels *en-* suffix; och genom förbindelse med bestämda artikeln uppstod sålunda den s. k. svaga deklinationen. Germ. ombildade också mask. *an-* stammar till fem. *ōn-* stammar: ex.: got. *svaihr-an-* (nom. -a) m. 'svärfar', *svaihr-ōn-* (nom. -ō) f. 'svärmor'.

288. *-ien* (-*ion*, jfr § 286): Detta suffix (väl urspr. *-io* + *-on*) bildade företrädesvis oxytona adjektiv. Lat. har ofta *-t-ion* (§ 272). — Ex. skr. *bal-in-* (286) 'stark' (nom. -ī), *arc-in-* 'strålande'; — gr. οὐραν-ίων- (nom. -ίων) 'den himmelske'; δελφ-ϊν- (nom. -ϊν l. -ις) 'marsvin, delfin' (jfr skr. *garbh-in-* 'hafvande', af *garbha-* 'moderlif': 'buk-fisk'); — lat. *cur-ion-* (nom. -iō, eljes -iōn-) m. 'förmän för en kuria'; *conven-tion-* (nom. -iō) f. 'sammankomst'; *da-tion-* (gr. δω-τίων-η): f. 'gåfva'; — *arb-jan-* (nom. -ja, eljes -jan-) m. 'arfving'; *band-jan-* m. 'den bundne, fånge'; *raṭ-jōn-* (lat. *ra-tion-*) nom. -ō: f. 'räkning'.

Anm., Germ. utbildade äfven dessa stammar likt *en-* stammarne (§ 287. anm. 2).

289. *-xen*, *-xon* (jfr § 286): Detta suffix (väl urspr. *-u* + *-en*) bildade för det mesta nom. agentis med betonad men svag rot; skr. *t-van* efter kort vok. — Ex. skr. *pī-van-* (nom. mask. -vā), gr. πί-ων- (nom. -ων) 'fel'; — skr. *jī-tvan-* 'besegrande'; got. *spar-van-* (nom. -va) m. 'sparf'.

290. *-men* (-*mon*, jfr § 286): Bildade mestadels primära rotbetonade nom. actionis. — Ex.: skr. *nā-man-* (nom. -ma för -mṇ), gr. ὄνο-μεν- [nom. -μα för -μῆ, eljes utbildadt med -τ(ο), § 264: ὄνο-μα-τ(ο)], lat. *nō-men-* (nom. -en), got. *na-man-* (nom. -mō): n. 'namn'; — skr. *dā-man-*, gr. δό-μεν- (nom. -μα): n. 'gåfva'; — skr. *tār-man-* n. 'spets',

gr. $\tau\epsilon\sigma\mu\epsilon\nu$ - n. $\tau\upsilon\omicron\nu$ - m. (- $\mu\alpha$, - $\mu\omega$) 'slutpunkt, gräns', lat. *ter-men*- n., -*mon*- m. (-*men*, *mō*), -*min-u*- m. 'gräns'; — skr. *hē-man*- n. 'vinter', gr. $\chi\epsilon\tau\mu\epsilon\nu$ - (- $\mu\alpha$) n. 'storm', $\chi\epsilon\tau\mu\acute{o}\nu$ - (- $\mu\acute{o}\nu$) m. 'vinter'.

291. **Ieur. stammar på -s.** — Dessa suffix voro -*es*, -*ies*, *ues*. De bildade mask. och (de på -*es* framför allt) neutr.-stammar. Af de olika afljudsformerna, synes urspråket i nom. sing. hafva, enligt olika betoning, egt tvenne (-*ēs*, -*ās* : jfr § 285, 286), hvarjämte vissa bland dem i gr.-lat.-got. blefvo gällande äfven för andra kasus, än dem de ursprungligen tillhörde. — Följande allmänna förhållande mellan urspråkets och dotterspråkens normala stamändelser är här att iakttaga: ieur. -*es*, -*os* = skr. -*as* (§ 53. a); gr. -*ες*, -*ος*; lat. -*es* (-*er*, § 166. c. 2; 167. b), -*os* (-*or*, § 81. 2. a) l. *us*; got. -*is* (§ 70), -*os*.

292. **-es** (-*os*, jfr 291): Bildade företrädesvis neutra abstracta med stark, betonad rot, eller adjektiv med stark obetonad rot. Neutr. substantiv i nom.-ack. -*os*, eljes -*es*; adjektiv -*es* alltigenom; mask.-fem. i nom. -*ōs*, eljes -(*e*)*s*. — Ex.: skr. *jān-as*- (nom. -*as*), gr. $\gamma\acute{\epsilon}\nu\epsilon\varsigma$ - (nom.-ack. -*ος*, eljes -*ε(ς)*-), lat. *gen-es*- (nom.-ack. -*us*, eljes -*er*-): n. 'släkte'; — skr. *rāj-as*-, gr. $\epsilon\pi\epsilon\theta\epsilon\varsigma$ -, *riq-iz*- (nom. -*is*): n. 'mörker'; — skr. *mān-as*-, gr. $\mu\acute{\epsilon}\nu\epsilon\varsigma$:- n. 'sinne'; (som adj. m. f. nom. *su-mān-ās*, $\epsilon\upsilon\mu\epsilon\nu\eta\varsigma$: 'väl-sinnad'); — skr. *vān-as*- n. 'behag', lat. *Ven-es*- (nom. *Ven-us*, eljes -*er*-; urspr. n. 'behag'); — gr. (σ) $\tau\acute{\epsilon}\rho\phi\epsilon\varsigma$ - n. 'hud', lat. *terg-es*- (nom. -*us*, eljes -*or*-) n. 'rygg'; — skr. *uṣ-ās*- (nom. -*ās*), gr. $\gamma\acute{\iota}\omicron\varsigma$ - (nom. -*ώς*), [lat. *aur-ōr-a*]: f. 'morgonrodnad'; — lat. *dec-os*- (nom.-ack. -*us*, eljes -*or*-) n. 'prydnad'; — skr. *tāp-as*- n. 'glöd', lat. *tep-os*- (nom. -*or* efter kasus med -*or*-) m. 'ljumhet'; — skr. *āy-as*- n. 'metall, järn', lat. *a-es*-, **aī-es*- (nom. -*es*, efter öfriga kasus med -*er*-) n. 'koppar', got. **a-is*- (i *aiz-a-smīpan*- 'smed') n. 'metall'.

Anm. 1. I got. skedde förblandning med *a-str.*, så att det ofta är ovissat om man skall sätta -(*i*)*s*- l. (*i*)*sa*-stam (båda i nom. lika.)

Anm. 2. Ett suffix på *-s* (*os*), till sitt ursprung troligen identiskt med *-es* förekommer i vissa former (skr. *bhās* n. 'ljus' etc.).

293. *-ies* (*-iēs*; *-ios*, *iōs*: jfr § 286): Bildade primära komparativstammar vanligen med stark betonad rot (och ingick äfven, försvagadt till *-is*, uti superlativstammar på *-is-to* och vissa adverb). Skr. hade som stark suffixform *-īyāns* (möjligen af *-ien* + *-ies*). Gr. visade *iōs*-suffixet (med förlust af *s* och sammandragning), som kvarleefde blott i några få kasusformer (ack. s., nom.-ack. pl.); eljes (och äfven valfritt i dessa kasus) utbyttes det mot *-ων* (nom. *-ίων*, eljes *-ιον*). Lat. antog *-i(i)os*, som emellertid allmänt, utom i nom.-ack. neutr., blef *-ior* (§ 166. c. 2; 167. b). Germ. utbildade suffixet i försvagad form till *n*-suffix, utom i några adverb. Om olika åsikter rörande detta suffix se anm.

Ex.: skr. *svād-īyas-* (nom. *-īyān*, ack. *-īyānsam*), gr. *ῥῶ-ιος-* (nom. *-ίων*, ack. *-ιον-α* l. *-ω* för **-ι(σ)α*), lat. *svāv-ios-* (nom. m. *-ior*, r från öfriga kasus; n. **-ios*, *-ius*; eljes *-iōr-*), got. *sut-is-an-* (nom. *-is-a*: *n*-stam): 'sötare'; — skr. *māh-īyas-*, gr. *μαί-ιος-* för *μαγ-ιος-* § 148. a. 1 (nom. *-ζων*, ack. *-ζον-α* l. *-ζω*), lat. *mājios-* för **mah-īos*: 'större'; — skr. *nāv-īyas-*, lat. *nov-ios-*, fht. *niw-ir-on-* (nom. *-o*): 'nyare'; — adv. på *-is*: lat. *mag-is*, got. *ma-is*: 'mer'; lat. *ni-m-is* (**ne-me-īos*, jfr *μαίωv*) 'för mycket'; got. *hauh-is* 'högre': etc.

Anm. Åsikterna äro ej eniga rörande förklaringen af nasalens förekomst i skr. *-īyāns* och gr. *-ίων*. Jämte ofvan (enl. Brugmann och andra) upptagna teori finnes äfven en (förfäktad af J. Schmidt) utgående från ett ursuffix *-īens*, i st. f. *-ies*. Jfr närmare Kuhns Zeitschr. XXIV, XXVI.

294. *-ues* (*-uos*: jfr § 291): Bildade oxytona akt. perfektparticip, vanligen, men ej alltid, med svag rot. Skr. hade som stark suffixform *-vāns* (nasalen möjligen genom analogibildning med *vant*-st:r). Gr. tog öfverallt, utom i nom. s., *-ον* (möjligen genom förblandning med *uet*-st:r). Lat.-got. egde blott sporadiska och ovissa kvarlefvor af

detta suffix. Om olika åsikter rörande detta suffix se anm. — Ex.: skr. *ba-bhū-vās-* (nom. *-vān*, ack. *-vāns-am*), gr. *πα-φω-ός-* för **-fōs* (nom. *-ός*, *-ός*; eljes *-ός-*): 'hafvande blifvit'; — skr. *vid-vās-*, gr. *ειδ-ός-*: 'hafvande vetat' (jfr got. *veit-vōd-* 'vittne'); — skr. *ri-rik-vās-*, gr. *λέ-λοιπ-ος-*: 'hafvande lämnat'; — [lat. *cada-ver* 'det fallna?']; got. *bēr-us-ja-* i pl. 'föräldrar' (= 'de som framfödt?').

Anm. Åsikterna äro ej eniga rörande förklaringen af nasalens förekomst i skr. *-vāns*, i det man äfven utgår från ett ursuffix *-uens* i st. f. *-ues* (jfr 293. anm.). Äfven teorien om grekiskans *-fot* är ej fullt viss. Också skr. har den 'medelsvaga' suffixformen *-vat* (*-vad*), af Brugmann hänförd till *-vat-* i *-vat-su* (af *ues-su* etc.: jfr § 166. a. 2).

295. **Ieur. suffix på *-t*.** Dessa suffix voro *-t*, *-tūt*, *-tūt*, *-nt*, *uent*. De beskrifvas nedanför.

296. *-t*: Förekom som primärsuffix till verbala slutled i komposita, samt äfven eljes (stundom som *-ct*, *-it*). Det ingick vidare ofta (isht i skr.) i förbindelse med andra suffix (*-t-ya*, *-t-nu*, *-t-van* etc.) — Ex.: skr. *vīva-jī-t-* 'allt vinnande'; — gr. *ἀ-γνω-τ-* (nom. *-άγνως*) 'obekant'; — lat. *com-i-t-* (nom. *come-s*) m. 'följeslage' (ordagr. 'med-gående'); — skr. *nāpā-t-*, lat. *nepo-t-* (nom. *nepōs*): m. 'sonson (nevö)'; — skr. *nāk-t-* gr. *νόκ-τ-*, lat. *noc-t-*, got. *nah-t-*: f. 'natt'.

297. *-tūt*, *-tūt*, förkortningar af *tūti*, *tūti*, se § 274.

298. ***-nt* (*-nt*):** Bildade aktivparticip (utom för perf.), ofta använda som rena adjektiv; samt fortlefde med denna användning i alla dotterspråken. Det fogades antingen till verbalstammen (då *-nt*, sv. *-nt*) eller direkt till roten (då *-nt*, sv. *-nt*). — Ex. skr. *bhār-a-nt-* (nom. *-a-n*), gr. *φέρ-ο-ντ-* (nom. *-ων*), lat. *fer-e-nt-* (nom. *-ē-n-s*), got. *baīr-a-nd-* (nom. *-a-nd-s*): 'bärande', — skr. *s-ānt-* (**s-nt* § 123), [dor. f. *ἔασα-* för **ε(σ)-ατ-α:* eljes nybildn.], lat. *-s-ent-* (i *præ-sen-s*): 'varande'; — skr. *sthā-nt-*, gr. *στά-ντ-* (nom. *στά-ς*: § 184. b), lat. *sta-nt-* (nom. *stān-s*); — skr. *vā-nt-*, gr. *ἄφε-ντ-* (nom. *ἄει-ς*: § 179. b); [lat. *ve-nt-u-*, got. *vi-nd-a-*; m. 'vind']; — skr. *jār-a-nt-* 'gammal', gr. *γέρ-ο-ντ-* (nom. *-ων*) m. 'gubbe'; — skr. *d-ā-nt-*, gr. *δδ-ό-ντ-* (nom. *δδού-ς* l. *δδών*), lat. *d-ent-* [got. *t-unp-u-*]: m. 'tand'.

299. *libent(-ent)*. Bildade mest denominativa adjektiv. Detta suffix kvarlefde i lat. blott som utbildadt i *ōn-su-*, och i germ. försvann det. — Ex.: skr. *īpa-vant* 'vattnig', gr. ὀπό-φεντ- (nom. ὀπό-ει-ς; § 179. b.) 'saftig'; ändelsen -οει-ς vidare förallmänligad: ἰχθυόει-ς 'fiskrik' af ἰχθυός 'fisk' etc.

Aum. Skr. använde *-vant* fritt till att af passivparticip på *-tā* bilda ett akt. perf.-particip: *kr-tū-vant* 'som har gjort'.

300. *Ieur. suffix på -ā (-ad), -g, -k, -j* voro sällsynta och äro ej alltid tillräckligt bestyrkta.

C. Reduplikationsstammar.

301. Reduplikationsstammarna, som på sätt och vis bilda en öfvergång till sammansättningsstammarna, äro af två slag:

I. **Reduplicerade rotstammar**, hvilka utgjordes af den upprepade roten som första och rotstammen som andra led. Båda leden, helst den första; visade sig ofta i stympad form. — Ex. skr. *gūr-gar-a-*, m., gr. γέρ-νερ-ο- m., lat. *gur-gul-a* f., fht. *quer-chal-a* f.: 'svalg, strupe'; — skr. *mar-mar-a-* m., [gr. μορ-μύρω 'sorlar'], lat. *mur-mur-(i)-* n., mht. *mur-mel-(a)-* m.: 'sori!'; — skr. *dī-dyū-* 'pil'; *vē-vij-a-* 'snabb'; gr. τέ-ταν-ο- m. 'spänning', *κε-κρύγ-μω-* m. 'skri!'; — lat. *me-mor-(i)-* 'minnesgod'.

II. **Reduplicerade nominalstammar** (sällsynta, utom i skr.), hvilka utgjordes af en upprepade nominalstam. Båda leden kunde vara böjda. — Ex. skr. *pūrva-pūrva-* 'den ständigt förste'; *divē-divē* (lok.) 'dagligen'; — gr. ἄτ-αυτο- 'ipsissimus'; πᾶμ-παν 'helt och hållet'; — lat. *mē-mē, lē-lē*.

D. Sammansättningsstammar.

302. **Enkla sammansättningsstammar** bildas genom att foga ett vanligen (men ej alltid) oböjdt ord — vare sig nomen, pronomen, partikel, eller osjälfständigt prefix — som första led till en nominalstam, till hvilket det står i syntaktiskt förhållande; och *komplexa sammansättningsstammar* bildas genom att förbinda enkla komposita med enkla sammansatta stammar. Ieur. egde antagligen endast få komplexa sammansättningsord. Det var förnämligast i skr., och först i klassisk skr., som dessa fingo en större

användning, hvilken där ej sällan missbrukades till skapande af onaturligt långa och invecklade komposita.

Anm. Så till vida, som ordbildningens princip är sammansättning, är ock hvarje afledd stam tillika en sammansättningsstam, men kallas så, om än villkorligt, blott när dess delar tydligt nog framträda såsom identiska med själfständiga ord (jfr § 232). Å andra sidan bestämmes gränsen mellan sammansättningsord och blott syntaktiskt förbundna ord sålunda, att de förra till form eller betydelse bilda en närmare enhet.

Sammansättningsledningens form.

303. **Främre leden.** Var denna ett böjbart ord, visade sig detsamma vanligen i sin stamform, sådan den angifvits ofvan (§ 231—96), utom att *-er*, *-el*, *-en*, *-nt* mestadels försvagats till *r*, *l*, *v*, *nt* (med vanlig öfvergång före vokaler § 47. 4). Denna ieur. stamform förändrades sedermera mycket ofta genom olika analogibildningar i dotterspråken. Fullt parallela komposita äro för öfrigt sällsynta. — Ex.: skr. *açvāpati-* m. 'häst-herre'; gr. ἵπποδαμο- 'häst-betvingare'; — skr. *tri-pād-*, gr. τρίποδ-, lat. *tri-ped-*: m. 'trefot(ad)'; skr. *svādu-kāra-* ('ljuft-görande') 'behaglig', gr. ἱδού(F)επής 'ljuft-talande'; — skr. *pitṛ-dāya-* m. 'fäderne-gåfva', gr. πατρ-αγαδία- f. 'fäderneygd', lat. *parri-cida-* m. 'fader-mördare'; — skr. *nāma-dhēya-* (**nam-*) n. 'namngifvande', gr. ὀνομακλυτό- 'namnkunnig, berömd', lat. *nomen-clātor-* m. 'namn-anmälare', — skr. *bṛhād-ukta-* (**bṛhnt-*) 'vidt-berömd'.

Anm. 1. Föregående led visade sig stundom böjd, ett bildnings-sätt, som väl tilltog i dotterspråken (isht i skr.). — Ex. skr. *dvā-daça* (ieur. **dyō* nom. pl.), gr. δύοδεκα, lat. *duo=decem* (o för o); — skr. *pat-aṇ* (ack.)=*ga-* ('flykt-gående') 'fågel'; *divas(gen.)=pati-* (jfr *Jū(vok.)=piter* 'himla-herre', gr. Διός=δοτο- 'af Zeus gifven'; — lat. *Diēs=piter*; fht. *Zios=tac* 'tisdag'.

Anm. 2. Genom analogibildning skedde redan i urspråket och, som ofvan nämnt, ofta i dotterspråken omflyttning mellan olika stammar.

304. **Slutleden.** Denna öfvergick stundom i urspråket och oftare i dotterdialekterna genom analogibildning till någon annan klass än den ursprungliga, företrä-

desvis till *a*-klassen. Detta skedde i synnerhet när ursprungliga konsonantiska substantivstammar blefvo använda som adjektiv.

305. **Betoning.** Betoningen var redan uti ieur. mycket växlande och utan tvifvel ofta rubbad ur sitt ursprungliga läge. Som allmän regel kan emellertid antagas, att företrädesvis, fast med flera undantag. första leden betonades af komposita (dock ej öfvergångsadj.) börjande med privativet *ṇ=* (skr. *a=*, *an=*), eller med adverb före stammar på *-to*, *-ti*, samt af öfvergångsadjektiv (utom som ofvan); men eljes sista leden, när denna var ett nom. agentis. — Ex. skr. *ājñāta-* 'okänd'; *sūkṛta-* 'välgjord'; *sūrya=tējas* 'sol-ljus, klar som solen' öfverg.-adj. (men *sūrya=tējās-* 'sol-ljus' subst.); *a-svapnā-* 'sömn-lös' (öfverg.-adj.) — *açva=hayā-* 'häst-drifvande'.

Sammansättningsstammars betydelse.

306. Sammansatta stammars betydelse beror på sammansättningsledens betydelse och inre syntaktiska förhållande, som kan vara I. *Samordnande*, eller II. *Underordnande*.

I. **Samordnande** äro de komposita, hvilkas leder höra så tillhopa, som om de voro förenade med konjunktionen 'och'. Dessa komposita voro säkerligen i urspråket mycket sällsynta, kanske använda endast för sådana räkneord som **duō=deḥm*: skr. *dvā=daça* ('två och tio') 'tolf'. Blott i eftervedisk sanskrit fingo de någon större användning. — Ex.: skr. *hasty=açva-* 'elefant och häst'; *çukla=krṣṇa-* 'hvit och svart'; *mṛga=vyādhā=sarpa=çūkara-* 'råddjur, jägare, orm och svin'; — gr. *νυκθ=ἡμερον* 'natt och dag'; *λευκο=μέλας-* 'hvit och svart'; lat. *su=ove=taurilia* 'svin-, får- och tjuroffer'.

Anm. Några komposita såsom *ζωό=φυτον* 'djur-planta' *γλυκύ=κίτρο;* 'dulcacidus' ligga på gränsen mellan sam- och underordnande.

II. **Underordnande** äro de komposita, hvilkas främre led eller ledkomplex står till slutleden i ett underordnad förhållande, närmare bestämmande dess betydelse. Var slutleden ett ursprungligt substantiv, kunde likväl sammansättningsordet, oftast utan annan förändring af slut-

stammen än den som möjligen förutsattes af olika genus, men stundom med särskild stamförändring (§ 304), användas som adjektiv med possessiv betydelse (*öfvergångsadjektiv*, i skr. kallade *bahuvrīhi*; jfr sv. 'lejon-hjärta'; 'lejon-hjärta-d'); och dessa adjektiv kunde sedan, som vanligt, i olika genus åter användas som substantiv. — Sammansättningsordets främre led var antingen ett substantiv l. pronomen i kasusförhållande till slutleden), eller ett adjektiv (i attributsförhållande), eller ett räkneord, eller en partikel. — Ex.: (1:sta led ett subst.) skr. *sūrya-tejās*-n. 'sol-ljus' (öfverg.-adj. *sūrya-tejās*- 'egande solens ljus, lysande som solen'); — gr. *οἶκοςφύλαξ*- (nom. -ας) m. 'hus-väktare'; — lat. *mātri-cīdiu*- n. 'moder-mord'; — got. *brūþ-fadi*- 'brud-gum' ('herre'); — (1:sta led ett adj. l. räkneord: dessa komp. mycket ofta öfverg.-adj.) skr. *priya-sakha*- m. 'god vän' vanl. adj. 'egande en god vän'; *maḥātman*- (*hā-āt*-) 'stor-sinnad'; *dvi-pād*- 'två-fotad'; — gr. *ακρόπολις*- m. 'öfre stad', *μεγαλόμυτις*- m. 'hög-sinnad'; *διπλοδ*- 'två-fotad'; — lat. *meri-die*- (-ē, två lok.: 'vid ljus dag', af *merus*; nom. -ēs) f. 'mid-dag'; *māgn-animu*- 'hög-sinnad'; *bi-ped*- 'två-fotad'; — got. *eisarna-bandja*- 'järn-band'; *haūh-haīrta*- 'högmödig'; *ahtau-dōga*- 'åtta-dagig'; — (1:sta led en partik. l. ett oskiljbart prefix) skr. *upāri-martya*- 'öfvermänsklig'; gr. *ὑπεράνθρωπο*- 'öfver-mänsklig'; got. *ufar-gudjan*- m. 'öfverste-prest'; — skr. *a-mṛta*-, *a-mṛtiya*-, gr. *ἀμρτο*-, *ἀμρτιο*- (§ 174. b. 3): 'o-dödlig'; — skr. *a-svapnā*-, lat. *in-somni*-. 'sömlös'; — skr. *an-antā*- 'ändlös', fht. *un-ende*- n. 'ändlöshet'.

FÖRKORTNINGAR.

Bland flera sådana må här märkas:

ack. = akkusativ; *age.* = angelsaxiska; *att.* = attiska; *f.* = feminin; *fht.* = fornhögtyska; *germ.* = germanska; *got.* = gotiska; *gr.* = grekiska; *icur.* = indoeuropeisk; *isl.* = isländska; *jon.* = joniska; *lat.* = latin; *lok.* = lokativ; *m.* = maskulin; *mht.* = medelhögtyska; *n.* = neuter; *nom.* = nominativ; *part.* = participium; *pl.* = pluralis; *s(ing).* = singularis; *skr.* = sanskrit; *sv.* = svenska.

RÄTTA:

Sid. 24, rad 5: (*η*) till (**η*); sid. 27, rad 21: Urspråket till Urspråkets; sid. 32, rad 9: *ἰππος*- till *ἰππος*; sid. 48, rad 11: *ahtāu* till *ahtau*; sid. 50, rad 19: *pūye* till *pūyē*; sid. 59, rad 24: *ὦ-ρος* till *ὦ-ρος*; rad 27: *ῥπαρ* till *ῥπαρ*; sid. 61, rad 8: anm. 2 till anm. 3; rad 27: *τϕ*, *σϕ* till *σϕ*, *τϕ*; sid. 85, rad 7: *c(ē)h* till *c(e)h*; sid. 97, rad 14: *Adel-tar* till *Adel-taar*; hvarjämte indelningen D.—G, sid. 62—71, bort vara E.—H.

www.libtool.com.cn